

Национална стратегија за развој на интеркултурализмот и општествената
кохезија со
Акциски план 2024-2026

Нацрт

Јануари 2024

Strategjia Nacionale për Zhvillim të Ndërkulturalizmit dhe
Kohezionit Shoqëror me
Plan të veprimit 2024-2026

Draft

Janar 2024

1. Вовед

Резиме на областа или областите на политиките опфатени со стратегијата и клучните правци на делување

Оваа Стратегија е мултисекторска. Таа утврдува и спроведува јавни политики во повеќе сродни и меѓусебно поврзани области. Поделена е на пет (5) приоритетни области: **институции, интеркултурни политики, општествена кохезија, образование и медиуми**. Овие приоритетни области (кластери) секоја во својот дел ги декларираат приоритетите како и од нив произлезените цели кон кои придонесуваат утврдени мерки и активности. Тие на оваа Стратегија треба да ѝ овозможат менување на општествената реалност преку иницирање процеси за поинтегрирано општество. Секоја приоритетна област се концентрира на постоечките јазови, на препораките од неколку клучни документи, стреми да ги пронајде заборавените проекти или одново да ги придвижи забавените процеси кои треба да овозможат поголема комуникација и соработка на ниво на општествени сектори.

1. Hyrje

Пërbledhje e fushës ose fushave të politikave të përfshira me strategjinë dhe drejtimet kryesore të veprimit

Kjo Strategji është multisektoriale. Ajo përcakton dhe zbaton politika publike në shumë fusha të përafërtë dhe të ndërlidhura. Është e ndarë në pesë (5) fusha prioritare: **institucionet, politikat ndërkulturore, kohezioni shoqëror, arsimi dhe mediat**. Këto fusha prioritare (klastere) secila në pjesën e vet i deklarojnë priorititetet si dhe qëllimet e dala nga ato ndaj të cilave kontribuojnë masa dhe aktivitete të përcaktuara. Ato kësaj Strategjie duhet ti mundësojnë ndryshim të realitetit shoqëror përmes iniciimit të proceseve për shoqëri më të integruar. Secila fushë prioritare koncentrohet në pengesat ekzistuese, në rekomandimet e disa dokumenteve kryesore, synon ti gjeljë projektet e harruara ose ti rifillojë proceset e ngadalësuara që duhet të mundësojnë komunikim dhe bashkëpunim më të madh në nivel të sektorëve shoqëror.

	<p>Оваа стратегија ги зема еднаквоста пред законите и државата како и недискриминацијата како едни од основните свои принципи. Овој пристап е во согласност со предусловите за реализација на интеркултурализмот според Советот на Европа (во понатамошниот текст: CE), кои ги вклучуваат: човековите права, демократијата и владеењето на правото, еднаквото достоинство и заемната почит, родовата еднаквост, совладувањето на барьерите што го спречуваат меѓукултурниот дијалог и земањето предвид на религиозната димензија. Дополнително, недискриминацијата и ефективната еднаквост се еден од структурните принципи и се предуслови за ефективен придонес на сите за општото добро предвидени во Насоките од Љубљана за интеграција на разнолики општества на Организацијата за безбедност и соработка на Европа (во понатамошниот текст: ОБСЕ).¹ Според овие насоки, забраната за дискриминација повлекува еднаквост пред законот и еднаква заштита со закон, и подразбира отстранување на пречките за ефективна еднаквост. Обезбедувањето ефективна еднаквост, според законот и во практиката, исто така, подразбира позитивна обврска за усвојување целни политики и, секогаш кога е потребно, посебни мерки.²</p>		<p>Kjo strategji i merr barazinë përpara ligjeve dhe shtetit si dhe mosdiskriminimin si një prej prioriteteve bazë të saj. Kjo qasje është në përputhje me parakushtet për realizimin e ndërkulturalizmit sipas Këshillit të Evropës (në tekstin e mëtejshëm: KE), të cilat përfshijnë: të drejtat e njeriut, demokracinë dhe sundimin e të drejtës, dinjitetin e barabartë dhe respektin reciprok, barazinë gjinore, tejkalimin e barrierave që pengojnë dialogun ndërkulturor dhe marrjen parasysh dimensionin religjioz. Përveç kësaj, mosdiskriminimi dhe barazia efektive janë një nga parimet strukturore dhe janë parakushte për kontribut efektiv të të gjithëve në të mirën e përgjithshme të parashikuara në Udhëzimet e Lubjanës për Integrimin e Shoqërive Diverse të Organizatës për Siguri dhe Bashkëpunim të Evropës (në tekstin e mëtejshëm: OSBE). Sipas këtyre udhëzimeve, ndalesa për diskriminim tërheq barazi para ligjit dhe mbrojtje të barabartë me ligj dhe nënkuption heqjen e pengesave për barazi efektive. Sigurimi i barazisë efektive sipas ligjit dhe në praktikën gjithashtu nënkuption detyrim pozitiv për miratimin e politikave qëllimore dhe çdoherë kur është e nevojshme masa të veçanta.</p>
1.2.	<p>Основ на обврска за подоготовување и предлагање на Националната стратегија за развој на интеркултурализмот и општествената кохезија 2024-2026</p> <p>Изработката на Националната стратегија за развој на интеркултурализмот и општествената кохезија 2024-2026 е во согласност со Програмата за работа на Владата на Република Северна</p>	1.2.	<p>Baza e detyrimit për përgatitjen dhe propozimin e Strategjisë nationale për zhvillim të ndërkulturalizmit dhe kohezionit shoqëror 2024-2026</p> <p>Përgatitja e Strategjisë nationale për zhvillim të ndërkulturalizmit dhe kohezionit shoqëror 2024-2026 është në përputhje me Programin e punës së Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut (në tekstin e mëtejshëm: QRMV) 2020-2023. Ajo është në kuadër të zotimeve të QRMV-së të punoјë</p>

¹ОБСЕ, Висок комесар за национални малцинства, Насоки од Љубљана за интеграција на разнолики општества со образложение, ноември 2012 година, достапни на: <https://www.osce.org/mk/hcnm/100449?download=true>

OSBE, Komisioneri i Lartë për Pakicat Nacionale, Udhëzime nga Lubjana për Integrimin e Shoqërive Diverse me arsyetim, nëntor 2012 të disponueshme në: <https://www.osce.org/mk/hcnm/100449?download=true>

²Ibid./Ibid.

Македонија (во понатамошниот текст: ВРСМ) за 2020-2023. Таа е во рамките на заложбите на ВРСМ да работи посветено на подобрувањето на интеркултурната комуникација помеѓу граѓан(к)ите од различните култури, заедници и групи. Односно, како што стои на веб страницата на ВРСМ:

„Владата, целосно почитувајќи го Уставот и меѓународните обврски на Република Северна Македонија, посветено работи на добри меѓусоседски и меѓуетнички односи врз принципите на меѓусебно почитување и толеранција, внатрешна кохезија(...).“

Стратегијата цели кон исполнување на еден од клучните владини приоритети, согласно Одлуката за утврдување на стратешките приоритети во 2024, бр.414331/8 од 16.05.2023:

„Целосно спроведување на Охридскиот рамковен договор (во понатамошниот текст: ОРД) и градење на граѓанска држава со етничка и социјална кохезија врз принципите на меѓусебна толеранција и почитување.“

Во контекст на примената на новата Методологија за проширување³ и отпочнувањето на процесот на скрининг, фокусот на добри меѓуетнички односи, интеркултурен дијалог и остварување на правата на заедниците уште повеќе добива на важност бидејќи преставува прва област (поглавјето 23, основни човекови права) од Кластерот „Основи“ кој е клучен за напредокот во преговорите со Европската Унија (во понатамошниот текст: ЕУ).

Нацрт-Националната стратегија за развој на интеркултурализмот и општествената кохезија 2024-2026 година, е целосно комплементарна и се надоврзува на претходната Национална стратегија за развој на концептот за едно општество и интеркултурализам 2020-2022 година, усвоена на 162-та седница на ВРСМ одржана на 05.11.2019 година, а разгледана од Комисијата за политички систем и односи меѓу

ме пëркуштим пëр пëрмирësimin e komunikimit ndërkulturor ndërmjet qytetarëve/qytetareve të kulturave, комuniteteve dhe групеve të ndryshme. Гjegjësht, сiç qëndron në faqen e internetit të QRMV-së: „Qeveria, tërësish duke respektuar Kushtetutën dhe detyrimet ndërkombëtare të Republikës së Maqedonisë së Veriut, me përkuštim punon në marrëdhëni të mira ndërfqinjësore dhe ndëretnike ndaj parimeve të respektit të ndërsjellë dhe tolerancës, kohezionit të brendshëm (...).“

Strategija synon të përmbushë një nga priorititetet kryesore qeveritare, në përputhje me Vendimin për përcaktimin e prioriteteve strategjike në vitin 2024, nr.414331/8, datë 16.05.2023:

“Zbatim i plotë i Marrveshjes Kornizë së Ohrit (në tekstin e mëtejshëm: MKO) dhe ndërtim i shtetit të qytetarëve me kohezion etnik dhe social ndaj parimeve të tolerancës dhe respektit të ndërsjellë“.

Në kontekstini e zbatimit të Metodologjisë së re të zgjerimit dhe fillimit të procesit të skriningu, fokusi në marrëdhëni të mira ndëretnike, dialogun ndërkulturor dhe realizimin e të drejtave të komuniteteve merr edhe më shumë rëndësi pasi që përfaqëson fushën e parë (kapitullin 23, të drejtat themelore të njeriut) të Klasterit "Bazat" i cili është kryesor për progresin në negociatat me Bashkimin Evropian (në tekstin e mëtejshëm: BE).

Draft Strategjia nacionale për zhvillim të ndërkulturalizmit dhe kohezionit shoqëror 2024-2026, është plotësish e kompletar dhe ndërlidhet me Strategjinë nacionale të mëparshme për zhvillim të konceptit për Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm, e miratuar në seancën e 162-të të QRMV-së mbajtur më 05.11.2019, dhe e shqyrtaur në Komisionin e Sistemit Politik dhe Marrëdhënieve Ndërmjet Bashkësive pranë Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut (në tekstin e mëtejshëm: KRMV) në diskutimin dy ditor më 03-04.01.2020. Me kalimin në ciklin e dytë strategjik, sigurohet

³Информации достапни на https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2020-02/enlargement-methodology_en.pdf

Informacione të disponueshme në https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2020-02/enlargement-methodology_en.pdf

заедниците при Собранието на Република Северна Македонија (во понатамошниот текст: CPCM) на дводневна расправа на 03-04.01.2020. Со преогањето во втор стратешки цилкус, се обезбедува континуитет и се изразува силната недвосмислена определба на ВРСМ во развојот и развивањето на концептот „Едно општество за сите“.

Целта на развојот на концептот беше и остана подобрувањето на интеркултурната комуникација меѓу различните култури и заедници, како и спроведување на препораките на меѓународните тела на Обединетите нации(во понатамошниот текст: OH), Советот на Европа, Европската комисија(во понатамошниот текст: ЕК), како и Организацијата за безбедност и соработка во Европа.

Исто така, Националната стратегија за развој на интеркултурализмот и општествената кохезија 2024-2026 во целост се заснова на принципот на родова еднаквост и недискриминација како темелни вредности за почитување на човековите права. Востоставувањето на еднакви можности е обврска на целото општество и претставува отстранување на пречките за воспоставување и остварување на еднаквост меѓу жените и мажите и воспоставување на услови за воведување на еднакво учество на жените и мажите во сите сфери на општествениот живот.

На седницата одржана на 28.01.2020 година, ВРСМ го назначи Координативното тело при Канцеларијата на Претседателот на ВРСМ (во понатамошниот текст: KT), задолжено за следењето и известувањето за спроведувањето на Акцискиот план на Национална стратегија за развој на концептот за едно општество и интеркултурализам 2020-2022 година и ги планира идните активности. Како дел од структурата на управување со имплементацијата беше назначено и Постојаното оперативно тело на ВРСМ за едно општество (во понатамошниот текст: ПОТ), и интеркултурализам, чија главна улога е да предлага мерки и активности до Владата поврзани со прашања во врска со развојот на концептот за „Едно општество и

vazhdimësia dhe shprehet vendosmëria e fortë e padyshimtë e QRMV-së për zhvillimin e konceptit "Një shoqëri për të gjithë".

Qëllimi i zhvillimit të konceptit ishte dhe mbetet përmirësimi i komunikimit ndërkulturor ndërmjet kulturave dhe komuniteteve të ndryshme, si dhe zbatimi i rekomandimeve të trupave ndërkombëtare të Kombeve të Bashkuara (në tekstin e mëtejshëm: KB), Këshillit të Evropës, Komisionit Evropian (në tekstin e mëtejshëm: KE), si dhe Organizatës për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë.

Gjithashtu, Strategjia nacionale për zhvillim të ndërkulturalizmit dhe kohezionit shoqëror 2024-2026 bazohet plotësisht në parimin e barazisë gjinore dhe mosdiskriminimin si vlera themelore për respektimin e të drejtave të njeriut. Vendosja e mundësive të barabarta është detyrim i gjithë shoqërisë dhe paraqet heqjen e pengesave për vendosjen dhe realizimin e barazisë ndërmjet femrave dhe meshkujve dhe vendosjen e kushteve përfutjen e pjesëmarrjes së barabartë të femrave dhe meshkujve në të gjitha sferat e jetës shoqërore.

Në seancën e mbajtur më 28.01.2020, QRMV-ja e caktoi Trupin Koordinues pranë Zyrës së kryetarit të QRMV-së (në tekstin e mëtejshëm: TK) i angazhuar për monitorimin dhe njoftimin për zbatimin e Planit të veprimit dhe Strategjisë nacionale për zhvillim të konceptit Një shoqëri për të gjithë dhe ndërkulturalizmi 2020-2022 dhe i planifikon aktivitetet e ardhshme.

Si pjesë e strukturës së menaxhimit me zbatimin, ishte caktuar edhe Trupi i Përherëshëm Operativ i QRMV-së për Një shoqëri (në tekstin e mëtejshëm: TPO) dhe ndërkulturalizëm, roli kryesor i të cilit është ti propozojë masa dhe aktivitete Qeverisë në lidhje me çështjet që lidhen me zhvillimin e konceptit "Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm", ti shqyrtojë rekomandimet dhe raportet e trupave dhe komisioneve ndërkombëtare dhe ngjashëm. TPO-ja u mblodh tre herë, edhe pse jo gjithmonë në përbërje të plotë, iu përgjigj rolit të saj.

интеркултурализам“, да ги разгледува препораките и извештаите на меѓународните тела и комисии и сл. ПОТ се состана три пати, и иако не секогаш во целосен состав, одговори на својата улога.

Во 2021 и 2022 година ВРСМ ги усвои Информацијата со годишниот Извештај за релизирани активности за 2020 година односно за 2021 година и го разгледа и прифати ажурираниот Акцискиот план за спроведување за 2021-2022 година. На 203-тата седница, на 28.11.2023, ВРСМ го усвои и годишниот Извештај за релизирани активности за 2022 година.

Во согласност со определбата на Владата на Република Северна Македонија за партнерство со граѓанското општество во процесот на креирање и спроведување политики, КТ и органите задолжени за имплементација на активностите од Акцискиот план, остварија соработка со голем број на здруженија на граѓани (во понатамошниот текст:ЗГ) од соодветните области. Соработка и постојани контакти се остварија и со Мисијата на ОБСЕ во Скопје, Советот на Европа и со Канцеларијата на Високиот комесар за национални малцинства при ОБСЕ.

Во втората половина на 2022 се формираше Мрежата за евалуација на имплементацијата составена од претставници на граѓанското општество, која направи дополнителен извештај, со свои насоки и препораки кои треба да се вградат во новата тригодишна стратегија. Во соработка со Канцеларијата на Високиот комесар за национални малцинства при ОБСЕ двајца странски експерти направија уште една независна евалуација со препораки кои беа доставени до КТ и тимот експерти за изработка на новиот нацрт текст на Стратегијата.

Во редовните годишни извештаи за следење на Стратегијата и Акцискиот план (2020-2022) се констатира напредокот во спроведувањето на мерките и активностите, но реално се утврдуваат и слабостите. Со спроведувањето на Националната стратегија за развој на концептот на Едно општество и интеркултурализмот 2020-2022, како и севкупната демократска атмосфера по политичките промени во 2017

Нë vitin 2021 dhe 2022, QRMV-ja i miratoi Informacionin me Raportin vjetor për aktivitetet e realizuara për vitin 2020 përkatësish 2021 dhe e shqyrtoi dhe pranoi Planin e veprimit të përditësuar për zbatim për 2021-2022. Në seancën e 203-të, më 28.11.2023, QRMV-ja e miratoi Raportin vjetor për realizimin e aktiviteteve për vitin 2022.

Në përputhje me përcaktimin e Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut për partneritet me shoqërinë civile në procesin e krijimit dhe zbatimit të politikave, TK-ja dhe organet përgjegjëse për zbatimin e aktiviteteve nga Plani i veprimit, realizuan bashkëpunim me një numër të madh të Shoqatave të Qytetarëve (në tekstin e mëtejshëm: ShQ) nga fushat përkatëse.

Bashkëpunim dhe kontakte të vazhdueshme u realizuan edhe me Misionin e OSBE-së në Shkup, Këshillin e Evropës dhe Zyrën e Komisionerit të Lartë për Pakicat Kombëtare në OSBE.

Në gjysmën e dytë të vitit 2022, u formua Rrjeti për vlerësimin e zbatimit, i përbërë nga përfaqësues të shoqërisë civile, i cili hartozi raport shtesë, me udhëzime dhe rekondime të tyre që duhet të përfshihen në strategjinë e re trevjeçare. Në bashkëpunim me Zyrën e Komisionerit të Lartë për Pakicat Kombëtare pranë OSBE-së, dy ekspertë të huaj bënë edhe një vlerësim tjetër të pavarur me rekondime që iu dorëzuan TK-së dhe ekipit të ekspertëve për përgatitjen e draft tekstit të ri të Strategjisë.

Në rapportet vjetore të rregullta për monitorimin e Strategjisë dhe Planit të veprimit (2020-2022) u konstatua progres në zbatimin e masave dhe aktiviteteve, por realist përcaktohen edhe dobësitet. Me zbatimin e Strategjisë nacionale për zhvillim të konceptit Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm 2020-2022, si dhe atmosfera gjithëpërfshirëse demokratike ndaj ndryshimeve politike në vitin 2017, në mënyrë të konsiderueshme janë ulur ndarjet ndëretnike, ndërfetare, gjuhësore dhe të

година, значително се намалија меѓуетничките, меѓурелигиозните, јазичните и другите поделби во македонското општество. Ковид-19 пандемијата, како и енергетската и економската криза предизвикани со воената агресија на Русија врз Украина, придонесоа некои планирани активности од Стратегијата по обем и времетраење да не се спроведат целосно. Република Северна Македонија продолжува делумно да функционира преку поделени и одвоени општества, но не како што беше случајот претходно. Примарна оска на таа поделба е етничката припадност (што честопати се совпаѓа со религиозната поделба). Таа поделба е забележана од многу меѓународни организации и нивните тела, вклучително Европската комисија (ЕК), Советодавниот комитет за примена на Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства (СКРКНМ)⁴, како и останатите мониторинг механизми на Советот на Европа и Обединетите нации, но и во анализи спроведени на национално ниво. Но истовремено, успехот на политиките за Стратегијата се позитивно афирмирани од релевантните меѓународни тела, посебно нотираните квалитети се јасно адресирани во извештаите за напредокот на Северна Македонија од страна на Европската Комисија во 2021 и 2022 година.

Последното мислење на Советодавниот комитет за примена на Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства на СЕ од 2022 година утврдува дека Северна Македонија постигна значителен напредок во правната заштита на правата на лицата кои припаѓаат на националните малцинства, особено во полето на антидискриминација и употреба на албанскиот јазик во изминатите неколку години. Сепак СКРКНМ итно препорачува “органите да преземат понатамошни чекори кон промовирање на интегрирано општество кое се заснова на почит и доверба меѓу различните заедници. За да се обезбеди одржливост на Стратегијата „Едно

тјера нё shoqërinë maqedonase. Pandemia Kovid – 19, si edhe kriza energetike dhe ekonomike të shkaktuara me agresionin ushtarak të Rusiё ndaj Ukrainës, kontribuan që disa aktivitete të planifikuara nga Strategjia sipas vëllimit dhe kohëzgjatjes të mos zbatohen plotësisht. Republika e Maqedonisë së Veriut vazhdon pjesërisht të funksionojë përmes shoqërive të ndara por jo siç ishte rasti si më parë. Boshti primar i kësaj ndarje është përkatësia etnike (e cila shpesh përkon me ndarjen religjioze). Ajo ndarje është vërejtur nga shumë organizata ndërkombëtare dhe trupat e tyre, përfshirë Komisionin Evropian (KE), Komitetin Këshillimor të Konventës Kornizë për Pakicat Kombëtare (KKKKPK), si dhe mekanizma të tjerë monitorues të Këshillit të Evropës dhe Kombeve të Bashkuara, por edhe në analizat e bëra në nivel nacional. Por njëkohësisht, suksesi i politikave për trupat ndërkombëtarë është afirmuar pozitivisht nga trupat relevante ndërkombëtare, cilësitet e vlerësuara veçanërisht janë qartë të adresuara në raportet për përparimin e Maqedonisë së Veriut nga Komisioni Evropian në vitin 2021 dhe 2022.

Mendimi i fundit i Komitetit Këshilldhënës për Zbatimin e Konventës Kornizë për Mbrojtje të Pakicave Nacionale të KE-së nga viti 2022 përcakton se Maqedonia e Veriut arriți progres të konsiderueshëm nё mbrojtjen juridike të së drejtës së personave që u përkasin pakicave nacionale, veçanërisht nё fushën e antidiskriminimit dhe zbatimit të gjuhës shqipe nё vitet e fundit. Megjithatë, KKKPN rekomanodon urgjentisht që "organet të ndërmarrin hapa të mëtejshëm drejt promovimit të shoqërisë së integruar të bazuar nё respektin dhe besimin midis komuniteteve të ndryshme. Që të sigurohet qëndrueshmëria e Strategjisë "Një shoqëri për të gjithë", organet duhet të

⁴Терминот малцинство во оваа стратегија се користи во оригиналните имиња на конвенции, како и во директни цитати.

Termi pakicë nё këtë strategji shfrytëzohet nё emrat original të konventave, si edhe nё citatet direkte.

	<p>општество за сите”, органите треба да обезбедат политичка поддршка на високо ниво, солидно финансирање и достапност за практичарите во образованието, медиумите и граѓанското општество, како и за пошироката јавност.⁵</p>		<p>sigurojnë mbështetje politike në nivel të lartë, financim solid dhe qasje për praktikantët në arsim, mediat dhe shoqërinë civile, si dhe për publikun e gjerë.</p>
1.3.	<p>Опис на површната и усогласеноста со развојните насоки утврдени во Националната стратегија за развој, со хиерархиски повисоко поставените стратешки плански документи, со стратегиите и политиките во Европската Унија кои се однесуваат или се поврзани со областа или областите, како и со други стратегии во секторот и во други сродни сектори, поврзаноста со НПАА кластерските цели и ИПА 3 стратешките прозорци.</p> <p>Националната стратегија за развој на интеркултурализамот и општествената кохезија 2024-2026 е мултисекторска стратегија, како и претходната Национална стратегија за развој на концептот за едно општество и интеркултурализам 2020-2022. Таа е стратегиски плански документ кој утврдува и спроведува јавни политики во повеќе сродни и меѓусебно поврзани области. Но за разлика од претходниот стратешки циклус каде што имаше шест секторски области и една мултисекторска, во оваа стратегија, врз база на извештаите и препораките, секторските области се две, Образование и Медиуми, а мултисекторски се три: Институции, Интеркултурни политики и Општествена кохезија, кои ги обединуваат поранешните секторски области, Култура, Млади и Локална самоуправа, но и се однесуваат на други идентификувани области.</p> <p>Имајќи предвид дека Националната развојна стратегија на Република Северна Македонија 2024-2044 година сè уште е во фаза на подготовкa,</p>	1.3.	<p>Përshkrim i lidhshmërisë dhe harmonizimit e zhvillimit të përcaktuara në Strategjinë nationale të zhvillimit, me dokumentet e planifikimit strategjik të vendosura më lartë në mënyrë hierarkike, me strategjitë dhe politikat në Bashkimin Evropian që i referohen ose ndërlidhen me fushën ose fushat, si dhe me strategjitet e tjera në sektor dhe në sektorë të tjerë të përafërt, ndërlidhja me qëllimet e klasterit NPAA dhe dritaret strategjike IPA 3.</p> <p>Strategjia nationale për zhvillimin e ndërkulturalizmit dhe kohezionit shoqëror 2024-2026 është strategji multisektoriale, si Strategjia nationale e mëparshme për zhvillimin e konceptit Një shoqëri dhe ndërkulturalizmëm 2020-2022. Ai është dokument i planifikimit strategjik që përcakton dhe zbaton politika publike në më shumë fusha të përafërt dhe të ndërlidhura. Por ndryshe nga cikli i mëparshëm strategjik ku kishte gjashtë fusha sektoriale dhe një multisektoriale, në këtë strategji, bazuar në raportet dhe rekomandimet, janë dy fusha sektoriale, Arsimi dhe Mediat, dhe tre fusha multisektoriale: Institucionet, Politikat ndërkulturore dhe Kohezioni shoqëror, të cilat i bashkojnë fushat e mëhershme sektoriale, Kultura, Të rintjtë dhe Vetëqeverisja lokale, por i referohen edhe fushave të tjera të identikuara.</p> <p>Duke pasur parasysh se Strategjia nationale për zhvillim e Republikës së Maqedonisë së Veriut 2024-2044 është ende në fazën e përgatitjes,</p>

⁵<https://rm.coe.int/5th-op-north-macedonia-summary-mk/1680a8296a>

консталацијата на ова прашање ќе биде дополнително разработено по нејзиното донесување.

Но бидејќи и во досегашната Национална стратегија за развој на концептот за едно општество и интеркултурализам 2020-2022, првата мерка и соодветна активност од стратешкиот план, M1.1./A 1.1. беше Усогласување на стратегиите, културните политики и други јавни и оперативни документи со новодонесената стратегија, замислена како активност која се реализира континуирано, многу стратешки документи веќе беа усогласени, во таа смисла усогласеноста е постигната со: **Програма за одржлив локален развој и децентрализација во Република Северна Македонија (2021-2026)**⁶.

Програмата за одржлив локален развој и децентрализација во Република Северна Македонија (2021-2026) е седми по ред плански документ посветен на натамошниот развој на локалната самоуправа во Република Северна Македонија. Програмата го одразува континуираниот интерес на сите чинители за постојан развој на локалната самоуправа, како ниво на власт кое е најблиско до граѓаните. Духот и активностите на Стратегијата е одразена во сите четири компоненти на Програмата како и во мерките и активностите кои се утврдени за остварување на приоритетите. Инклузивниот развој, родовата еднаквост, достапноста на услугите до сите граѓани, фокусот врз најранливите категории граѓани, интеркултурното образование, развојот на локалните самоуправи преку културата, се дел од акцентите и во двета текста.

Предлог-Стратегија за развој на верскиот туризам и поддршка на активни манастири 2021-2026, која ќе придонесе за остварување на

konstelacioni i kësaj çështjeje do të përpunohet në mënyrë plotësuese pas sjelljes së saj.

Por duke qenë se në Strategjinë e mëparshme nacionale për zhvillimin e konceptit Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm 2020-2022, masa e parë dhe aktiviteti përkatës nga plani strategjik, M1.1./A1.1. ishte Harmonizimi i strategjive, politikave kulturore dhe dokumenteve të tjera publike dhe operative me strategjinë e re, e konceptuar si aktivitet që realizohet në vazhdimësi, shumë dokumente strategjike veçmë ishin të harmonizuara, në këtë kuptim harmonizimi u arrit me:

Programin për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim në Republikën e Maqedonisë së Veriut (2021-2026).

Programi për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim në Republikën e Maqedonisë së Veriut (2021-2026), është dokumenti i shtatë me radhë planifikues dedikuar zhvillimit të mëtutjeshëm të vetëqeverisjes lokale në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Programi pasqyron interesin e vazhdueshëm të të gjithë faktorëve për zhvillimin e vazhdueshëm të vetëqeverisjes lokale, si nivel i pushtetit që është më afër qytetarëve. Fryma dhe aktivitetet e Strategjisë pasqyrohen në të katër komponentët e Programit si dhe në masat dhe aktivitetet që janë përcaktuar për realizimin e prioriteteve. Zhvillimi gjithëpërfshirës, barazia gjinore, disponueshmëria e shërbimeve për të gjithë qytetarët, fokusi në kategoritë më të cenueshme të qytetarëve, edukimi ndërkulturor, zhvillimi i vetëqeverisjeve lokale përmes kulturës, janë pjesë e theksit në të dy tekstet.

Propozim Strategjia për zhvillimin e turizmit fetar dhe mbështetjen e manastireve aktive 2021-2026, e cila do të kontribuojë në realizimin e qëllimeve për zhvillimin e konceptit të Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm do

⁶Достапна на https://mls.gov.mk/images/files/POLRD_2021-2026_MK_so%20korekcii_Final.pdf

Е disponueshme në https://mls.gov.mk/images/files/POLRD_2021-2026_MK_so%20korekcii_Final.pdf

целите за развој на концептот за едно општество и интеркултурализмот ќе го подобри уживањето на верските права и слободи. Таа ќе придонесе за подобро разбирање меѓу различните верски заедници и ќе овозможи поголемо меѓурелигиско запознавање на сите граѓани без оглед на нивната припадност.

Секако, примарно е да се истакне дека преку оваа Стратегија, државата ќе работи на спроведување на препораките на меѓународните тела при Обединетите нации, Советот на Европа, Европската комисија, како и Организацијата за безбедност и соработка во Европа. Изготвувањето и спроведувањето на Стратегијата е во согласност со програмата на ВРСМ, како и во согласност со стратешките приоритети на ВРСМ за 2023-та година⁷.

При изработката на акцискиот план и предлог-мерките, посебно беше земена препораката од наведената Методологија, да нема дуплирање и преклопување на мерките од другите сродни стратегии. Затоа, стратешката рамка е усогласена, но и ја бара својата специфика преку мерки и активности кои не се зацртани во сите наведени активности. Правото на недискриминација и на ефективна еднаквост е содржано во членот 9 од Уставот, каде што се содржани основните слободи и права на човекот и граѓанинот: „Граѓаните на Република Северна Македонија се еднакви во слободите и во правата, независно од полот, расата, бојата на кожата, од националното и социјалното потекло, од политичкото и верското уверување, од имотната и општествената положба“. Согласно ова, мисијата на Национална стратегија за еднаквост и недискриминација 2022-2026 која ја поддржува и оваа стратегија е „Ефикасна превенција и заштита од дискриминација преку почитување на принципот на еднаквост и забраната на дискриминација

тë пërmirësojë gëzimin e të drejtave dhe lirive fetare. Ajo do të kontribuojë në mirëkuptim më të mirë ndërmjet bashkësive të ndryshme fetare dhe do të mundësojë njohje më të madhe ndërfetare të të gjithë qytetarëve, pavarësisht përkatësisë së tyre.

Sigurisht, ёштë parësore të theksohet se përmes kësaj Strategjie, shteti do të punojë në zbatimin e rekondimeve të trupave ndërkombëtarë pranë Kombeve të Bashkuara, Këshillin e Evropës, Komisionin Evropian, si dhe Organizatën për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë. Përpilimi dhe zbatimi i Strategjisë ёштë në përputhje me programin e QRMV-së, si dhe në përputhje me priorititet strategjike të QRMV-së për vitin 2023.

Gjatë përpilimit të planit të veprimit dhe propozim masave, veçanërisht ёштë marrë parasysh rekondimi nga Metodologjia e përmendur, që të mos ketë dyfishim dhe përputhje të masave nga strategjitet tjera të përafërta. Prandaj, korniza strategjike ёштë e harmonizuar, por kërkon edhe specifikën e saj përmes masave dhe aktiviteteve që nuk janë të pëershruara në të gjitha aktivitetet e shënuara. E drejta e mosdiskriminimit dhe barazisë efektive përbahet në nenin 9 të Kushtetutës, i cili përmban liritë dhe të drejtat themelore të njeriut dhe qytetarit: “Qytetarët e Republikës së Maqedonisë së Veriut janë të barabartë në liri dhe të drejta, pavarësisht gjinisë, racës, ngjyrës së lëkurës, origjinës kombëtare dhe sociale, bindjes politike dhe fetare, nga pasuria dhe pozita shoqërore”. Në përputhje me këtë, misioni i Strategjisë nationale për barazi dhe mosdiskriminim 2022-2026, e cila mbështetet këtë strategji, ёштë “Parandalimi efikas dhe mbrojtja nga diskriminimi duke respektuar parimin e barazisë dhe ndalimin e diskriminimit ndaj çdo personi dhe/ose grup

⁷https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/godishna_programa_za_rabota_na_vladata_na_rsm_za_2023.pdf

на било кое лице и/или група на лица, врз основа на нивните лични характеристики, особено ранливите социални групи”.⁸

Во иста насока, Стратегијата за родова еднаквост 2022-2027 претставува стратешки документ кој обезбедува рамка за целосна еднаквост на жените и мажите како вкрстен секторски, хоризонтален и универзален социјален и политички приоритет. Исто така, овој документ ги постави основните чекори и специфичните насоки за целосно постигнување на родовата еднаквост во Република Северна Македонија.⁹

Стратегијата нагласува дека е потребно да се обезбедат сите услови за ефективна и квалитетна употреба на македонскиот јазик, на службените и другите јазици во сите сфери на национално и локално ниво согласно **Законот за употреба на јазиците** (Сл. весник на РМ бр. 07/2019) и согласно **Законот за употребата на македонскиот јазик**. Истовремено, следејќи ги Насоките од Љубљана за интеграција на разнолики општества на ОБСЕ, потребно е да се градат инклузивни јазични политики и да се преземаат позитивни мерки со кои „ќе се постигне баланс помеѓу употребата на службените јазици како заедничка основа за меѓукултурен дијалог и интеграција на општеството, од една страна и заштитата и унапредувањето на јазичните права на секој поединец во приватниот и јавниот живот од друга страна“.

personash, në bazë të karakteristikave të tyre personale, veçanërisht grupeve të cenesueshme sociale".

Në këtë drejtim, Strategjia e barazisë gjinore 2022-2027 paraqet dokument strategjik që siguron kornizë për barazinë e plotë të femrave dhe meshkujve si prioritet i kryqëzuar social dhe politik ndërsektorial, horizontal dhe universal. Gjithashtu, ky dokument i vendosi hapat bazë dhe udhëzimet specifike për arritjen e plotë të barazisë gjinore në Republikën e Makedonisë së Veriut.

Strategjia thekson se është e nevojshme të sigurohen të gjitha kushtet për përdorim efektiv dhe cilësor të gjuhës maqedonase, dhe gjuhët zyrtare dhe të tjera në të gjitha sferat në nivel nacional dhe lokal, në përputhje me **Ligin për Përdorimin e Gjuhëve** (Gazeta Zyrta e RM-së nr.07/2019) dhe në përputhje me **Ligin për Përdorimin e Gjuhës Maqedonase**. Njëkohësisht, duke ndjekur Udhëzimet e Lubjanës për Integrinë e Shoqërive Diverse të OSBE-së, është e nevojshme të ndërtohen politika gjuhësore gjithëpërfshirëse dhe të merren masa pozitive që “do të arrijnë ekuilibër midis përdorimit të gjuhëve zyrtare si bazë e përbashkët për dialogun ndërkulturor dhe integrimi i shoqërisë, nga njëra anë dhe mbrojtja dhe

[Strategjia i numeron grupet vijuese: komunitetitne, femijet, personat LGBTI, personat me aftësi të kufizara mentale dhe fizike, të moshuarit, femijet, refugiatet, personat me status me tjetër social, personat e zhvendosur brenda vendit, si dhe grupet e tjera të cenesuehsh, onëtarët e komuniteteve fetare dhe çdo person që trajtohet ndryshe për arsyte të orsytueshme dhe qëllim legitim. Shiko: Ministrja e Punës së Politikës Sociale Strategjia Naçionale për Bariati dhe Moshdiskriminimin 2022-2026](https://www.mfa.gov.ky/uploads/documents/Strategjia_i_numeron_grupet_vijuese_komuniteteitne_femijet.pdf)

Во 2021 година Собранието на Република Северна Македонија ја усвои **Стратегијата за регионален развој на Република Северна Македонија 2021- 2031**, во која како втора стратешка цел е зацртана „атрактивни плански региони, со унапредени локални услуги, ефективен пристап до пазарот на трудот, обезбеден повисок степен на родова еднаквост и ефективна социјална заштита на најранливите групи на население“.

Стратегијата за инклузија на Ромите 2022-2030 е континуитет во посветеноста и напорите на Република Северна Македонија со целосна интеграција на ромската заедница во општеството. Стратегијата има 8 приоритетни области за мерки во вработувањето, домувањето, образованието, здравството, културата, антициганизмот, граѓанската регистрација и сиромаштијата. Националната стратешка рамка се заснова на принципите на еднаквост, промовирање на учеството на ромската заедница во сите фази на креирање политики, рефлектирање на различноста меѓу Ромите, комбинација на мејнстрим и таргетирани мерки во секоја од областите за мерење на достигнувањата и влијанието врз заедницата. Подготовката на Стратегијата за инклузија на Ромите 2022-2030 беше организирана низ партциипативен процес на министерствата и надлежните институции кои се во поврзани со приоритетните области од Стратешката Рамка на ЕУ за Ромите, во консултација со граѓанските организации кои работат на интеграција на Ромите во општеството. Преку овој процес документот во најголема можна мера ги отсликува чекорите кои се потребни за да ја оствариме визијата за инклузивно општество.

Врз основа на стратешката цел: Развој, негување и промоција на ромската култура, јазик и традиција и поставените 4 специфични цели:

1. Создавање установи за развој, негување и промоција на ромската култура, јазик и традиција
2. Создавање и усовршување на професионални културни уметници од ромската заедница
3. Зголемена поддршка на проекти поврзани со развојот, негување и промоција на ромската култура

promovimi i të drejtave gjuhësore të çdo individi në jetën private dhe publike, nga ana tjetër”.

Në vitin 2021, Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut miratoi **Strategjinë për zhvillimin rajonal të Republikës së Maqedonisë së Veriut 2021-2031**, në të cilën si qëllim i dytë strategjik është paraqitur “rajonet planifikuese atraktive, me shërbime lokale të avancuara, qasje efektive në tregun e punës, sigurimi i shkallës më të lartë të barazisë gjinore dhe mbrojtje efektive sociale të grupeve më të cenueshme të popullsisë”.

Strategjia për përfshirjen e Romëve 2022-2030 është vazhdimi i përkushtimit dhe përpjekjeve të Republikës së Maqedonisë së Veriut me integrimin e plotë të komunitetit rom në shoqëri. Strategjia ka 8 fusha prioritare për masat në punësim, banim, arsim, shëndetësi, kulturë, anti-ciganizëm, regjistrim civil dhe varfëri. Kuadri strategjik nacional bazohet në parimet e barazisë, duke nxitir pjesëmarrjen e komunitetit rom në të gjitha fazat e krijimit të politikve, duke reflektuar diversitetin midis romëve, kombinim të masave të zakonshme dhe të synuara në secilën prej fushave për të matur arritjet dhe ndikimin në komunitet. Përgatitja e Strategjisë për përfshirjen e Romëve 2022-2030 ishte organizuar përmes procesit pjesëmarrës të ministritve dhe institucioneve kompetente që lidhen me fushat prioritare të Kornizës Strategjike të BE-së për Romët, në konsultim me organizatat e shoqërisë civile që punojnë në integrimin e romëve në shoqëri. Përmes këtij procesi dokumenti në masa më të mëdha të mundshme i pasqyron hapat që nevojiten për të realizuar vizionin për shoqëri gjithëpërfshirëse.

Në bazë të qëllimit strategjik: Zhvillim, kujdes dhe promovim i kulturës, gjuhës dhe traditës rome dhe 4 qëllimet specifike të përcaktuara:

1. Themelimi i institucioneve për zhvillimin, kujdesin dhe promovimin e kulturës, gjuhës dhe traditës rome

<p>4. Подобра промоција и запознавање на другите со ромската култура и намалување на стереотипите и дискриминацијата говорот на омраза, негативните перцепции и анти-ромските наративи во општеството. се креираа неколкугодишни акции, мерки и проекти за да се постави основа за реализација на стратешката амбиција. За антициганизмот се говори како една подлабока форма на дискриминација и се предложени мерки кои што ќе ја поттикнат свеста и сензибилизацијата како и подобрување на севкупниот сервис и услуги (каде што е и најзабележителен субјективниот пристап и бариери).</p> <p>Стратегијата на Владата на Република Северна Македонија за соработка со и развој на граѓанското општество 2022-2024</p> <p>Визија на Стратегијата на Владата на Република Северна Македонија за соработка со и развој на граѓанското општество 2022-2024¹⁰ е унапредување на околната во која функционира и се развива граѓанското општество кое придонесува во зајакнување на демократското управување и воспоставување на структурен дијалог со граѓанското општество. Главна цел на Стратегијата е обезбедување на поттикнувачка и одржлива околина во која функционира и се развива граѓанското општество што овозможува динамични, независни, активни и одржливи граѓански организации коишто придонесуваат во зајакнување на демократското управување, ги рефлектираат интересите и потребите на граѓаните и се вклучуваат во структурен дијалог за унапредување на општеството. Стратегијата се заснова врз принципите на: заемна доверба, партнерство, независност, плурализам, учество, транспарентност (јавност), одговорност и еднакви можности и недискриминација. Националната стратегија за развој на интеркултурализамот и општествената кохезија 2024-2026 е целосно базирана и создадена врз партнерство и учество на граѓанското</p>	<p>2. Krijimi dhe përsosmëria e artistëve profesionistë të kulturës nga komuniteti rom</p> <p>3. Rritja e mbështetjes për projektet që lidhen me zhvillimin, kujdesin dhe promovimin e kulturës rome</p> <p>4. Promovim dhe njojje më e mirë e të tjerëve me kulturën rome dhe reduktimi i stereotipeve dhe diskriminimit, gjuhës së urrejtjes, perceptimeve negative dhe narrativave anti-rome në shoqëri. U krijuan aksione, masa dhe projekte disavjeçare për të vendosur bazën për realizimin e ambicies strategjike. Për anti-ciganizmin diskutohet si një formë më e thellë diskriminimi dhe propozohen masa që do të nxisin vetëdijen dhe sensibilizimin si dhe do të përmirësojnë servisin dhe shërbimet e përgjithshme (ku qasja subjektive dhe barrierat janë më të dukshme).</p> <p>Strategjia e Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut për bashkëpunim dhe zhvillim të shoqërisë civile 2022-2024</p> <p>Vizioni i Strategjisë së Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut për bashkëpunim dhe zhvillim të shoqërisë civile 2022-2024 është avancim i rrëthit në të cilin funksionon dhe zhvillohet shoqëria civile, që kontribuon në forcimin e udhëheqjes demokratike dhe vendosjen e dialogut strukturor me shoqërinë civile. Qëllimi kryesor i Strategjisë është të sigurojë mjesid inkurajues dhe të qëndrueshëm në të cilin shoqëria civile funksionon dhe zhvillohet, e cila mundëson organizata të shoqërisë civile dinamike, të pavarura, aktive dhe të qëndrueshme që kontribuojnë në forcimin e udhëheqjes demokratike, reflektojnë interesat dhe nevojat e qytetarëve dhe angazhohen në dialog strukturor për avancimin e shoqërisë. Strategjia bazohet në parimet e: besimit reciprok, partneritetit, pavarësisë, pluralizmit, pjesëmarrjes, transparencës (publikut), përgjegjësisë dhe mundësitet e barabarta dhe mosdiskriminimit Strategjia nationale për</p>
--	---

¹⁰Достапна на <https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/Strategija%20usvoena%202028%202012%202021.pdf>

Е disponueshme në <https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/Strategija%20usvoena%202028%202012%202021.pdf>

	<p>општество во планирањето и креирањето на политиките, за што известуваме во другите потточки на нацрт-текстот.</p> <p>Покрај горенаведените плански документи, Националната стратегија за развој на интеркултурализамот и општествената кохезија 2024-2026 е комплементарна со Националната програма за усвојување на правото на Европската унија¹¹. Треба да се нагласи комплементарноста и конзистентноста на Стратегијата за РЈА (2023-2030) со Програмската рамка за ИПА 3¹², во прозорецот 1, Почитување на основните човекови права, и прозорецот 4, Инклузивен развој.</p> <p>Стратегијата, со својата рамка придонесува и за постигнување на Целите за одржлив развој 2030 на ОН. Тоа е Целта 8 - промовирање инклузивен и одржлив економски раст, вработување и пристојна работа за сите, Цел 16- промоција на мирни и инклузивни општества, обезбедување пристап до правда за сите и градење ефективни, одговорни институции на сите нивоа, како и Цел 17 – Партнерство за постигнување на целите.</p>	<p>zhvillimin e nderkulturalizmit dhe kohezionit shoqeror 2024-2026 bazohet dhe krijohet plotesisht ne partneritetin dhe pjesemarrjen e shoqerise civile ne planifikimin dhe krijimin e politikave, per te cilat njoftojne ne nenpika te tjera te draft tekstit.</p> <p>Krahas dokumenteve te siperppermendura te planifikimit, Strategjia nationale per zhvillimin e nderkulturalizmit dhe kohezionit shoqeror 2024-2026 eshtë plotesuese e Programit nacional per miratimin e drejtës se Bashkimit Evropian. Duhet theksuar se plotesimi dhe konsistencja e Strategjisë se RAP-it (2023-2030) me Kornizën e programit per IPA 3, ne dritaren 1, Respektimi i te drejtave themelore te njeriut dhe dritarja 4, Zhvillimi gjithepperfshirës.</p> <p>Strategjia, me kornizën e saj kontribuon edhe per arritjen e Qëllimeve te zhvillimit te qëndrueshmë 2030 te KB-së. Eshtë Qëllimi 8 - promovimi i rritjes ekonomike gjithepperfshirëse dhe te qëndrueshme, punësimi dhe punë e denjë per te gjithë, Qëllimi 16 - promovimi i shoqerive paqësore dhe gjithepperfshirëse, sigurimi i qasjes ne drejtësi per te gjithë dhe ndërtimi i institucioneve efektive dhe te përgjegjshme ne te gjitha nivelet, si dhe Qëllimi 17 - Partneritet per arritjen e qëllimeve.</p>	
1.4.	<p>Методолошки пристап во подготвувањето на стратегијата</p> <p>Нацрт-Стратемијата ги следи „Методологијата за начинот на подготвување, спроведување, следење, известување и оценување на</p>	1.4.	<p>Qasja metodologjike ne përgatitjen e strategjisë</p> <p>Draft Strategjia ndjek "Metodologjinë per menyrën e përgatitjes, zbatimit, monitorimit, njoftimit dhe vlerësimit te strategjive sektoriale ne Republikën</p>

¹¹Достапно на <https://www.sep.gov.mk/post/?id=13#Y2pUcnbMI2x>

Е disponueshme ne <https://www.sep.gov.mk/post/?id=13#Y2pUcnbMI2x>

¹²Достапна на https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-01/C_2021_8914_F1_ANEX_EN_V5_P1_1462290.PDF

Е disponueshme ne https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-01/C_2021_8914_F1_ANEX_EN_V5_P1_1462290.PDF

секторските стратегии во Република Северна Македонија”, како и насоките од „Упатството за структурата, содржината и начинот на подготвување, спроведување, следење, известување и оценување на секторските и меѓусекторските стратегии“ усвоени од страна на Владата на Република Северна Македонија во месец мај 2022 г. (Службен весник на Република Северна Македонија бр.122/2022 од 30.5.2022г.). Секоја од стратешките области најпрвин ја анализира состојбата преку проценка на стратешките документи, институции и чинители, надворешното опкружување и дава заклучоци за предизвиците.

Анализата на состојбата се базира на:

- полугодишните и годишните извештаи за степенот на реализација на акцискиот план и постигнувањата на планираните цели и резултати на Националната стратегија за развој на концептот на Едно општество и интеркултурализмот 2020- 2022;
- Извештајот за евалуацијана Стратегијата со препораки подготвен од двајца независни странски експерти ангажирани преку канцеларијата на Високиот комесар за национални малцинства при ОБСЕ;
- Извештајот со препораки подготвен од Мрежата за евалуација на имплементацијата и изготвување на Национална стратегија за развој на концептот за едно општество и интеркултурализам, во нов стратешки циклус од 2023-2025 година;
- Годишниот извештај на Европската комисија за Република Северна Македонија за 2021 година и 2022 година;
- Последното, петто мислење на Советодавниот комитет за примена на Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства (СК РКНМ) на СЕ,

e Maqedonisë së Veriut”, si дие уdhëzimet nga “Udhëzuesi për strukturën, përmbajtjen dhe mënyrën e përgatitjes, zbatimit, monitorimit, njoftimit dhe vlerësimit të strategjive sektoriale dhe ndërsektoriale” të miratuara nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut në muajin maj 2022. (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut nr.122/2022 datë 30.5.2022).

Secila nga fushat strategjike fillimisht analizon gjendjen përmes vlerësimit të dokumenteve strategjike, institucioneve dhe faktorëve, rrethin e jashtëm dhe jep konkluzione rreth sfidave.

Analiza e gjendjes bazohet në:

- raportet gjashtëmujoare dhe vjetore për shkallën e realizimit të planit të veprimit dhe arritjen e qëllimeve dhe rezultateve të planifikuara të Strategjisë nationale për zhvillimin e konceptit të Një shoqërie dhe ndërkulturalizëm 2020-2022;
- Raporti i vlerësimit të Strategjisë me rekomandime të përgatitura nga dy ekspertë të huaj të pavarur të angazhuar përmes zyrës së Komisionerit të Lartë për Pakicat Kombëtare në OSBE;
- Raporti me rekomandime i përgatitur nga Rrjeti për vlerësimin e zbatimit dhe përgatitjes së Strategjisë nationale për zhvillimin e konceptit të Një shoqërie dhe ndërkulturalizëm, në ciklin e ri strategjik 2023-2025;
- Raporti vjetor i Komisionit Evropian për Republikën e Maqedonisë së Veriut për vitin 2021 dhe 2022;
- Mendimi i fundit, i pestë i Komitetit Këshillimor të Konventës Kornizë për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare (KKMPK) të KE-së,
- Rekomandimet nga Komisioni Evropian për Luftë kundër Racizmit dhe Intolerancës (ECRI) pranë Këshillit Evropian,

<ul style="list-style-type: none"> Препораките од Европска комисија за борба против расизам и нетолеранција (ЕКРИ) при Советот на Европа, Препораката за мултилевел политики и управување со интеркултурна интеграција на национално ниво CM/Rec(2022) на СЕ и Препораката за интеркултурна интеграција на национално ниво CM/Rec(2015) на СЕ Извештаите на Високиот комесар за национални малцинства при Обединетите нации, Препораките од партциципативните форуми на Агенцијата за остварување на правата на помалубројните заедници(АОПЗ) кои АОПЗ ги подготвува со граѓанското општество и други релевантни документи. <p>Анализата за состојбата е основа за разработените општите и посебните цели во секоја од стратешките области, кои понатаму се доразработени во конкретни мерки и активности во акцискиот план на оваа нацрт-стратегија.</p> <p>Оваа нацрт Стратегија се темели на: (1) Начело на усогласеност и конзинвентност на политиките; (2) Начело на фискална одржливост на политиките; (3) Начело на усогласеност со политиките на ЕУ; (4) Начело на релевантност и веродостојност; (5) Начело на економичност, ефикасност и ефективност; (6) Начело на транспарентност; (7) Начело на отчетност и ориентација кон резултатите и (8) Начело на одржливост. Во концепирањето на нацрт Стратегијата беше вклучен тим од четири стручни лица за пружање експертска помош финансирана во соработка со Македонскиот центар за меѓународна соработка. Оваа Стратегија ја отсликува состојбата и предизвиците во полето на интеркултурализмот и општествената кохезија во Република Северна Македонија, заклучно со 20 декември 2023 година.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Rekomandimi për politikat në shumë nivele dhe menaxhimin e integrimit ndërkulturor në nivel nacional CM/Rec(2022) i KE-së dhe Rekomandimi për integrim ndërkulturor në nivel nacional CM/Rec (2015), i KE-së Raportet e Komisionerit të Lartë për Pakicat Kombëtare në Kombet e Bashkuara, Rekomandimet nga forumet pjesëmarrëse të Agjencisë për Realizimin e të Drejtave të Komuniteteve Pakicë (ARDKP) që ARDKP-ja, пërgatit me shoqërinë civile dhe dokumente të tjera relevante. <p>Analiza për gjendjen është baza për qëllimet e përpunuara të përgjithshme dhe të veçanta në secilën nga fushat strategjike, të cilat janë përpunuar më tej në masa dhe aktivitete konkrete në planin e veprimit të kësaj draft strategie.</p> <p>Kjo draft Strategji bazohet në: (1) Parimin e harmonizimit dhe konsistencës së politikave; (2) Parimin e qëndrueshmërisë fiskale të politikave; (3) Parimin e harmonizimit me politikat e BE-së; (4) Parimin e rëndësisë dhe besueshmërisë; (5) Parimin e ekonomizimit, efikasitetit dhe efektivitetit; (6) Parimin e transparencës; (7) Parimin e llogaridhënieς dhe orientimin e rezultateve dhe (8) Parimin e qëndrueshmërisë.</p> <p>Në konceptin e draft Strategjisë ishte përfshirë ekip prej katër ekspertëve profesional për ofrimin e ndihmës profesionale të financuar në bashkëpunim me Qendrën Maqedonase për Bashkëpunim Ndërkombëtar. Кjo Strategji pasqyron gjendjen dhe sfidat në fushën e ndërkulturalizmit dhe kohezionit shoqëror në Republikën e Maqedonisë së Veriut, nga 20 dhjetor 2023.</p>
1.5. Опис на процесот на вклучување на засегнатите страни во подготвувањето на стратегијата.	1.5. Përshkrim i procesit të përfshirjes së palëve të prekura në përgatitjen e strategjisë.

Овој документ беше предмет на широки консултации и дискусиии со граѓаните, претставниците на државните институции, граѓанскиот сектор, академската заедница и останати засегнати страни. Во истиот се вградени и голем дел од доставените коментари, сугестиии и дополнувања на јавните дискусиии ширум земјата.

Со Решението бр. 41-6308/2 од 30 август 2022 година ВРСМ го назначи новото Координативно тело за изготвување на Националната стратегија за развој на концептот едно општество и интеркултурализам. Со цел да се обезбеди предвидливост на процесот на подготвувањето на Стратегија за сите засегнати страни КТ подготви процесен план со временска рамка и план за консултации на засегнатите страни.

Во согласност со определбата на Владата на Република Северна Македонија за партнерство со граѓанското општество во процесот на креирање и спроведување политики, како и директно и суштинско учество на граѓанските организации во изготвување на стратешките документи се формираше Мрежата за евалуација на имплементацијата и изготвување на Национална стратегија за развој на концептот за едно општество и интеркултурализам, во нов стратешки циклус од 2023-2025 година. Учесниците во Мрежата беа избрани преку Јавен повик за пријавување на претставници на граѓански организации и заинтересирани лица. Мрежата беше составена од претставници на институциите и граѓанското општество, која активно учествуваше во евалуација на имплементацијата, како и во почетните активности во процесот на подготовката на Стратегијата.

Од септември до декември 2022 Мрежата работеше преку три панел состаноци, состаноци на членовите поделени во мали групи согласно стратешките области на Националната стратегија за развој на концептот за едно општество и интеркултурализам, преку десктоп истражување и други индивидуални, группни или граѓански формати на прибирање податоци, анализа и дискусија на групните состаноци.

Ky dokument ishte lëndë e konsultimeve dhe diskutimeve të gjera me qytetarët, përfaqësuesit e institucioneve shtetërore, sektorit civil, komunitetit akademik dhe palëve të tjera të prekura. Në të njëjtin përfshihen edhe pjesë e madhe e komenteve të dorëzuara, sugjerimeve dhe shtesave të diskutimeve publike në mbarë vendin.

Me Aktvendimin nr.41-6308/2, datë 30 gusht 2022, QRMV-ja e emëroi Trupin e ri Koordinues për përgatitjen e Strategjisë nationale për zhvillimin e konceptit Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm. Me qëllim që të sigurohet parashikueshmëria e procesit të përgatitjes së Strategjisë për të gjithë palët e prekura, TK-ja përgatiti plan procesi me kornizë kohore dhe plan për konsultime me palët e prekura.

Në përputhje me orientimin e Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut për partneritet me shoqërinë civile në procesin e krijimit dhe zbatimit të politikave, si dhe pjesëmarrjen e drejtpërdrejtë dhe thelbësore të organizatave të shoqërisë civile në përgatitjen e dokumenteve strategjike u formua Rrjeti për vlerësimin e zbatimit dhe përgatitjes së Strategjisë nationale për zhvillimin e konceptit për Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm, në cikël të ri strategjik 2023-2025. Pjesëmarrësit në Rrjet ishin përzgjedhur nëpërmjet Thirrjes Publike për paraqitjen e përfaqësuesve të organizatave të shoqërisë civile dhe të personave të interesuar. Rrjeti ishte i përbërë nga përfaqësues të institucioneve dhe shoqërisë civile, të cilat morën pjesë aktive në vlerësimin e zbatimit, si dhe në aktivitetet fillestare në procesin e përgatitjes së Strategjisë.

Nga shtatori deri në dhjetor 2022, Rrjeti punoi përmes tre takimeve të panelit, takime të anëtarëve të ndarë në grupe të vogla sipas fushave strategjike të Strategjisë nationale për zhvillimin e konceptit Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm, nëpërmjet hulumtimit në desktop dhe të tjerë individualë, gruporë ose formate qytetare të mbledhjes së të dhënavë,

Четиримесечната активност беше потпомогната од Мисијата на ОБСЕ во Скопје.

Целта на мрежата беше да подготви извештај во кои се презентираат дополнителни податоци, како и ставови, перцепции и истражувања од припадниците на граѓанските организации, стручната и граѓанска јавност и посветените поединци.

Во ноември 2022 година, претставници на Мрежата остварија состанок со странските евалуатори на Стратегијата, на кои ги разменија своите мислења и ставови. Извештајот, препораките и ставовите изразени преку остварените форми на консултации, дискусији, анализи и учество даваат дополнителен мониторинг и евалуација, наспроти официјалниот на ВРСМ и обезбедуваат насоки и препораки кои ќе се вградат во новата тригодишна стратегија. Работата на Мрежата беше комплементарна со Координативното тело за имплементација и подготовкa на Стратегијата. Во таа насока на завршниот состанок на Мрежата учествуваа претставници на КТ, додека претставници на Мрежата учествуваа на подгответниот состанок за изработка на новиот стратешки циклус. И двата настани се оддржаа во декември 2022.

Странските евалуатори на стратегијата, Серен Кил и Стефани Марсел, ангажирани во соработка со Канцеларијата на Високиот комесар за национални малцинства при ОБСЕ, на 21-22.11.2022 година беа во теренска посета на Северна Македонија, при што имаа интензивни одделни средби со сите координатори и/или заменици координатори по кластери, како и со останатите членови на КТ и членовите на Мрежата за евалуација, заменик-министрот на Министерството за политички систем и односи меѓу заедниците (МПСОЗ), градоначалниците на Тетово и Гостивар, претставник од Комитетот за односи меѓу заедниците при СРСМ, новинари, интелектуалци и други инволвирали во работата околу стратегијата и нејзината реализација. На 06-07.12. 2022 година во х. Бистра во Маврово се оддржа дводневниот работен состанок за започнување на нацрт-текстот на

анализи и дискутум нë такимет нë груп. Активитети катërt major ishte mbështetur nga Misioni i OSBE-së në Shkup.

Qëllimi i rrjetit ishte të përgatitet raport në të cilin prezantohen të dhëna shtesë, si dhe qëndrime, perceptime dhe hulumtime nga pjesëtarët e organizatave të shoqërisë civile, profesionale dhe shoqërisë publike dhe individë të përkushtuar.

Në nëntor të vitit 2022, përfaqësues të Rrjetit realizuan mbledhje me vlerësuesit e huaj të Strategjisë, ku shkëmbyen mendimet dhe qëndrimet e tyre. Raporti, rekondimiet dhe qëndrimet e shprehura përmes formave të realizuara të konsultimeve, diskutimeve, analizave dhe pjesëmarrjes, jalin monitorim dhe vlerësim shtesë, në krahasim me atë zyrtar të Qeverisë dhe sigurojnë udhëzime dhe rekondime që do të inkorporohen në strategjinë e re trevjeçare. Puna e Rrjetit ishte kompletuar me Trupin Koordinues për zbatimin dhe përgatitjen e Strategjisë. Në atë drejtim në mbledhjen përfundimtare të Rrjetit morën pjesë përfaqësues të TK-së, përderisa përfaqësues të Rrjetit morën pjesë në mbledhjen përgatitore përgatitjen e ciklit të ri strategik. Të dyja ngjarjet u mbajtën në dhjetor 2022.

Vlerësuesit e huaj të strategjisë, Seren Kill dhe Stefani Marsell, të angazhuar për bashkëpunim me Zyrën e Komisari të Lartë për Pakicat Nacionale në OSBE-në, më 21-22.11.2022 ishin në vizitë në terren në Maqedoninë e Veriut, gjatë së cilës kishin mbledhje intensive të ndara me të gjithë koordinatorët dhe/ose zëvendëskoordinatorët sipas grupeve, si dhe me anëtarët e tjerë të TK-së dhe anëtarët e Rrjetit për vlerësim, zëvendësministrin e MSPMB-së, kryetarin e komunës së Tetovës dhe Gostivarit, përfaqësues nga Komiteti i Kuvendit për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive, gazetarëve, intelektualëve dhe tjerë të përfshirë në punën rreth strategjisë dhe realizimin e saj.

новиот стратешки циклус 2023-2025 од Стратегијата за развој на концептот едно општество и интеркултурализмот, кој се организираше со поддршка на меѓународната фондација Фридрих Еберт. Учествуваа членови на КТ, претставници на релевантните институции, експертите ангажирани за стручна помош и членовите од граѓанската Мрежа за евалуација на стратегијата. Секој координатор подготви кратко претставување околу имплементацијата на стратегијата, по што се работеше на анализа на состојбата, предизвиците и определувањето на стратешката рамка.

Завршиот состанок на Мрежата за евалуација се одржа на 15.12.2022 како целодневна средба во хотел Арка, во Старата чаршија, состанок на кој се комплетира Извештајот од членовите, како документ кој ќе помогне во работата на експертите во изготвувањето на нацрт-текстот од стратегијата.

Една од забелешките на невладините организации, беше дека иако извештаите на КТ детално известуваат за разните активности спроведени од разни актери во имплементацијата, постојат уште податоци, проекти и активности, особено од страна на здруженијата на граѓани кои не се опфатени во годишните извештаи. Во таа смисла, дел од нив подготвија материјали комплементарни на веќе прикажаните. Главно, сите учесници во Мрежата, од кои голем дел учествува и во подготовката и партиципативниот процес на изготвување на Националната стратегија се согласуваат дека таа беше солидно изработена, амбициозна и ветуваше многу. Во голем дел е имплементирана, а во помал дел се останати нереализирани или задоцнети активности.

Забелешките идентификуваат:

- недоволно внимание од самите институции кои требало да ја спроведуваат во однос на нејзината вредност и ефекти кои би ги оставила со доследна примена.
- немање буџет за имплементирање на разни активности, особено немање буџет за имплементирање на активности од други корисници,

Më datë 06-07.12.2022 në h. Bistra në Mavrovë u mbajt mbledhja dy ditore e punës për fillimin e draft tekstit të ciklit të ri strategjik 2023-2025 të Strategjisë për zhvillimin e konceptit Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm, i cili u organizua me mbështetjen e fondacionit Ndërkombëtar Fridrih Ebert. Morën pjesë anëtarë të TK -së, përfaqësues të institucioneve relevante, ekspertë të angazhuar për ndihmë profesionale dhe anëtarë të Rrjetit civil për vlerësimin e strategjisë. Secili koordinator përgatiti prezantim të shkurtër rreth zbatimit të strategjisë, me çka u punua në analizë të gjendjes, sfidave dhe përcaktimin e kornizës strategjike.

Mbledhja përfundimtare e Rrjetit të vlerësimit u mbajt më 15.12.2022 si takim gjithëditor në Hotel Arka, në Çarshinë e Vjetër, mbledhje ku kompletohet Raporti nga anëtarët, si dokument që do të ndihmojë punën e ekspertëve në përgatitjen e draft tekstit të strategjisë.

Një nga vërejtjet e organizatave joqeveritare ishte se edhe pse raportet e TK-së detajisht njoftojnë për aktivitetet e ndryshme të realizuara nga aktorë të ndryshëm në zbatim, ende ka të dhëna, projekte dhe aktivitete, veçanërisht nga shoqatat civile, të cilat nuk përfshihen në raportet vjetore. Në këtë kuptim, një pjesë prej tyre përgatitën materiale të kompletuara tashmë të paraqitura.

Kryesore, të gjithë pjesëmarrësit në Rrjet, shumica e të cilëve morën pjesë edhe në procesin e përgatitjes dhe pjesëmarries në përgatitjen e Strategjisë nationale, pajtohen se ajo ishte përpunuar në mënyrë solide, ambicioze dhe premtonte shumë. Në pjesë të madhe është zbatuar ndërsa në pjesë të vogël kanë mbetur aktivitete të parealizuara apo të vonuara. Vërejtjet identifikojnë:

во духот на оваа стратегија, а насочени кон подобрување на нејзините резултати и

-**Намалена видливост на стратегијата во општеството.**

Во однос на активностите од акцискиот план, беше дискутирано дека се дадени премногу, од премногу големи сè до минорни. Во новата стратегија, беше предложено да се испланираат главни активности, а малите активности да се остават исклучиво на соработка со ЗГ. Како многу важна беше дискутирана и комуникацијата на ВРСМ и институциите со ЗГ, па се предлага пред секое преземање на активност да бидат информирани, бидејќи најголемиот дел од ЗГ и имаат меморандуми за соработка со владините институции.

Имаше две спротиставени мислења за начинот на управување со стратегијата: првото дека мора да се знае каде точно припаѓа односно каде точно ќе се издвои дел од буџетот за реализација на активностите од оваа стратегија. Па беше предложено МПСОЗ како институција која можеби би била најприкладна за да ја реализира стратегијата. Но и мислење дека сегашната структурна поставеност треба да се задржи затоа што функционира одлично, но може да се подигне ПОТ и на повисоко ниво. Сместувањето на стратегијата под надлежност на само едно министерство би довело до тоа да биде стратегијата во милост и немилост на само еден министер.

Во однос на посебните стратешки области, беше анализирано, дека на пример, во рамките на општествена кохезија, од предевидени 28 активности, се утврдува дека 12 не може да се реализираат заради отсуство на политичка волја, а другите не се реализираат поради недостиг на соработка и отсуство на квалитетен кадар. Во однос на кластерот образование, се истакна дека најголем проблем е во политичката волја, а дополнително самите наставници и родители како да имаат дури и спротивни ставови од оние на стратегијата. Оценета е слабост на институционално ниво, и недоволна вклученост. Се побара зад активностите да мора да стои секое училиште. Во однос на кластерот локална самоуправа, беше поздравена завршената анализа

- вèмendje e pamjaftueshme nga vetë institucionet që duhej ta zbatonin lidhur me vlerën e tyre dhe efektet që do tè mund tè linte me zbatimin e denjë.

- mungesa e buxhetit pèr realizimin e aktivitetete tè ndryshme, veçanërisht mungesa e buxhetit pèr zbatimin e aktivitetete nga përdoruesit e tjerë, në frymëni e kësaj strategjie, që synon përmirësim e rezultateve tè saj dhe - dukshmëri e reduktuar e strategjisë nè shoqëri.

Lidhur me aktivitetet e planit tè veprimit, ishte diskutuar se janë dhënjë shumë, nga shumë tè mëdha nè tè vogla. Në strategjinë e re ishte propozuar që tè planifikohen aktivitete kryesore ndërsa aktivitetet e vogla tè lihen ekskluzivisht nè bashkëpunim me ShQ-të. Si shumë e rëndësishme ishte diskutuar edhe komunikimi i QRMV-së dhe institucioneve me ShQ-të, ndaj rekomandohet që para çdo ndërmarrje tè aktivitetit tè informohen, sepse pjesa më e madhe e ShQ-ve kanë Memorandum pèr bashkëpunim me institucionet qeveritare.

Kishte dy mendime tè kundërtta pèr mënyrën e menaxhimit tè strategjisë: i pari që duhet ditur ku pèrket saktësisht, pèrkatësisht ku saktësisht do tè ndahet pjesa e buxhetit pèr realizimin e aktivitetete tè kësaj strategjie. Dhe pastaj ishte propozuar MSPMB-ja si institucion i cili mund tè ishte më i përshtatshëm pèr ta realizuar strategjinë. Por edhe mendimi se struktura aktuale e vendosur duhet tè mbahet sepse funksionon mirë, por TPO-ja mund tè ngrihet edhe nè nivel më tè lartë. Vendosja e strategjisë nèn kompetencëni e vetëm një ministrie do tè rezultonte që strategia tè ishte nè mëshirën dhe pa mëshirën e vetëm një ministri.

Lidhur me fushat e veçanta strategjike, ishte analizuar se, pèr shembull, nè kuadër tè kohezionit shoqëror, nga 28 aktivitete tè parapara, pèrcaktohet se 12 nuk mund tè realizohen pèr shkak tè mungesës së vullnetit politik, ndërsa tè tjerat nuk realizohen pèr shkak tè mungesës së bashkëpunimit dhe mungesës së kuadrit cilësor. Lidhur me klasterin e arsimit, u theksua se problemi më i madh është te vullneti politik, e pèrveç kësaj, vetë mësuesit dhe prindërit sikur kanë edhe qëndrime tè kundërtta me ato tè strategjisë.

за работата на комисиите за односи меѓу заедниците по општините и дадените предлози за измени во законот. Доколку се прифатат овие предлози и се измени законот, ќе има повеќе простор за работа на овие комисии. Во однос на кластерот култура, треба да се дефинира подобро улогата на Министерството за култура (МК) и да се побара силен фокус на интеркултурализмот во културните проекти. Во однос на кластерот млади беше констатирано дека сега постои посебна стратегија за млади, па интеркултурализмот како тема треба да се покрива во таа стратегија. За кластерот медиуми, констатираа проблемите во реализација на активностите, кои се во надлежност на националниот радиодифузен сервис (НРТВ) и Собранието на РСМ, особено во поглед на истечените мандати на највисоките функции. Во однос на говорот на омраза, констатирано е дека е формирана мрежа за борба против говор на омраза која продолжува со работа и има одредена видливост на работата на оваа мрежа. Во однос на медиумската писменост, активностите се одвиваат во добра насока, преку Министерство за образование и наука (МОН).

Генерално, беше констатирано дека состојбата во општеството е подобрена по имплементацијата на стратегијата. Беа уважени отежнатите околности предизвикани од надворешните фактори: ковид, економски кризи и кризи во соседството.

Националниот координатор во 2022 година беше избран во нов четиригодишен мандат на Комитетот на експерти за интеркултурна инклузија при Секторот за антидискриминација на Советот на Европа. Во тоа свойство учествуваше во работата на комитетот кој имаше задача да подготви два документи: Програма и инструменти за подигање на капацитетите за интеграција на мигранти како поддршка за имплементација на Препораката за мултилевел политики и управување со интеркултурна интеграција на национално ниво CM/Rec(2022)10, како и физибилити студија за нови правни механизми или критериуми за сеопфатни стратегии на инклузија. Во насока на продлабочување на соработката и подигнување на меѓународниот углед на земјата како

Ёсhtё vlerësuar dobësi në nivel institucional dhe përfshirje e pamjaftueshme. U kërkua që pas aktiviteteve të qëndrojë çdo shkollë. Lidhur me klasterin e vetëqeverisjes lokale, u mirëprit analiza e përfunduar e punës së Komisioneve për Marrëdhëniet Ndërmjet Bashkësive të Komunave dhe propozimet e dhëna për ndryshimet në ligj. Nëse pranohen këto propozime dhe ndryshohet ligji, do të ketë më shumë hapësirë për punë të këtyre komisioneve. Lidhur me klasterin e kulturës, duhet të definohet më mirë roli i Ministrisë së Kulturës (MK) dhe të kërkohet fokus i fortë i ndërkulturalizmit në projektet kulturore. Në lidhje me klasterin të rintjtë, u konstatua se tani ekziston strategji e veçantë për të rintjtë, kështu që ndërkulturalizmi si temë duhet të përfshihet në atë strategji. Për klasterin media u konstatuan problemet në realizimin e aktiviteteve, të cilat janë në kompetencë të servisit nacional radiodifuziv (RTN) dhe Kuvendit të RMV-së, veçanërisht sa i përket mandateve të skaduara të funksioneve më të larta. Lidhur me gjuhën e urrejtjes, u konstatua se ёshtë formuar rrjet për luftën kundër gjuhës së urrejtjes, i cili vazhdon me punë dhe ka dukshmëri të caktuar të punës në këtë rrjet. Lidhur me edukimin mediatik, aktivitetet zhvillohen në drejtim të mirë, nëpërmjet Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës (MASH).

Në përgjithësi, ishte konstatuar se gjendja në shoqëri ёshtë përmirësuar pas zbatimit të strategjisë. Janë respektuar rr Ethanat e rrënduara të shkaktuara nga faktorë të jashtëm: kovid, kriza ekonomike dhe krizat me fqinjët.

Koordinatori nacional në vitin 2022 ishte zgjedhur për mandat të ri katervjeçar të Komitetit të Ekspertëve për Përfshirje Ndërkulturore pranë Sektorit për Antidiskriminim të Këshillit të Evropës. Në këtë cilësi, mori pjesë në punën e komitetit i cili kishte detyrë të përgatitë dy dokumente: Programin dhe instrumentet për ngritjen e kapaciteteve për integrimin e emigrantëve si mbështetje për zbatimin e Rekomandimit për politikat me shumë nivele dhe menaxhimin e integrimit ndërkulturor në nivel nacional

пример на добри практики за интеркултурен дијалог и интеграција, Владата, во соработка со Министерството за надворешни работи (МНР), беше домаќин на Вториот редовен состанок на Комитетот на експерти кој се одржа на 18 и 19 Октомври 2022 во Скопје. Комитетот на состанокот во Скопје, работеше на изработка на новите документи во рамките на општата цел „да обезбеди еднаквост за сите, да градење на инклузивно општество, и да овозможи ефикасна заштита од дискриминација и омраза и да создаде амбиент каде што различноста се почитува“. Бидејќи, подготовката на новиот стратешки циклус од Стратегијата за развој на концептот Едно општество и интеркултурализам е дел од програмата на ВРСМ за 2022 година, искуствата и работата на Комитетот, беа значајни и за Координативното тело за имплементација и подготовкa на новиот текст. Се одржаа неколку средби и размена на искуства на повеќе нивоа и се реактуализираа членството во мрежата Интеркултурни градови, како и можноста за pilot проект за управување на повеќе нивоа на власт (multilevel governance) за интеркултурна интеграција.

На 15 јануари 2023 се одржа средба со претставници на Високиот комесаријат за бегалци при Обединетите нации (УНХЦР) кои го образложија проблемот со 488 лица без документи и предложија патоказ за решавање на проблемот. Претставници на КТ, ги прифатија препораките од нивниот Патоказ во предлог-мерките од новиот текст на Стратегијата. Активностите за решавање на овој проблем влегаа во нацрт текстот, но интензивната комуникација меѓу институциите, овозможи тие да се реализираат во текот на 2023, со што РСМ стана прва во Европа и втора земја во светот којашто го искорени бездржавјанството. Истовремено, решавањето на ова прашање укажува на високиот степен на политичка волја за одржување на континуитет на политиките и во меѓуфазата меѓу два стратешки циклуси, како и ефикасна координираност на државните институции. На 22 мај, во МНР се одржа т.н. Продолжена дискусија по Петтото мислење, со претставници од Советодавниот комитет на Рамковната

CM/Rec(2022) 10, си дее студиме физibiliteti пеr mekanizma apo kriterie тe reja ligjore pеr strategji gjithëpërfshirëse. Në drejtum të thellimit të bashkëpunimit dhee ngritjes së reputacionit ndërkombëtar të vendit si shembull i praktikave të mira të dialogut dhee integrimit ndërkulturor, Qeveria, në bashkëpunim me Ministrinë e Punëve të Jashtme (MPJ), ishte nikoqir i Mbledhjes së dytë të rregullt të Komitetit të Ekspertëve, i cili u mbajt më 18 dhee 19 tetor 2022 në Shkup. Komiteti në mbledhjen në Shkup punoi në përgatitjen e dokumenteve të reja në kuadër të qëllimit të përgjithshëm "të sigurohet barazi për të gjithë, të ndërtohet shoqëri gjithëpërfshirëse dhee të mundësohet mbrojtje efektive kundër diskriminimit dhee urrejtjes dhee të krijohet mjedis ku respektohet diveristeti". Meqenëse përgatitja e ciklit të ri strategjik nga Strategjia për zhvillimin e konceptit Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm është pjesë e programit të Qeverisë për vitin 2022, përvojat dhee puna e Komitetit ishin të rëndësishme edhe për Trupin Koordinues për zbatimin dhe përgatitjen e tekstit të ri. U zhvilluan disa mbledhje dhee shkëmbim përvojash në nivele të shumta dhee u përditësua anëtarësimi në rrjetin e Qyteteve ndërkulturore, si dhee mundësia e pilot projektit për menaxhim të qeverisjes në shumë nivele (multilevel governance) për integrimin ndërkulturor.

Më 15 janar 2023 u mbajt takim me përfaqësues të Komisionerit të Lartë për Refugjatët pranë Kombeve të Bashkuara (UNHCR) të cilët arsyetuan problemin me 488 persona pa dokumente dhee propozuan një udhërrëfyes për zgjidhjen e problemit. Përfaqësuesit e TK-së, i pranuan rekondimimet nga Udhërrëfyesi i tyre në masat e propozuara nga teksti i ri i Strategjisë. Aktivitetet për zgjedhjen e këtij problemi u futën në draft tekstin, por komunikimi intenziv ndërmjet institucioneve, mundësoi që ato të realizohen gjatë vitit 2023, me çka RMV-ja ishte e para në Evropë dhee i dyti vend në botë që e çrrënjos pashtetësisnë. Njëkohësht, zgjedhja e kësaj çështje thekson shkallën e lartë të vullnetit politik për mbajtjen e politikave në kontinuitet dhee në fazën e ndërmjetme ndërmjet dy cikleve strategjike, si dhee koordinim efikas i institucioneve shtetërore.

конвенција за национални малцинства на кој учествуваа претставници на институциите како и граѓанските организации. Согласно препораките од Мислењето, Агенданта на состанокот беше поделена во три сесии, - првата посветена на Стратегијата за едно општество, втората сесија околу прашањата за недискриминација и препораките до Министерството за внатрешни работи (МВР) и други институции надлежни за ова прашање и третата сесија беше посветена на инклузијата на Ромите.

На 26 мај 2023 се оддржа информативен и лоби состанок со Форумот за немнозински заедници. Форумот е формиран со цел да функционира како долгорочен механизам за лобирање кај институциите на национално и локално ниво за интеркултурализам, мулти-етничка кохезија и поддршка на институционален дијалог помеѓу заедниците и институциите. Претставниците изразија поддршка за имплементацијата на Стратегијата и побараа вклученост во креирање на Акцискиот план. На крај од состанокот беа утврдени и конкретни рокови форумот да проследи сугестиии и други кои ќе бидат земени за разгледување. Потоа, форумот ќе биде повикан да учествува во работилниците за креирање на Акцискиот план.

На 07.06.2023 Комитетот за односи меѓу заедниците во Собранието со свечена седница ја одбележа 25 годишнината од стапувањето на сила на Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства на Советот на Европа, со која е започната нова ера во Европа на полето на политиките на заштитата и ефективното учество во јавниот живот на националните малцинства. Република Северна Македонија е меѓу првите потписнички на Рамковната конвенција, уште во 1996 година. Воведни обраќања имаа: претседателот на државата, Стево Пендаровски; претседателот на Собранието, Талат Џафери и евроамбасадорот Дејвид Гир. Пендаровски потенцира дека како држава сме високо признаени и препознаени не само во нашиот регион, туку и во Европа, во однос на заштитата на националните малцинства. Од своја страна, претседателот на законодавниот дом,

Мë 22 мај, нë MPJ-нë у mbajt i ashtuquajturi Diskutimi i vazhduar për Mendimin e pestë, me përfaqësues nga Komiteti Këshillëdhënës për Konventën Kuadër për Pakica Nacionale, нë të cilin morën pjesë përfaqësues të institucioneve dhe organizatave civile. Sipas rekomandimeve nga Mendimi , Agjenda e mbledhjes ishte e ndarë në tre sesione, - e para iu kushtua Strategjisë për Një shoqëri, sesioni i dytë rreth çështjeve për mosdiskriminim dhe rekomandimeve deri te Ministria e Punëve të Brendshme (MPB) dhe institucioneve tjera përgjegjëse për këtë çështje, dhe sesioni i tretë iu kushtua përfshirjes së romëve.

Мë 26 мај 2023, u mbajt mbledhja informuese dhe lobuese me Forumin për Komunitetet Joshumicë. Forumi është formuar me qëllim që të funksionojë si mekanizëm afatgjatë për lobim te institucionet në nivel nacional dhe lokal për ndërkulturalizëm, kohezion multietnik dhe mbështetje për dialogun institucional ndërmjet komuniteteve dhe institucioneve. Përfaqësuesit shprehën mbështetjen për zbatimin e Strategjisë dhe kërkuan përfshirje në krijimin e Planit të veprimit. Në fund të mbledhjes u përcaktuan edhe afatet konkrete që forumi të përcjellë sugjerime dhe të tjera që do të merren për shqyrtim. Më pas, forumi do të ftohet të marrë pjesë në punëtoritë për krijimin e Planit të veprimit.

Мë datë 07.06.2023, Komiteti për Marrëdhënien Ndërmjet Bashkësive në Kuvend me seancë solemne e shënoi 25 vjetorin e hyrjes në fuqi të Konventës Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Nacionale të Këshillit të Evropës, me të cilën filloj epokë e re në Evropë në fushën e politikave të mbrojtjes dhe pjesëmarrjen efektive në jetën publike të pakicave nacionale. Republika e Maqedonisë së Veriut është ndër nënshkruesit e parë të Konventës Kornizë, në vitin 1996. Fjalë hyrëse mbajtën: kryetari i shtetit, Stevo Pendarovski; kryetari i Kuvendit, Talat Xhaferi dhe euroambasadori Dejvid Gir. Pendarovski potencoi se si shtet jemi të pranuar dhe të njojur në nivel të lartë jo vetëm në rajonin tonë, por edhe në Evropë, lidhur me mbrojtjen e pakicave nacionale. Nga ana e tij, kryetari i legislativit, Xhaferi,

<p>Цафери, истакна дека „Државата има одговорност да обезбеди еднаков пристап до правата на малцинствата, затоа што на тој начин ќе го поттикне и чувството на доверба, лојалност, поголема одговорност и љубов кон земјата. Евроамбасадорот Гир рече дека Рамковната конвенција е документ кој е усвоен од Советот на Европа за да обезбеди безбедност и мир на Стариот континент и според истиот треба да се внимава секоја земја потписник да ги презема сите мерки и да ги почитува малцинствата.</p> <p>На 16 ноември 2023 Комитетот за односи меѓу заедниците при Собранието на РСМ го разгледа нацрт текстот на Стратегијата и даде свои забелешки.</p> <p>Во периодот од 28 до 29 ноември 2023 г. во х. Радика, Маврово се одржа работилницата за завршување на нацрт-текстот на Националната Стратегија за интеркултурализам и општествана кохезија 2024-2026. Работилницата беше организирана во рамки на заедничка соработка помеѓу координативното тело за изработка на Стратегијата за развој на интеркултурализмот и општествената кохезија, 2024-2026, при Владата на Република Северна Македонија и проектот „Комисијата за антидискриминација ја извршува својата превентивна и заштита улога“ финансиски поддржан од страна на Европската Унија, а имплементиран од страна на Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС). Вкупно присутните 30 лица, претставници на граѓанските организации и владините институции, заедно, на заеднички панели и поделени во групи, согласно петте стратешки области, го ревидираа целокупниот нацрт-текст на стратегијата и задолжителните обрасци, при што во различни сегменти предложија промени, дополнувања и допрецизирања на текстот, уредно наведени во Записникот од работилницата и имплементирани од Координативното тело.</p>	<p>the ksoi se "Shteti ka përgjegjësi të sigurojë qasje të barabartë në të drejtat e pakicave, sepse në këtë mënyrë do të nxisë ndjenjën e besimit, besnikërisë, përgjegjësisë më të madhe dhe dashuri për vendin". Euroambasadori Gir tha se Konventa Kuadër është dokument i cili është miratuar nga Këshilli i Evropës për të garantuar sigurinë dhe paqen në Kontinentin e Vjetër dhe sipas së njëjtë duhet pasur kujdes që secili vend nënshkrua se ti ndërmarrë të gjitha masat dhe të respektojë pakicat.</p> <p>Në 16 nëntor 2023 Komiteti për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive pranë Kuvendit të RMV-së e shqyrtoi draft tekstin e Strategjisë dhe dha vërejtjet e saj.</p> <p>Në periudhën prej 28 deri 29 nëntor 2023 në h. Radika, Mavrovë u mbajt punëtoria për përfundimin e Strategjisë nationale për ndërkulturalizëm dhe kohezion shoqëror 2024-2026. Punëtoria ishte organizuar në kuadër të bashkëpunimit të përbashkët ndërmjet Trupit korrdinativ për përgatitjen e Strategjisë për zhvillim të ndërkulturalizmit dhe kohezionit shoqëror 2024-2026, pranë Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe projektit "Komisioni për antidiskriminim e kryen rolin parandalues dhe mbrojtës" i mbështetur financiarisht nga Bashkimi Evropian, dhe i zbatuar nga Qendra Maqedonase për Bashkëpunim Ndërkombëtar (QMBN). Prezent ishin gjithsej 30 persona, përfaqësues nga organizatat qytetare dhe institucionet qeveritare, bashkë në panele të përbashkëta dhe të ndara në grupe, në përputhje me pesë fushat strategjike, e rishikuan draft tekstin e përgjithshëm të strategjisë dhe formularët e detyrueshëm, me ç'rast në segmente të ndryshme propozuan ndryshime, plotësimë dhe precizim të tekstit, të renditur në mënyrë të regullt në Procesverbalin e punëtorisë dhe të zbatuara nga Trupi Koordinues.</p>
<p>2. Анализа на состојбата</p>	<p>2. Analizë e gjendjes</p>

<p>Анализа на актуелната состојба во областа и други сродни области на политиките</p> <h3>1. Институции</h3> <p>Во Република Северна Македонија либералниот мултикултурализам стана уставно афирмирана политичка и вредносна норма (поредок) со Охридскиот рамковен договор кој се потпиша како завршница на воената криза во 2001 година, а потоа се преточи во уставни амандмани. Од тоа произлего неколку институционални форми во сите нивоа на власти, законодавниот дом, како и во извршната власт и на централно и на локално ниво.</p> <p>Ревизијата на Охридскиот рамковен договор од 2015 година, која беше дел од анализата на претходната стратегија, утврдува дека во однос на јавната администрација и управување со човечките ресурси, помалубројните заедници сè уште се недоволно застапени во јавниот сектор. Слично, во делот посветен пак на „правата“, покрај другото се забележува дека севкупната рамка за заштита на етничките заедници е воспоставена преку ОРД, но дека релевантните институции нецелосно ги спроведуваат политиките поврзани со помалите етнички заедници. Ова се должи на нејасниот мандат на институциите, отсуството на меѓуинституционална соработка (или непостоење на координација), недостатокот на ресурси и недостатокот на политичка волја. Етничките заедници кои што претставуваат помалку од 20% од населението не се доволно вклучени во креирањето на политики и донесувањето одлуки на национално ниво. Поради таа причина и ЕК повеќепати има констатирано дека „релевантните институции се слаби во спроведувањето на политиките поврзани со малцинствата“. Како одговор на заклучоците и препораките од сите референтни извештаи, претходната стратегија пропиша мерки и активности за градење на капацитетите на одговорните институции.</p>	<p>Analizë e gjendjes aktuale në fushën dhe fushat të tjera të përafërtë të politikave</p> <h3>1. Institucionale</h3> <p>Në Republikën e Maqedonisë së Veriut, multikulturalizmi liberal u bë normë (rend) politike dhe e vlerës e afirmuar me Kushtetutë me Marrëveshjen Kornizë të Ohrit, e cila u nënshkrua si përfundim i krisës së luftës në vitin 2001, ndërsa më pas u përkthe në amendamente kushtetuese. Që aty dolën disa forma institucionale në të gjitha nivelet e pushtetit, legjislativin, si dhe në pushtetin ekzekutiv si në nivelin qendror ashtu edhe në atë lokal.</p> <p>Rishikimi i Marrëveshjes Kornizë së Ohrit nga viti 2015, e cila ishte pjesë e analizës së strategjisë së mëparshme, përcakton se lidhur me administratën publike dhe menaxhimin e burimeve njerëzore, komunitetet më të vogla në numër janë ende të përfaqësuara pamjaftueshmë në sektorin publik. Ngashëm, në pjesën kushtuar "të drejtave", ndër të tjera, vërehet se korniza e përgjithshme përmbrojtjen e komuniteteve etnike eshtë krijuar përmes MKO-së, por që institucionet relevante nuk i zbatojnë plotësisht politikat që kanë të bëjnë me komunitetet më të vogla etnike. Kjo për shkak të mandatit të paqartë të institucioneve, mungesës së bashkëpunimit ndërinstitucional (ose mosekzistencës së koordinimit), mungesës së burimeve dhe mungesës së vullnetit politik. Komunitetet etnike që përfaqësojnë më pak se 20% të popullsisë nuk janë mjaftueshmë të përfshira në politikëbërje dhe vendimmarrje në nivel nacional. Për këtë arsy, KE-ja shumë herë ka konstatuar se <i>"institucionet relevante janë të dobëta në zbatimin e politikave që kanë të bëjnë me pakicat"</i>. Si përgjigje të konkluzioneve dhe rekandimeve të të gjitha raporteve refereuese, strategjia e mëparshme përshkroi masa dhe aktivitete përmes ndërtimin e kapaciteteve të institucioneve përgjegjëse.</p> <p>Një pjesë e institucioneve si: Komisioni për Mbrojtjen nga Diskriminimi (KMD), Avokati i Popullit (AP), Inspektoratet etj, ishin përfshirë me strategji</p>
---	---

Дел од институциите како: Комисија за заштита од дискриминација (КЗД), Народниот правоборанител (НП), инспекторати и др. беа опфатени со други стратегии и акциски планови. Така, со новиот законски текст за спречување и заштита од дискриминација се професионализира Комисијата за заштита од дискриминација, се смени називот и надлежноста, предвидените услови и начин на избор на членовите, користењето нови докази во судските постапки и *actio popularis*, понатаму ослободувањето од судските трошоци во судските постапки и сл. со што се очекува да се надминат слабостите кои со години наназад беа евидентирани од релевантните меѓународни организации.

Во рамките на Стратегијата за развој на концептот Едно општество и интеркултурализам, се развија мерки за надминување на недовербата во судството кај припадниците на немозинските заедници. Дополнително, посебно со инситирање на правичната и соодветна застапеност при условите предвидени при изборот на судии и јавни обвинители, односно при селекцијата на кандидатите за прием во почетната обука на Академијата за обука на судии и јавни обвинители (АОСЈО).

На локално ниво, внимание се посвети на Комисиите за односи меѓу заедниците (КОМЗ) кои недоволно ја остваруваат својата мисија да бидат значаен механизам за интеграција, како и за добивање советодавни мислења што произлегува од фактот дека мислењето на овие комисии не ги обврзува советите на општините и Советот на градот Скопје. Подготвена е анализа: Комисиите за односи меѓу заедниците во функција на градење на концептот Едно општество и интеркултурализам-Како до функционален механизам. Во анализата е даден осврт за потребата од функционални комисии, за причините за нивната нефункционалност и конкретни препораки за подобрување на законската рамка и за подобрување на овозможувачката околина за нивно функционирање во полн капацитет. Во 2023 се подготвија

dhe plane тё tjera veprimi. Кështu, me tekstin e ri ligor për parandalimin dhe mbrojtjen nga diskriminimi është profesionalizuar Komisioni për Mbrotjen nga Diskriminimi, është ndryshuar titulli dhe kompetenca, kushtet e parapara dhe mënyra e përgjedhjes së anëtarëve, përdorimi i dëshmive të reja në procedurat gjyqësore dhe *actio popularis*, më tej lirim i nga shpenzimet gjyqësore në proceset gjyqësore etj, me çka pritet të kapërcehen dobësitë që janë shënuar vite më parë nga organizatat relevante ndërkombëtare.

Në kuadër tё Strategjisë për zhvillimin e konceptit Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm, janë zhvilluar masa për tekalimin e mosbesimit në gjyqësor në mesin e pjesëtarëve të komuniteteve joshumicë. Veçanërisht me insistimin për përfaqësim tё drejtë dhe adekuat në kushtet e parapara në përgjedhjen e gjyqtarëve dhe prokurorëve publikë, gjegjësish gjatës elektimit tё kandidatëve për pranim në trajnimin fillestar tё Akademisë për Trajnim tё Gjykatësve dhe Prokurorëve Publikë (ATGjPP).

Në nivel lokal, vëmendje iu kushtua Komisioneve për Marrëdhënie Ndërmjet Komuniteteve (KMNK), tё cilët nuk e përbushin mjartueshëm misionin e tyre për tё qenë mekanizëm i rëndësishëm për integrim, si dhe për marrjen e mendimeve këshillimore, që dalin nga fakti se mendimi i këtyre komisioneve nuk i obligon këshillat e komunave dhe Këshillin e Qytetit tё Shkupit. Është përgatitur analizë: Komisionet për Marrëdhëni Ndërmjet Komuniteteve në funksion tё ndërtimit tё konceptit Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm-Si deri te mekanizmi funksional. Në analizën është dhënë pasqyrë e nevojës për Komisione funksionale, arsyet e mosfunkcionimit tё tyre dhe rekomandime konkrete për përmirësimin e kuadrit ligor dhe për përmirësimin e mjedisit tё favorshëm për funksionimin e tyre me kapacitet tё plotë. Për vitin 2023 u përgatiten ndryshime dhe plotësimë në Ligjin për Vetëqeverisje Lokale, me ç'rast do tё merren parasysh rekomandimet e këtyre analizave.

измени и дополнувања на Законот за локалната самоуправа, при што беа земени предвид препораките од овие анализи.

Во законодавниот дом, т.е. во Собранието на Република Северна Македонија, се презедоа низа активности со кои се зајакна функционалноста на **Комитетот за односи меѓу заедниците**, формиран врз основа на Уставот. Поточно, со амандманот XII на Уставот на членот 78¹³, Собранието е должно да ги разгледува мислењата и предловите на Комитетот и да донесе одлука во врска со нив. Комитетот разви програма и активности со кои успеа да се наметне како еден од важните органи во политичкиот систем на Република Северна Македонија за целосна интеграција на мултикультурното и мултиетничкото општество. Со својата работа Комитетот во голема мера ја исполни препораката од „Прегледот на Охридскиот договор за социјална кохезија“ од 2015: „...да се стави посебен акцент на Комитетот во функција на развивање на конструктивни меѓуетнички односи, како и поттикнување континуирани дебати и консензус за меѓуетничките односи и интеграција на општеството.“¹⁴

Измените и дополнувања на Законот за организацијата и работата на органите на државната управа доведоа до формирање на ново министерство - Министерство за политички систем и односи меѓу

Në legislativ, pra, në Kuvendin e Republikës së Maqedonisë së Veriut u ndërmorën sërë aktivitetesh me të cilat u përforcua funksionaliteti i **Komititetit për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive**, i themeluar në bazë të Kushtetutës. Konkretnisht, me amendamentin XII të Kushtetutës të nenit 78, Kuvendi është i detyruar të shqyrtojë mendimet dhe propozimet e Komitetit dhe të marrë vendim lidhur me to. Komiteti zhvilloi program dhe aktivitete me të cilat arriti të vendoset si një nga organet e rëndësishme në sistemin politik të Republikës së Maqedonisë së Veriut për integrimin e plotë të shoqërisë multikulturore dhe multietnike. Me punën e tij, Komiteti në masë të madhe e përbashi rekandimin nga “Shqyrtimi i Marrëveshjes së Ohrit për Kohezionin Social” nga viti 2015: „...të vendoset theks i veçantë Komitetit në funksion të zhvillimit të marrëdhënieve konstruktive ndëretnikë, si dhe nxitje e debateve të vazhdueshme dhe konsensusit për marrëdhëniat ndëretnikë dhe integrimin e shoqërisë.

Ndryshimet dhe plotësimet në Ligjin e Organizimit dhe Punën e Organeve të Administratës Shtetërore sollën themelimin e ministrisë së re - Ministria e Sistemit Politik dhe Marrëdhënieve Ndërmjet Bashkësive, e cila trashëgoi Sekretariatin për Zbatimin e MKO-së. Ajo mori përsipër të adresojë **çështjen komplekse të koordinimit të institucioneve, të cilat kanë kompetencë të**

¹³Комитетот го сочинуваат 19 члена, седум се Македонци и Албанци од редот на пратениците во Собранието и по еден член од редот на пратениците Турци, Власи, Роми, Срби и Бошњаци. Доколку некоја од заедниците нема пратеници, Народниот правобранител, по консултации со релевантните претставници на тие заедници, ќе ги предложи другите членови на Комитетот. Собранието ги избира членовите на Комитетот. Комитетот разгледува прашања од односите меѓу заедниците во Републиката и дава мислења и предлози за нивно решавање.

Komititetin e përbëjnë 19 anëtarë, shtatë maqedonas dhe shqiptarë nga rradhët e deputetëve në Kuvendin dhe nga një anëtar nga rradhët e deputetëve turq, rom, serb dhe boshnjak. Nëse ndonjëra nga komunitetet nuk ka deputet, Avokati i Popullit pas konsultimeve me përfaqësues relevant të atyre komuniteteve do ti propozojë anëtarë të tjerë Komitetit. Kuvendi i zgjedh anëtarët e Komitetit. Komiteti shqyrton çështje të marrëdhënieve ndërmjet komuniteteve në Republikën dhe jep mendime dhe propozime për zgjidhjen e tyre.

¹⁴„Преглед на Охридскиот договор за социјална кохезија“, Влада на Република Македонија, Секретаријат за спроведување на ОРД, Скопје 2015, стр.11
“Shqyrtim i Marrëveshjes Kornizë së Ohrit për kohezionin social”, Qeveria e Republikës së Maqedonisë, Sekretariati për Zbatimin e MKO-së, Shkup 2015, f.11

заедниците, кое го наследи Секретаријатот за имплементирање на ОРД. Тоа презеде обврска за адресирање на комплексното **прашање за координацијата на институциите, кои имаат посредна или непосредна надлежност во спроведувањето на ОРД, но и други нормативни документи.**

Како значајна институција за правата на немнозинските заедници беше лоцирана Управата за афирмирање и унапредување на културата на припадниците на заедниците (УАУКПЗ).¹⁵ Основана уште 2002, Управата се грижи за: афирмација и унапредување на културата на помалите заедници во РМ поодделно; зачувување на идентитетот, културата и обичаите на заедниците во РМ и овозможување на соработка на сите етнички заедници во РМ за меѓусебно запознавање на културите, обичаите, јазикот и традициите. Меѓутоа Управата самата имаше несоодветна застапеност на своите државни службеници претежно од албанската заедница, со по еден од ромската, од бошњачката и од македонската заедница. Вака поставената организација доведува кон нерамноправен однос на припадниците на помалите заедници. Истовремено, Управата имаше и други ресурсни проблеми со кои не можеше да ја извршува својата мисија. Од тие причини во акцискиот план на стратегијата ја предвидовме мерката за реорганизација и зголемување на надлежностите на Управата. На почетокот на 2021 Управата, заедно со МПСОЗ доби нови простории со што значително ги подобри техничките и инфраструктурните услови во кои функционира. Програмата за работа беше усвоена од матичната институција: Министерство за политички систем и односи меѓу заедниците. **Управата** даде мислење на неколку програми од својата надлежност, но не и на проектите од Министерството за култура, што беше

тërthortë ose të drejtpërdrejtë në zbatimin e MKO-së, si dhe dokumenteve të tjera normative.

Si institucion i rëndësishëm për të drejtat e komuniteteve joshumicë, është vendosur Drejtoria për Afirmimin dhe Avancimin e Kulturës së Pjesëtarëve të Komuniteteve (DAAKPK).

E themeluar që në vitin 2002, Drejtoria kujdeset për: afirmimin dhe avancimin e kulturës së komuniteteve më të vogla në RM veçmas; ruajtja e identitetit, kulturës dhe zakoneve të komuniteteve në RM dhe mundësimi i bashkëpunimit të të gjitha komuniteteve etnike në RM për t'u njojur me kulturat, zakonet, gjuhën dhe traditat e njëra-tjetrës.

Megjithatë, vetë Drejtoria kishte përfaqësim joadekuat të nëpunësve të saj administrativ, kryesisht nga komuniteti shqiptar, me nga një nga komuniteti rom, boshnjak dhe maqedonas. Organizata e krijuar në këtë mënyrë sjell trajtim të pabarabartë të anëtarëve të komuniteteve më të vogla. Njëkohësisht, Drejtoria kishte edhe probleme të tjera me burimet që e penguan atë të kryente misionin e saj. Për këto arsy, në planin e veprimit të strategjisë kemi paraparë masën për riorganizim dhe rritje të kompetencave të Drejtorisë. Në fillim të vitit 2021, Drejtoria së bashku me MSPMNB morën hapësira të reja, me çka ndjeshëm u përmirësuan kushtet teknike dhe infrastrukturore të funksionimit. Programi i punës është miratuar nga institucioni amë: Ministria e Sistemit Politik dhe Marrëdhënieve Ndërmjet Bashkësive. **Drejtoria** ka dhënë mendim për disa programe nga kompetenca e saj, por jo për projekte të Ministrisë së Kulturës, gjë që ka qenë praktikë gjatë kohës që Drejtoria ishte në kuadër të saj ministrie. Drejtoria regullisht realizon takime me institucione të tjera:

¹⁵ Собрание на Република Македонија, чл. 15 од „Закон за унапредување и заштита на правата на припадниците на заедниците кои се помалку од 20% од населението во Република Македонија“. Службен весник на Република Македонија LXIV (92) (22 јули 2008), 1-3[<http://www.slvesnik.com.mk/Issues/ED8DC7AF8F917D4B9704F49E8EFCD0DB.pdf>; пристапено на 1 април 2019 [<http://kultura.gov.mk/ministerstvo/>]] Управата, исто така, преминува во новото Министерство за политички систем и односи меѓу заедниците.

Kuvendi i Republikës së Maqedonisë, neni 15 të “Ligjit për Avancimin dhe Mbrojtjen e të Drejtave të Pjesëtarëve të Komuniteteve që janë më pak se 20% të popullsisë në Republikën e Maqedonisë”. Gazeta Zyrta e Republikës së Maqedonisë LXIV (92) (22 qershor 2008), 1-3[<http://www.slvesnik.com.mk/Issues/ED8DC7AF8F917D4B9704F49E8EFCD0DB.pdf>; e qasshme më 1 prill 2019 [<http://kultura.gov.mk/ministerstvo/>]] Drejtoria gjithashtu kalon në Ministrinë e re për Sistem Politik dhe Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive.

практика додека Управата беше во рамките на тоа министерство. Редовно се остваруваат средби на Управата со други институции: Националната галерија Скопје, Национален конзерваторски центар, Институтот за стандардизација, Музејот на холокаустот, со претставникот на Бошњачкиот национален совет. Темите на средбите се околу поеднинечниот придонес на горенаведените институции во насока на афирмирање и унапредување на културата на припадниците на заедниците во Република Северна Македонија.

Со речиси идентични проблеми се соочува и истоветно креираната институција во МОН. Управата за развој и унапредување на образованието на јазиците на припадниците на заедниците (УРУОЈПЗ) од орган во состав на МОН премина во МПСОЗ и се соочува со недоволен број на соодветни стручни кадри, отежната комуникација со МОН и другите органи во негов состав, недоволна јасност на мандатот во новата институција и недоволна координација со останатите институции.

Врз основа на меѓународно референтните извештаи кои се во непосредна врска со содржината на националната Стратегија за развој на концептот за едно општество и интеркултурализам, пред се последниот извештај од СКРКНМ¹⁶; Извештајот на ЕКРИ¹⁷; Извештајот за напредокот на Северна Македонија од ЕК¹⁸, како и врз основа на националните извештаи во врска со истото (пред сè Извештаите од КТ и од Мрежата за евалуација), може да се утврди дека земјата успешно ги реализира предвидените активности предвидени во првиот циклус од оваа Стратегија, па оттука, консеквентен заклучок е дека и во вториот циклус за изработка на Стратегијата треба да се продолжи со континуираното јакнење на демократската функционалност на инстититуциите воопшто, а специфично и институциите кои се поврзани

Galerinë Kombëtare Shkup, Qendrën Kombëtare të Konservimit, Institutin për Standardizim, Muzeun e Holokaustit, me përfaqësuesin e Këshillit Kombëtar Boshnjak. Temat e takimeve kanë të bëjnë me kontributin individual të institucioneve të lartpërmendura në drejtim të afirmimit dhe avancimit të kulturës së pjesëtarëve të komuniteteve në Republikën e Maqedonisë së Veriut.

Me thuajse probleme identike përballet edhe institucioni i ri i krijuar në MASH. Drejtoria për Zhvillim dhe Avancim të Arsimit të Gjuhëve të Pjesëtarëve të Komuniteteve (DZhAAGjPK) nga organ në përbërje të MASH-së kaloi në MSPMNБ dhe përballet me numër të pamjaftueshëm të kuadrit përkatës profesional, komunikim të vështirë me MASH dhe organet e tjera në përbërje të tij, qartësi të pamjaftueshme të mandatit në institucionin e ri dhe koordinim i pamjaftueshëm me institucionet e tjera.

Në bazë të raporteve referuese ndërkombëtare që lidhen drejtpërdrejt me përbajtjen e Strategjisë nacionale për zhvillimin e konceptit të Një shoqërie dhe ndërkulturalizmit, mbi të gjitha reportin e fundit nga KKKPK; Raporti i ECRI-t; Raporti për progresin e Maqedonisë së Veriut nga KE-ja, si dhe bazuar në rapportet nacionale në lidhje me të njejtën (kryesish rapportet nga TK-ja dhe nga Rrjeti i vlerësimit), mund të përcaktohet se vendi i zbaton me sukses aktivitetet e planifikuara të parapara në ciklin e parë të kësaj Strategjie, dhe rrjedhimisht, konkluzioni është se edhe në ciklin e dytë për përpunimin e Strategjisë, duhet vazhduar forcimi i vazhdueshëm i funksionalitetit demokratik të institucioneve në përgjithësi, dhe veçanërisht institucionet që janë të lidhura me ndërkulturalizmin. Prandaj, përforcimi funksional i institucioneve në drejtim të realizimit të suksesshëm

¹⁶<https://www.coe.int/en/web/minorities/north-macedonia>

¹⁷<https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia->

¹⁸https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/north-macedonia-report-2021_en

со интеркултурализамот. Затоа и приоритетна цел останува функционалното зајакнување на институциите во правец на успешна реализација на стратегиските заложби. Односно, потребно е да се обезбеди целосна институционална функционалност за остварување на вредностите на интеркултурализмот на сите нивоа на власт: хоризонтално ниво - кај законодавната, извршната и судската власт; на вертикално ниво: интернационална, национална и локална. За ова се определуваат и посебни цели преку кои институциите треба да се зајакнат во правец на остварување на стратегиските приоритети.

На централно ниво тоа е МПСОЗ, Агенцијата за остварување на правата на заедниците, Управата за афирмирање и унапредување на културата на припадниците на заедниците во Република Македонија, Управата за афирмирање и унапредување на образоването на припадниците на заедниците во Република Македонија, Агенцијата за примена на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните на РСМ.

Сите овие институции имаат значително подобрување на своите капацитети, подобрување на техничко-просторниот, и делумно технолошкиот и кадровскиот потенцијал, но потребни се понатамошни мерки за јакнење на квалитетот на кадрите, соодветната и правична застапеност, зголемување и подобрување на надлежностите и функциите, и поголема материјална и финансиска поддршка за исполнување на програмите, посебно и на институциите кои објавуваат повици за поддршка на проекти и активности на граѓански организации (МПСОЗ и АОПЗ).

Кај законодавната власт клучна институција останува Комитетот за односите меѓу заедниците чии надлежности директно произлегуваат од Уставот на РСМ. Имено, овој Комитет, се очекува да претпријати промени по евентуалните уставни измени, а поврзани со преговарачките услови за членство на РСМ во ЕУ, содржани во преговарачката рамка. Во заклучоците на Советот на ЕУ, а во врска со усвоената Преговарачка рамка покрај другото се наведува дека Советот

тë angazhimeve strategjike mbetet qëllim prioritar. Përkatësisht, është e nevojshme të sigurohet funksionaliteti i plotë institucional për realizimin e vlerave të Ndërkulturalizmit në të gjitha nivelet e pushtetit: në nivel horizontal - në pushtetin legjislativ, ekzekutiv dhe gjyqësor; në nivel vertical: ndërkombëtar, kombëtar dhe lokal. Për këtë përcaktohen qëllime të veçanta përmes të cilave duhet të forcohen institucionet në drejtim të realizimit të prioriteteve strategjike.

Në nivel qendror është MSPMN, Agjencia për Realizimin e të Drejtave të Komuniteteve, Drejtoria për Afirmimin dhe Avancimin e Kulturës së Pjesëtarëve të Komuniteteve në Republikën e Maqedonisë, Drejtoria për Afirmimin dhe Avancimin e Arsimimit të Pjesëtarëve të Komuniteteve në Republikën e Maqedonisë, Agjencia e Zbatimit të Gjuhëve që e flasin së paku 20 % të qytetarëve të RMV-së.

Të gjitha këto institucione kanë përmirësuar ndjeshëm kapacitetet e tyre, kanë përmirësuar potencialin tekniko-hapësinor dhe pjesërisht teknologjik dhe kadrovik, por nevojiten masa të mëtejshme për forcimin e cilësisë së kuadrove, përfaqësimin e duhur dhe të drejtë, rritjen dhe përmirësimin e kompetencave dhe funksioneve, si dhembështje më të mëdha materiale dhe financiare për përmbushjen e programeve, veçanërisht për institucionet që publikojnë thirrje për mbështetje të projekteve dhe aktiviteteve të organizatave qytetare (MSPMN dhe ARDK).

Në pushtetin legjislativ, institacioni kryesor mbetet Komiteti për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive, kompetencat e të cilit rrjedhin drejtpërdrejt nga Kushtetuta e RMV-së. Gjegjësisht, ky Komitet pritet të pësojë ndryshime pas ndyshimeve të mundshme kushtetuese, lidhur me kushtet e negociatave për anëtarësimin e RMV-së në BE, të përfshira në kornizën negociuese. Në konkluzionet e Këshillit të BE-së dhe në lidhje me Kornizën e miratuar negociuese, ndër të tjera thuhet se Këshilli mirëpret

ја поздравува намерата на Северна Македонија да започне и приоритетно да го постигне релевантното уставни измени, со цел во Уставот да се вклучат и граѓаните кои живеат во границите на државата и кои се дел од други народи, како што се Бугарите.

Поточно, по очекуваните измени на Уставот во правец на зголемувањето на бројот на членовите на КСРСМ, оваа институција извесно е дека ќе се зголеми како во поглед на број на пратеничкиот состав, така и во поглед на обемот на работите кои ќе треба да ги извршува. Оттука, неопходно е КСРСМ да биде функционално зајакнат со своја сопствена административна служба како би можел да ги извршува активностите од својот надлежен делокруг. Дури и во случај да не се случат уставните измени, поврзани со "преговарачката рамка" овој законодавен орган останува клучен за Стратегијата и воопшто за демократијата во мултикултурен контекст. Негово зајакнување со посебна административната служба е повеќе од неопходно. Бидејќи РСМ е парламентарна демократија, оваа институција, како дел од законодавната власт, по словото на Уставот и на Законите е надредена во однос на извршната власт. Оттука, и оваа анализа има намера да сугерира дека е потребно редовните извештаи што ги изготвува овој Комитет, да бидат збогатени и со конкретни препораки, кои дополнително ќе бидат упатувани и до Извршната Власть – поточно до КТ за спроведување на Стратегијата. Со ова впрочем фундаментално би се зајакнал и еден од клучните демократски принципи за "кочици и рамнотежа (check and balance)" кој е нужен за генералното функционирање на еден демократски политички систем. За извршната власт консеквентно на приложеното погоре, владиното КТ одговорно за стратегијата, како дел од извршната власт, ќе треба да осигура дека препораките поврзани со извештаите на КСРСМ се реализираат. КТ, со други зборови, има надлежност да ја координира целокупната реализација на Стратегијата. Од тие причини, заради остварување на суштинска функционалност и ова тело е неопходно е да биде зајакнато со административна стручна служба заради оперативна поддршка.

synimin e Maqedonisë së Veriut pér tē filluar dhe priorituar ndryshimet përkatëse kushtetuese, me qëllim që në Kushtetutë tē përfshihen edhe qytetarët që jetojnë brenda kufijve tē shtetit dhe që janë pjesë e kombeve tē tjera, siç janë Bullgarët.

Më saktë, pas ndryshimeve tē pritura tē Kushtetutës në drejtim tē rritjes së numrit tē anëtarëve tē KMNK-së, ky institucion është i sigurt se do tē rritet si pér nga numri i përbërjes së deputetëve ashtu edhe pér nga vëllimi i punës që do tē ketë pér tē kryer. Prandaj, është e nevojshme që KMNK-ja tē fuqizohet funksionalist me shërbimin e tij administrativ në mënyrë që tē mund tē kryejë aktivitetet nga fushëveprimi i tij kompetent. Edhe nëse nuk ndodhin ndryshimet kushtetuese lidhur me "kornizën negociuese", ky organ legjislativ mbetet vendimtar pér Strategjinë dhe në përgjithësi pér demokracinë në një kontekst multikulturor. Fuqizimi i tij me shërbim tē veçantë administrativ është më se i nevojshëm. Meqenëse RMV-ja është demokraci parlamentare, ky institucion si pjesë e pushtetit legjislativ, sipas parimit tē Kushtetutës dhe Ligjeve, është superior ndaj pushtetit ekzekutiv. Prandaj, kjo analizë synon tē sugjerojë se është e nevojshme që raportet e rregullta tē përgatitura nga ky Komitet tē pasurohen me rekondimite konkrete, tē cilat do t'i dërgohen edhe Pushtetit ekzekutiv - më saktësish TK-së pér zbatimin e Strategjisë. Kjo do tē forconte rrënjosht një nga parimet kryesore demokratike tē "kontrollit dhe balancimit", i cili është i nevojshëm pér funksionimin e përgjithshëm tē një sistemi politik demokratik. Pér pushtetin ekzekutiv në përputhje me tē lartpërmendurën, TK-ja qeveritare përgjegjëse pér strategjinë, si pjesë e pushtetit ekzekutiv, do tē duhet tē sigurojë që në kuadër tē pushtetit ekzekutiv tē zbatohen rekondimet në lidhje me raportet e KMNK-së. TK-ja, me fjalë tē tjera, ka kompetencën pér tē koordinuar zbatimin e përgjithshëm tē realizimit të Strategjisë.

Уште повеќе, КТ се упатува да изготви и свој Деловник/Правилник за работа, заради истите приоритетни цели. Дополнително, заради операцionalизација на заложбите во Стратегијата, потребно е да се создадат и фокални точки кои би биле мрежно поврзани. Затоа, во оваа стратегија се предвидува воведување/ поточно назначување на "офицер за интеркултурализам" во министерствата и во другите органи на државната управа. Тие ќе имаат задача да во рамките на својата институција водат сметка за интеркултурализмот. Заради дополнително обезбедување на функционалност и координација на институциите, стратегијата предвидува и креирање на "мрежна софтверска база" во која ќе се содржи сè што е од релевантна важност за стратегијата: документација, институции, одговорни лица. За судската власт, за јакнењето на функционалноста на институциите од судската власт во врска со промовирањето на вредностите на интеркултурализмот и воопшто на стратегија се препорачува збогатување на курикулумот на АОСЈОво правец на интеркултурна сензибилизација на постоечкиот и идниот кадар. На локално ниво, битно е да се усвојат законските измени и дополнувања на Законот за локалната самоуправа коишто на Комисиите за односи меѓу заедниците ќе им овозможат да ја остваруваат својата пришто нивните мислења треба да станат обврзни за советите на општините и Советот на градот Скопје.

2. Образование

Во изминатите три години, по усвојувањето на Стратегијата за развој на концептот за едно општество и интеркултурализмот 2020-2022, донесени се поголем број на акти и документи во областа на образованието базирани на принципите на интеркултурализам, демократија, недискриминација, почитување на индивидуалните

Пër кëto arsyе, për realizimin e funksionalitetit thelbësor, është e nevojshme që ky trup të fuqizohet me shërbim profesional administrativ, me qëllim të mbështetjes operative. Për më tepër, TK-ja sugjerohet që të përgatisë Rregulloren e tij të punës, për të njëjtat qëllime prioritare. Gjithashtu, për shkak të operacionizimit të zotimeve në Strategji, është e nevojshme të krijojen pika fokale që do të jenë të rrjetëzuara. Prandaj, kjo strategji parashikon futjen/ose më saktë caktimin e "oficerit për ndërkulturalizëm" në ministritë dhe në organe të tjera të administratës shtetërore. Ata do të kenë për detyrë të kujdesen për ndërkulturalizmin brenda institucionit të tyre.

Për të garantuar më tej funksionalitetin dhe koordinimin e institucioneve, strategji parashikon krijimin e "bazës së të dhënave të softuerit të rrjetit" e cila do të përbajë gjithçka që është e rëndësishme për strategjinë: dokumentacionin, institucionet, personat përgjegjës.

Për pushtetin gjyqësor, për forcimin e funksionalitetit të institucioneve të pushtetit gjyqësor në lidhje me promovimin e vlerave të ndërkulturalizmit dhe në përgjithësi si strategji, rekomandohet pasurimi i kurrikulës së AGjPP-së në drejtim të sensibilizimit ndërkulturor të kuadrit ekzistues dhe të ardhshëm.

Në nivel lokal është me rëndësi miratimi i ndryshimeve dhe plotësimeve ligjore të Ligjit për Vetëqeverisjen Lokale që do t'ju mundësojnë Komisioneve për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive të përbushin detyrate tyre, me çka mendimet e tyre duhet të bëhen të detyrueshme për këshillat komunale dhe Këshillin e Qytetit të Shkupit.

2. Arsimi

Në tre vitet e fundit, pas miratimit të Strategjisë për zhvillimin e konceptit për Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm 2020-2022, janë sjellë numër i madh

разлики меѓу учениците, како и принципот на разбирање и почитување на „другите“, родова еднаквост, мултикультурност итн., со што јасно е истакната определбата за исполнување на стратешките приоритети и цели утврдени со оваа Стратегија.

Во 2021 година усвоена е нова Концепција за основно образование¹⁹, во која е пропишано и посебно поглавје Обезбедување интеркултурност: „Воведувањето на интеркултурното образование е неопходно за да се надмине пасивниот соживот меѓу различните етнички и религиски заедници кои живеат во нашата земја и да се овозможи одржлив начин на заедничко живеење во нашето мултикультурно/мултиетничко општество. За да ја постигне таа цел, основното образование вклучува активности и содржини кои промовираат почитување на културната различност и интеракција меѓу учениците коишто се припадници на различни етнички заедници и учат на ист јазик или на различни наставни јазици“.

Заедно со донесувањето на новата Концепција за основно образование донесени се и национални стандарди за постигањата на учениците во основното образование во рамките на што се дефинирани и стандарди за интеркултурално образование. Во 2021 година усвоени се стандардите за интеркултурно образование за основно²⁰, а во 2022 година за средно образование²¹. Со стандардите за интеркултурно образование издвоени се клучните интеркултурни компетенции што потоа се развиени за секој образовен циклус во основното образование (крај на трето, шесто и деветто одделение) и крај на средно образование.

и актеve дe dokumenteve në fushë e arsimit bazuar në parimet e ndërkulturalizmit, demokracisë, mosdiskriminimit, respektimit të dallimeve individuale ndërmjet nxënësve, si dhe parimit të mirëkuptimit dhe respektit të "të tjerve", barazisë gjinore, multikulturalizmit etj, me çka është i qartë përcaktimi për përbushjen e prioriteteve dhe qëllimeve strategjike të përcaktuara me këtë Strategji.

Në vitin 2021, u miratua Koncepti i ri i arsimit fillor në të cilën është përshkruar edhe kapitulli i veçantë Sigurim i ndërkulturalizmit: „Futja e arsimit ndërkulturor është i nevojshëm që të tejkalohet bashkëjetesa passive ndërmjet etnive të ndryshme dhe bashkësítetetare që jetojnë në vendin tone dhe për të mundësuar mënyrë të qëndrueshme të të jetuarit sëbashku në shoqërinë tonë multikulturore/multietnike. Për të arritur këtë qëllim, arsimi fillor përfshin aktivitetet dhe përbajtje që promovojnë respektimin e diversitetit kulturor dhe ndërveprimin ndërmjet nxënësve që u përkasin komuniteteve të ndryshme etnike dhe mësojnë në të njëjtën gjuhë ose në gjuhët e ndryshme mësimore“.

Bashkë me sjelljen e Konceptit të ri për arsimin fillor, janë sjellë edhe standardele nacionale për të arriturat e nxënësve në arsimin fillor, në kuadër të të cilave janë definuar edhe standardele për arsimin ndërkulturor. Në vitin 2021 janë miratuar standardele për arsimin ndërkulturor për arsimin fillor, dhe në vitin 2022 për arsimin e mesëm. Me standardele për arsimin ndërkulturor janë ndarë kompetencat kryesore ndërkulturore që më pas

¹⁹Концепција за основно образование, МОН, 2021 <https://mon.gov.mk/stored/document/Koncepција%20MK.pdf>
Koncepti për arsimin fillor, MASH, 2021 <https://mon.gov.mk/stored/document/Koncepција%20MK.pdf>

²⁰Стандарди за интеркултурно образование во основно образование, 2021 <https://www.bro.gov.mk/wp-content/uploads/2022/03/Standardi-za-interkulturno-obrazovanie-Mak.pdf>
Standarde për arsim ndërkulturor në arsimin fillor, 2021 <https://www.bro.gov.mk/wp-content/uploads/2022/03/Standardi-za-interkulturno-obrazovanie-Mak.pdf>

²¹Стандарди за интеркултурно образование во средно образование, 2022 https://mon.gov.mk/stored/document/Interkulturni%20standardi_sredno_MK%201.pdf
Standarde për arsim ndërkulturor në arsimin e mesëm, 2022 https://mon.gov.mk/stored/document/Interkulturni%20standardi_sredno_MK%201.pdf

Принциите на кои се засноваат овие два документа се изведени од Меѓународниот документ на УНЕСКО - Прирачник за интеркултурно образование²², како и од неколку домашни документи Стратегијата за образование 2018-2025, Стратегијата за развој на концептот на Едно општество и интеркултурализмот, Концепцијата за интеркултурно образование, Концепцијата за основно образование. Дефинирани се основни поими од корпусот на мултикултурализмот и интеркултурната интеграција и врз нивна основа се развиени соодветни стандарди. Тие претставуваат своевидни области, или основни идеи кои ученикот мора да ги усвои од оваа област до завршувањето на своето основно односно средно образование. Во стандардите се наведени основните седум поими кои целосно ја покриваат областа на мултикултурализмот и интеркултурната интеграција. Тоа се: *Културен идентитет; Мултикултура; Интеркултура; Социјална правда и еднаквост; Стереотипи и предрасуди; Мир и мирно разрешување конфлиktи и Глобализација.*

Врз основа на новата Концепција за основно образование, донесени се нови наставни програми за прво, второ, трето, четврто, петто и шесто одделение, изработени од работни групи формирани од Бирото за развој на образованието (БРО), а составени од советници, наставници од основните училишта и универзитетски професори. Во текот на целиот процес на изработка на програмите, консултиранi се и експерти од области на коишто се темели новата Концепција: родовата еднаквост, инклузивноста и мултикултурализмот, како и за заштитата на животната средина. Наставните програми се изработени врз основа на Националните стандарди и се базирани на компетенции коишто учениците почнуваат да ги стекнуваат од прво одделение, а продолжуваат да ги развиваат во наредните одделенија, пред сè компетенциите кои произлегуваат од подрачјето со кое наставниот

janë zhvilluar pér çdo cikël arsimor në arsimin fillor (fundi i klasës së tretë, gjashtë dhe nëntë) dhe përfundimi i arsimit të mesëm.

Parimet në të cilat bazohen këto dy dokumente janë nxjerrë nga Dokumenti Ndërkombëtar i UNESKO-s –Doracaku pér Arsimin Ndërkulturor, si dhe nga disa dokumente vendase, Strategjia pér arsimin 2018-2025, Strategjia pér zhvillimin e konceptit Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm, Koncepti pér arsimin ndërkulturor, Koncepti pér arsimin fillor. Janë definuar termet bazë nga korpusi i multikulturalizmit dhe integrimit ndërkulturor dhe në bazë të tyre janë zhvilluar standarde adekuate. Ato përfaqësojnë lloje të veçanta fushash, apo idesh bazë që nxënësi patjetër duhet ti pranojë nga kjo fushë deri në përfundimin e arsimit fillor veçanërisht të mesëm. Në standartet janë theksuar shtatë termet bazë që mbulojnë plotësisht fushën e multikulturalizmit dhe integrimit ndërkulturor.Këto janë: *Identiteti kulturo; Multikultura; Ndërkultura; Drejtësia sociale dhe barazia; Stereotipet dhe paragjykimet; Paqja dhe zgjidhja paqësore e konflikteve dhe Globalizimi.*

Në bazë të Konceptit të ri pér arsimin fillor, janë sjellë programe të reja mësimore pér klasat e para, të dyta, të treta, të katërtë, të pesta dhe të gjashta, të përgatitura nga grupet e punës të formuara nga Byroja pér Zhvillim të Arsimit (BZhA), ndërsa të përbërë nga këshilltarë, mësues të shkollave fillore dhe profesorë universitarë. Gjatë gjithë procesit të përgatitjes së programeve janë konsultuar edhe ekspertë nga fushat në të cilat bazohet Koncepti i ri: barazia gjinore, gjithëpërfshirja dhe multikulturalizmi, si dhe mbrojtja e mjedisit jetësor. Programet mësimore janë përgatitur në bazë të Standardeve nacionale dhe bazohen në

²²Manual for developing intercultural competencies: story circles, UNESCO, 2020 <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000370336>

предмет има директна врска, но и трансверзалните компетенции преку кои се остварува и интеграцијата и се овозможува целосен развој на учениците.

Во секоја од новите наставни програми има подглавје „Инклузивност, родова рамноправност/сензитивност, интеркултурност и меѓупредметна интеграција”, во кое е наведено дека при избор на дополнителни материјали во наставата се користат илустрации и примери кои се родово и етнички/културно сензитивни и поттикнуваат родова рамноправност, односно промовираат интеркултурализам. Врз основа на новите наставни програми изработени се и нови наставни материјали и учебници. Наставните материјали и учебниците се изработени на сите пет наставни јазици, а по долги години првачињата кои следат настава на српски јазик добија наставен материјал на својот мајчин јазик. За прв пат наставните материјали беа отпечатени и на Браево писмо, за учениците со оштетен вид.

Бирото за развој на образоването согласно своите надлежности за професионален развој на наставниците во Програмата за професионален развој на наставниците донесена од страна на министерот за образование и наука, а изготвена врз основа на Стандардите за наставник и стручен соработник во основно и средно образование акредитираше обука за развивање на интеркултурни компетенции кај наставниците. Во текот на 2022 година обуката со наслов „Мултикултурализам во еднојазични и повеќе јазични училишта“ е следена од страна на 782 наставника.

Од страна на БРО со поддршка од ОБСЕ изготвена е нова предлог Концепција за учебник и Методологија за вреднување на учебник, за чие формално усвојување потребно е да се направат измени и дополнувања на Законот за учебници во основното и средното образование. Во предлог Концепција за учебници и други наставни и дидактички материјали превидено е истите да ги покриваат наставните цели/очекуваните резултати од учењето коишто директно придонесуваат за развивање демократска култура и интеркултурни

компетенса кои се остварува и интеграцијата и се овозможува целосен развој на учениците.

Нë secilën nga programet e reja mësimore ka nënkapitull “Përfshirja, barazia/ndjeshmëria gjinore, ndërkultura dhe integrimi ndërlëndor”, ku theksohet se gjatë përgjedhjes së materialeve shtesë në mësim përdoren ilustrime dhe shembuj që janë gjinore-etnike/ kulturore të ndjeshme dhe nxisin barazinë gjinore, veçanërisht promovojnë ndërkontekstualizmin.

Në bazë të programeve të reja mësimore, janë përgatitur materiale të reja mësimore dhe tekste shkollore. Materialet mësimore dhe tekstet janë përgatitur në të pesë gjuhët mësimore dhe pas shumë vitesh nxënësit e klasave të para që mësojnë në gjuhën serbe kanë marrë materiale mësimore në gjuhën e tyre amtare. Për herë të parë materialet mësimore u shtypën edhe me alfabetin Braille, për nxënësit me shikim të dëmtuar.

Byroja e Zhvillimit të Arsimit, në përputhje me kompetencat e saj për zhvillimin profesional të mësimdhënësve në Programin për zhvillimin profesional të mësimdhënësve të miratuar nga ministri i Arsimit dhe Shkencës dhe të përgatitur në bazë të Standardeve për mësuesit dhe bashkëpunëtorët profesional në arsimin fillor dhe të mesém akreditoi trajnim për zhvillimin e kompetencave ndërkontekstualizmi për mësuesit. Gjatë vitit 2022 trajnimi me titull “Multikulturalizmi në shkollat një gjuhëshe dhe shumëgjuhëske” është ndjekur nga ana e 782 mësuesve.

Nga ana e BZhA-së, me mbështetjen e OSBE-së, është përgatitur propozim Koncept i ri i teksteve shkollore dhe Metodologjia për vlerësimin e teksteve shkollore, për miratimin formal të së cilit është e nevojshme të bëhen ndryshime dhe plotësime në Ligjin për Tekstet Shkollore në Arsimin Fillor

компетенции кај учениците. Дополнително, во предлог Методолијата за вреднување на учебници и други наставни и дидактички материјали воведен е стандард 2.6 кој гласи „Содржините и активностите во учебникот/наставниот и дидактичкиот материјал го одразуваат мултиетничниот состав на државата, промовираат почитување на сите етнички заедници во државата и ја поддржуваат меѓуетничката интеграција“.

За подршка на наставниците во развивање на интеркултурните компетенции од страна на директорот на БРО и Центарот за стручно образование (ЦСОО), а врз основа на Цел 2.1., мерка 2.1.1.1 од Акцијскиот план на Националната стратегија за развој на концептот на едно општество интеркултурализам донесено е Упатство за организација на заеднички часови²³. Упатството пред сè е изготвено со цел поттикнување на училиштата да реализираат заеднички часови и полесно планирање, организирање и спроведување, следење, поддршка и процена на заедничките часови со ученици коишто следат настава на различен јазик, но и да ги зајакне процесите на комуникација и меѓусебна соработка на сите вклучени страни во образовниот систем.

Наставните и воннаставните активности претставуваат нераскинлива целина во воспитно-образовниот процес што ги создаваат потребните предуслови ученикот да се развие во отворена, самостојна, креативна и карактерна личност. Во 2020 година, усвоена е и нова Концепцијата за воннаставни активности во основно образование во која посебен акцент е ставен врз знаењата, вештините и вредностите/ставовите кои ученикот треба да ги стекне, во следните подрачја: Личен и социјален развој, Демократска култура, мултикултура и граѓанство, Уметничко изразување и култура и Претприемништво и финансиска писменост.

dhe tè Mesëm. Në Propozim konceptin pér tekstet shkollore dhe materialet e tjera mësimore-didaktike, parashikohet që tè njëjtët ti mbulojnë qëllimet mësimore/rezultatet e prishme nga mësimi që kontribuojnë drejtpërdrejt në zhvillimin e kulturës demokratike dhe kompetencave ndërkulturore te nxënësit. Gjithashtu, në Metodologjinë e propozuar pér vlerësimin e teksteve shkollore dhe materialeve të tjera mësimore dhe didaktike, është vendosur standardi 2.6, i cili thotë: “Përbajtja dhe aktivitetet në tekstin/materialin mësimor dhe didaktikë pasqyrojnë përbërjen multietnike të shtetit, promovojnë respekt pér të gjitha komunitetet etnike në shtet dhe përkrahje të integrimit ndëretnik”.

Për mbështetjen e mësuesve në zhvillimin e kompetencave ndërkulturore nga drejtori i BZhA-së dhe Qendrës pér Asim Profesonal (QAP), dhe në bazë të Qëllimit 2.1, masën 2.1.1.1 të Planit të veprimit të Strategjisë nacionale pér zhvillimin e konceptit Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm, është sjellë Udhëzues pér organizimin e orëve të përbashkëta. Udhëzuesi para se gjithash është përgatitur me qëllim tè nxitjes së shkollave pér tè zbatuar orë tè përbashkëta dhe planifikimin e lehtë, organizimin dhe zbatimin, monitorimin, mbështetjen dhe vlerësimin e orëve të përbashkëta me nxënësit që ndjekin mësimin në gjuhë tjetër, por edhe pér tè forcuar proceset e komunikimit dhe bashkëpunim reciprok me të gjitha palët e përfshira në sistemin arsimor.

Aktivitetet mësimdhënëse dhe jashtëmësimdhënëse përfaqësojnë tërësi tè pandashme në procesin edukativo arsimor që i krijojnë parakushtet e nevojshme që nxënësi tè zhvillohet në person tè hapur, tè pavarur, krijues dhe me karakter. Në vitin 2020 u miratua Koncepti i ri pér aktivitetet jashtëshkollore në arsimin fillor në tè cilin theks i veçantë vihet në njojuritë, aftësitetë dhe vlerat/qëndrimet që duhet tè fitojë nxënësi, në këto fusha:

²³Upatstvo-za-realizacija-na-zaednicki-nastavni-casovi_MKD_digitalna-verzija.pdf
Udhëzues-pér-realizimin-e-orëve-të-përbashkëta-mësimore_MKD_verzioni-digital.pdf

И покрај тоа што е донесено Упатство за организирање на заеднички наставни активности, сепак и понатаму училиштата најголем фокус ставаат на организирање на заеднички воннаставни активности и во иднина потребно е поголема поддршка на локално ниво со цел организирање на заеднички наставни часови. Како добар пример за организирање на заеднички наставни часови може да се земе Град Скопје.

Во Преглед на Охридскиот рамковен договор за социјалната кохезија²⁴, од 2015 година, во однос на областа образование се истакнува дека и покрај усвојување на некои стратешки документи за интегрирано образование од страна на Владата на РМ, сепак поделбата по етнички линии останала присутна дури и во повеќејазичните училишта со организирање на наставата во различни смени за различните наставни јазици²⁵. Во Прегледот се посочува и тоа дека учениците од различни наставни јазици главно комуницираат меѓу себе преку воннаставни активности, поддржани од странски донатори²⁶. Од друга страна, како друга слабост се идентификува непочитувањето на критериумите за оценување на содржината на учебниците од аспект на мултикултурализмот и родовата еднаквост што резултира со учебници кои не придонесуваат за јакнење на социјалната кохезија.²⁷

Според податоците собрани од електронското истражување (на анкетниот прашалник одговориле вкупно 302 основни и средни училишта) за Извештајот за планот за мерења на постигањата за подобрена меѓуетничка кохезија во образоването за учебната 2021/22 година, спроведено од Комисијата за унапредување на меѓуетничката интеграција во образоването на МОН утврдено е дека

Zhvillimi personal dhe social, Kultura demokratike, multikulturalizmi dhe qytetaria, Shprehja artistike dhe kulturore dhe Sipërmarrësia dhe edukimi financiar.

Pavarësisht se ёштë sjellë Udhëzuesi për organizimin e aktiviteteve të përbashkëta mësimore, përsëri shkollat vazhdojnë të fokusohen në organizimin e aktiviteteve të përbashkëta jashtëshkollore dhe në të ardhmen nevojitet më shumë mbështetje në nivel lokal për organizimin e orëve të përbashkëta mësimore. Si shembull i mirë për organizimin e mësimeve të përbashkëta mund të merret Qyteti i Shkupit.

Në Shqyrtimin e Marrëveshjes Kornizë të Ohrit për kohezion social,nga viti 2015, në lidhje me fushën e arsimt, theksohet se përkundër miratimit të disa dokumenteve strategjike për arsim të integruar nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë, përsëri ndarja në linja etnike ka mbetur e pranishme edhe në shkollat shumëguhëshe duke organizuar mësimin në ndërrime të ndryshme për gjuhë të ndryshme mësimore. Në Shqyrtimin theksohet gjithashtu se nxënës nga gjuhë të ndryshme mësimore komunikojnë me njëri-tjetrin kryesisht përmes aktiviteteve jashtëshkollore, të mbështetura nga donatorë të huaj. Nga ana tjetër, si dobësi tjetër, evidentohet mosrespektimi i kriterieve për vlerësimin e përmbajtjes së teksteve nga aspekti i multikulturalizmit dhe i barazisë gjinore, gjë që rezulton me tekste që nuk kontribuojnë në forcimin e kohezionit social.

²⁴Преглед на Охридскиот рамковен договор за социјалната кохезија (МОН, 2015) <http://www.siofa.gov.mk/data/file/dokumenti/ATT01290.docx>
Shqyrtim i Marrëveshjes Kornizë së Ohrit për Kohezionin Social (MASH), 2015 <http://www.siofa.gov.mk/data/file/dokumenti/ATT01290.docx>

²⁵Преглед на ОРД, стр.39/ Shqyrtim i MKO-së, f.39

²⁶Ibid/Ibid

²⁷Ibid, стр.40/Ibid, f.40

11.1% од основните училишта и 11.9% од средните училишта кои доставиле одговор немаат реализирано никакви активности за меѓуетничка интеграција во образованието.

По однос на заеднички активности во редовните часови со ученици од различни наставни јазици, согласно податоците 115 основни училишта реализирале заеднички активности и тоа во најголем број по предметот ликовно образование, додека бројот на средни училишта кои реализирале заеднички активности во редовните часови со ученици од различни наставни јазици е 29.

Од прегледот на податоците за организирање на заеднички воннаставни активности видливо е дека активностите за меѓуетничка интеграција во образованието се реализирале во балансирани групи на ученици според пол. Споредено со минатата учебна година се забележува значително зголемување на вкупниот број на учества во воннаставни активности, од 27.674 на 39.107.

Бирото за развој на образованието во текот на 2021/22 година спроведе истражување „Наставникот-фактор за интеркултурно образование“ (развој на интеркултурните компетенции кај наставниците од основното образование). Заклучоците од истражувањето не водат кон препораки за тоа дека: Наставниците од двете етнички заедници треба да станат свесни дека интеркултурните компетенции вклучуваат подготвеност за интеракција, базирана на меѓусебно прифаќање и почитување, континуираната професионална соработка меѓу наставниците од различни наставни јазици кој води кон унапредување на наставата, а не само како на предуслов за реализација на заеднички активности со „мешани“ групи ученици. Се смета дека само на таков начин наставникот станува модел на идентификација за учениците кој, на подолги патеки, придонесува за подобрување на интересничките односи во општеството и за зголемување на неговата кохезивност. Значаен фактор за интеракција е воспоставување практика на реализација на заеднички обуки со учество на наставници од различни наставни јазици, при што ќе се почитуваат сите застапени јазици.

Sipas të dhënave të mbledhura nga hulumtimet elektronike (në anketë janë përgjigjur gjithsej 302 shkolla fillore dhe të mesme) për Raportin për planin e matjes së arritjeve për përmirësimin e kohezionit ndëretnik në arsim për vitin shkollor 2021/22, të realizuar nga Komisioni për Avancimin e Integrimit Ndëretnik në Arsim të MASH-it, eshtë konstatuar se 11.1% e shkollave fillore dhe 11.9% e shkollave të mesme që kanë dorëzuar përgjigje nuk kanë realizuar asnjë aktivitet për integrim ndëretnik në arsimin.

Në lidhje me aktivitetet e përbashkëta në paralele të rregullta me nxënës të gjuhëve të ndryshme mësimore, sipas të dhënave, 115 shkolla fillore kanë realizuar aktivitetet e përbashkëta dhe atë numrin më të madh në lëndën e artit figurativ, ndërsa numri i shkollave të mesme që kanë realizuar aktivitetet e përbashkëta në orët e rregullta me nxënës nga gjuhë të ndryshme mësimore eshtë 29.

Nga shqyrtimi i të dhënave për organizimin e aktiviteteteve të përbashkëta jashtëshkollore, shihet se aktivitetet për integrum ndëretnik në arsim janë realizuar në grupe të balancuara të nxënësve sipas gjinisë. Krasuar me vitin e kaluar shkollor, vërehet rritje e ndjeshme e numrit të përgjithshëm të pjesëmarrjeve në aktivitetet jashtëshkollore, nga 27.674 në 39.107.

Byroja e Zhvillimit të Arsimit gjatë vitit 2021/22 realizoi hulumtimin “Mësuesi-faktori për arsimin ndërkulturor” (zhvillimi i kompetencave ndërkulturore te mësimdhënësit në arsimin fillor). Konkluzionet e hulumtimit na drejtovnë drejt rekomandimeve që: Mësimdhënësit nga të dyja komunitetet etnike duhet të vetëdijësohen se kompetencat ndërkulturore përfshijnë gatishmërinë për ndërveprim, bazuar në pranimin dhe respektin e ndërsjellë, bashkëpunimin e vazhdueshëm profesional ndërmjet mësuesve nga gjuhët e ndryshme mësimore që shpjene drejt përparimit të mësimdhënies, dhe jo vetëm si parakusht për realizimin e aktiviteteteve të përbashkëta me grupe të “përziera” nxënësish. Konsiderohet se vetëm në këtë mënyrë mësuesi bëhet model i identifikimit të nxënësve i

Наставниците од сите наставни јазици треба да станат свесни дека квалитетот на наставата повеќе зависи од нив самите (нивните компетенции и нивниот ангажман на работното место), отколку од учениците или од институциите.

Посебено внимание, во нашиот образовен систем, треба да се обрне на користењето на различните наставни јазици. Моментално во државата се користат пет наставни јазици (македонски, албански, турски, српски и, од неодамна, босански). Но, во услови на познавање само на мајчиниот јазик, и непознавање на другите јазици самите контакти меѓу припадниците на различните заедници стануваат потешки за реализирање во отсуство на заеднички јазик. Поаѓајќи од овој проблем, во стратегијата Чекори кон интегрирано образование во образовниот систем на Република Македонија²⁸се препорачува посериозно бавење со јазиците преку учење на македонскиот јазик за учениците што учат на немакедонски јазик уште од прво одделение, и започнување со учење на јазиците на заедниците што е можно порано (за учениците што учат на македонски јазик). Со постоечкиот наставен план, македонскиот јазик за учениците што учат на немакедонски наставен јазик се воведува во четврто одделение, додека учениците што учат на македонски јазик може да изберат (како изборен предмет) учење албански јазик, но не и на јазиците на другите заедници, почнувајќи од четврто одделение. Во таа насока, во Концепцијата за интеркултурно образование, самото интеркултурно образование се гледа не само во обезбедување образование на мајчин јазик туку и можност за учење на јазикот на другиот со што би се постигнало запознавање, зближување и интегрирање на припадниците на различните заедници, но само доколку во училиштето се стимулира интересот за запознавање на јазикот и културата на „другите“, од нашето непосредно опкружување²⁹.

cili në afat të gjatë kontribuon në përmirësimin e marrëdhënieve ndëretnike në shoqëri dhe në rritjen e kohezionit të saj. Faktor i rëndësishëm për ndërveprim është krijimi i praktikës së realizimit të trajnimeve të përbashkëta me pjesëmarrjen e mësuesve nga gjuhë të ndryshme mësimore, ku do të respektohen të gjitha gjuhët e përfaqësuara. Mësuesit e të gjitha gjuhëve të mësimdhënies duhet të ndërgjegjësohen se cilësia e mësimdhënies varet më shumë nga vetë ata (kompetencat dhe angazhimi i tyre në vendin e punës), sesa nga tekstet shkollore ose institucionet.

Vëmendje e veçantë, në sistemin tonë arsimor, duhet t'i kushtohet përdorimit të gjuhëve të ndryshme mësimore. Aktualisht, në vend përdoren pesë gjuhë mësimore (maqedonase, shqipe, turke, serbe dhe së fundmi edhe boshnjake). Por në kushtet e njohjes vetëm të gjuhës amtare dhe mosnjohes së gjuhëve të tjera, vetë kontaktet ndërmjet pjesëtarëve të komuniteteve të ndryshme bëhen më të vështira për t'u realizuar në mungesë të një gjuhe të përbashkët. Nisur nga ky problem, në strategjinë Hapat drejt arsimit të integruar në sistemin arsimor të Republikës së Maqedonisë, rekomandohet që të merren më seriozisht me gjuhët përmes mësimit të gjuhës maqedonase për nxënësit që mësojnë gjuhën jo maqedonase që në klasë të parë, dhe duke filluar me mësimin e gjuhëve të komuniteteve sa më herët (për nxënësit që mësojnë në gjuhën maqedonase). Me plan programin ekzistues, gjuha maqedonase për nxënësit që mësojnë në gjuhën jo maqedonase vendoset në klasën e katërt, ndërsa nxënësit që mësojnë në gjuhën maqedonase mund të zgjedhin (si lëndë zgjedhore) mësimin e gjuhës shqipe, por jo edhe të gjuhëve të komuniteteve të tjera, duke filluar nga klasa e katërt. Në atë drejtim, në Konceptin e arsimit ndërkulturor, vetë edukimi ndërkulturor shihet jo vetëm

²⁸Чекори кон интегрирано образование во образовниот систем на Република Македонија, Скопје: МОН, 2010

Hapat drejt arsimit të integruar në sistemin arsimor të Republikës së Maqedonisë, Shkup: MASH, 2010

²⁹Концепција за интеркултурно образование, стр. 27

Од Извештајот за планот за мерења на постигањата за подобрена меѓуетничка кохезија во образованието за учебната 2021/22 година може да се заклучи дека мал број на училишта организираат курсеви за изучување на јазикот на друга етничка припадност. Најголема посетеност има за изучување на албанскиот и турскиот јазик. Најголем дел од училиштата кои организираат курсеви за изучување на јазикот на „другиот“ се средните училишта од Град Скопје каде се реализираат и заеднички наставни часови.

3. Медиуми

Од 90–те години на минатиот век, кога започнува да се демократизира медиумскиот систем во нормативно правен аспект, поголемиот број на медиуми апстрактирајќи ги малите исклучоци, често не ги почитува професионалните стандарди и етичките норми, јасно и прецизно пропишани во Етичкиот кодекс на новинарите, но и одредбите на Законот за медиуми³⁰ и Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги³¹, кои на медиумите им налагаат да бидат во функција на градењето на интегрирано општество. Јавниот дискурс во политиката и медиумите во Северна Македонија, по демократскиот плурализам во 1991 бил „дискурс на разлики“, т.е. се поминале и афирмилале т.е. разликите, со занемарување на заедничките вредности. Особено по конфликтот во 2001 година, дел од медиумите известуваа, коментираа и анализираа, а со тоа и негуваа во информативните содржини во традиционалните, но и новите медиуми, уредувачки политики во прв план ги ставаа етничките интереси, а не професионалните стандарди.

нë ofrimin e arsimit нë gjuhën amtare, por edhe нë mundësinë e mësimit тë gjuhës сë tjetrit, që do тë arrinte njojjen, afrimin dhe integrimin e pjesëtarëve тë komuniteteve тë ndryshme, por vetëm нëse нë shkolla stimulon interesin пër тë njohur gjuhën dhe kulturën e "të tjerëve", nga rrathi ynë i afërt.

Nga Raporti пër planin e matjes сë тë arriturave пër përmirësimin e kohezionit ndëretnik нë arsim пër vitin shkollor 2021/22, mund тë konstatohet se numër i vogël i shkollave organizojnë kurse пër mësimin e gjuhës сë një përkatësie tjeter. Vlijeshmëri мë тë madhe ka пër mësimin e gjuhës shqipe dhe turke. Pjesa мë e madhe e shkollave që organizojnë kurse пër mësimin e gjuhës сë "tjetrit" janë shkollat e mesme тë qytetit тë Shkupit, ku realizohen edhe orë mësimore тë përbashkëta.

3. Mediat

Qënga vitet e "90-ta тë shekullit тë kaluar, kur sistemi mediatik filloj тë demokratizohej нë aspektin normativ dhe ligjor, shumica e mediave, duke veçuar përjashtimet e vogla, shpesh herë nuk respektuan standartet profesionale dhe normat etike, тë përcaktuara qartë dhe saktë нë Kodin e Etikës пër gazetarët, por dhe dispozitat e Ligjit пër Media dhe Ligjit пër Shërbimet Mediaticke Audio dhe Audiovizuele, тë cilat kërkojnë që media тë jetë нë funksion тë ndërtimit тë një shoqërie тë integruar. Diskursi publik нë

Koncepti пër arsimin ndërkulturor, f.27

³⁰<https://avmu.mk/%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD-%D0%B7%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%83%D0%BC%D0%B8/>

³¹<https://avmu.mk/%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD-%D0%B7%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%83%D0%BC%D0%B8-%D0%BC%D0%BA%D0%BE%D0%BD-%D0%B7%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%83%D0%BC%D0%B8/>

³²<https://avmu.mk/%D0%B7%D0%BC%D0%BA%D0%BE%D0%BD-%D0%B7%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%83%D0%BC%D0%B8-%D0%BC%D0%BA%D0%BE%D0%BD-%D0%B7%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%83%D0%BC%D0%B8/>

Етно-центристичките наративи околу општествено-политичките случаувања и појави, во дел од медиумите, особено од 2002 до 2017 година, придонеле да кога се третира „другиот“ да не отсуствуваат етнички фаворизирања, кои биле бариери во интеркултурната комуникација. Прилично се употребувал идискриминаторски новинарски речник, како чекор кон дискриминација и стигматизација.

Јавниот радиодифузен сервис (НРТВ), кој не успеал да се трансформира во вистински јавен сервис, но исто така и дел од весниците, комерцијалните телевизии и радио, а во последно време и во он-лајн медиумите се известуваше еднострано и на небалансиран начин, особено кога се работело за етничките прашања. Ваквото известување и медиатизирање на општествената објективна реалност, продуцираше најмалку две паралелни медиумски реалности.

Се нотира дека дека по 2017 година, дел од медиумите, го намалиле интензитетот на етничките ривалства во нивните содржини. Дел од нив, особено во он-лајн сферата, во новинарскиот пристап продолжуваат да манифестираат намерни и лесно видливи тенденции, кои се водат од етно-центристички побуди. Во нив се евидентираат и примери на говор на омраза, но и на етнички стереотипи и предрасуди. За да се намали уште повеќе нивото на етно-центричните наративи во медиумските содржини, без разлика на жанрот или форматот, треба да заживеат реформите во медиумската сфера, кои што се блокирани поради немање на политички консензус.

Новите правни решенија³² усвоени во 2018 година, како резултат на политичката волја на владата на Република Северна Македонија и на парламентарното мнозинство за реформирање на медиумскиот систем, во нормативно - правен аспект обезбедија транспарентен процес за избор на нови членови на Советот на јавниот сервис, Национална Радио и Телевизија (НРТВ), Советот на регулаторното тело

политикë дe media në Maqedoninë e Veriut, pas pluralizmit demokratik në vitin 1991, ishte “diskurs i dallimeve”, dmth gjithçka kanë kaluar dhe janë afirmuar, përkatësisht dallimet, duke lënë pas dore vlerat e përbashkëta. Veçanërisht, pas konfliktit të vitit 2001, një pjesë e mediave njoftuan, komentuan dhe analizuan dhe në këtë mënyrë u kujdesën në përbajtjen informative në median tradicionale, por edhe në ato të reja, politika redaktuese që vënë në plan të parë interesat etnike dhe jo standarde profesionale.

Narativat etno-centriste rrëth ngjarjeve dhe dukurive socio-politike, në pjesë të mediave, veçanërisht nga viti 2002 deri në vitin 2017, kontribuan në mungesën e favorizimit etnik në trajtimin e “tjetrit”, të cilat ishin bariera në komunikimin ndërkulturor. Kryesisht është përdorur edhe fjalori gazetaresk diskriminues, si hap drejt diskriminimit dhe stigmatizimit.

Servisi publik radiodifuziv (RTVN), i cili nuk arriti të shndërrohej në servis të vërtetë publik, por edhe pjesë e gazetave, televizionit dhe radios komerciale, së fundmi edhe në mediat online, u raportua në mënyrë të njëanshme dhe të pabalancuar, sidomos kur bëhej fjalë për çështje etnike. Një njoftim dhe mediatizim i tillë i realitetit objektiv shoqëror prodhoi të paktën dy realitetë paralele mediatike.

Vihet re se pas vitit 2017, pjesë e mediave ulën intensitetin e rivalitetevet etnike në përbajtjen e tyre. Një pjesë e tyre, sidomos në sferën online, në qasjen e tyre gazetareske vazhdojnë të manifestojnë tendenca të qëllimshme dhe lehtësish të dukshme, të cilat udhëhiqen nga motive etno-centriste. Në to janë evidentuar shembuj të gjuhës sëurrejtjes, por edhe të stereotipave dhe paragjykimeve etnike. Për të ulur më tej nivelin e narrativave etno-centrike në përbajtjen mediatike, pavarësisht zhanrit

³²<https://avmu.mk/wp-content/uploads/2017/11/001-Zakon-za-izmenuvanje-i-dopolnuvanje-na-ZAAVMU-248-18-od-31.12.2018-odina.pdf>

- Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги(ААВМУ).Концептот на овластени кандидати се замени со новиот модел на избор, преку спроведување на јавен конкурс и организирање на јавна дебата со кандидатите кои конкурираат за членови на советот. Кандидатите кои се кандидираат за членови на советот се должни да достават најмалку две писма за поддршка од разни организации, кои се занимаваат со слобода на медиумите, вклучително здруженија на новинари, организации за човекови права и универзитетски образовни институции од областа на новинарството и комуникациите. Изборот на кандидатите за советите на двете најзначајни институции во медиумската сфера се врши со двотретинско парламентарно мнозинство. Поради политичките консталации во Собранието, немаше подготвеност кај дел од политичките партии изборот да се врши според новите правила, туку се бараше политички договор, што е во спротивност со духот на законот, кој промовира независност и автономија во одлучувањето во јавниот сервис и регулаторниот орган. Како последица на политичките несогласувања не беше свикана ниту еднаш собраниската Комисија за избори и именувања и последователно не беше организирана јавната расправа, иако според Законот беше обврзана да го организира во рок од еден месец, по конкурсот, кој беше отворен на 16 јануари 2019 год. Но, првиот конкурс беше неуспешен, Собранието на Република Северна Македонија на 7 мај 2021 година го објави вториот јавен оглас, кој заврши на 5 јуни 2022 година, но и овој избор пропадна поради недостаток на политичка волја. Досега во состаноците на Комисијата се констатирани само имињата на кандидатите кои ги исполнуваат условите утврдени во член 16 од Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги.

Истоветен е случајот и во јавниот радиодифузен сервис – Националната радио и телевизија, бидејќи заради блокирање на Комисијата за избори и именувања, не можат да бидат избрани новите членови на Програмскиот совет, кој ги избира раководните позиции: извршниот директор и неговиот заменик. Всушност, дури и по 32 години, НРТВ по

апо форматит, дуhet тё ringjallen reformat нё sferen mediatike, тё cilat janë blokuar pёr shkak tё mungesës sё konsensusit politik.

Zgjidhjet e reja juridike tё miratuara nё vitin 2018, si rezultat i vullnetit politik tё Qeverisë sё Republikës sё Maqedonisë sё Veriut dhe shumicës parlamentare pёr reformimin e sistemit mediatik, nё aspektin normativo-juridik siguruan proces transparent pёr pёrgjedhjen e anëtarëve tё rind tё Këshillit tё Servisit Publik, Radio Televizionit Nacional (RTVN), Këshillit tё Trupit Rregullator – Agjencia pёr Shërbime Mediatike Audio dhe Audiovizuele (AShMAA). Koncepti i kandidatëve tё autorizuar eshtë zëvendësuar me modelin e ri tё zgjedhur, nëpërmjet zbatimit tё konkursit publik dhe organizimit tё debatit publik me kandidatët qё konkurrojnë pёr anëtarë tё këshillit. Kandidatët qё konkurrojnë pёr anëtarë tё këshillit duhet tё dorëzojnë tё paktën dy shkresa pёr mbështetje nga organizata tё ndryshme pёr lirinë e medias, duke pёrfshirë shoqatat e gazetarëve, organizatat e tё drejtave tё njeriut dhe institucionet arsimore universitare nё fushën e gazetarisë dhe komunikimeve. Pёrgjedhja e kandidatëve pёr këshillat e dy institucioneve më tё rëndësishme nё sferen mediatike bëhet me shumicë parlamentare prej dy tё tretash. Pёr shkak tё konstelacione politike nё Kuvend, nuk kishte vullnet tek disa parti politike qё zgjedhjet tё kryhen sipas rregullave tё reja, por eshtë kërkuar marrëveshje politike, e cila eshtë nё kundërshtim me frymën e ligjit, qё promovon pavaresinë dhe autonominë nё vendimarrje nё servisin publik dhe organin rregulator. Si pasojë e mosmarrëveshjeve politike, Komisioni Parlamentar pёr Zgjedhjet dhe Emërimet nuk u mblohd as edhe një herë dhe më pas nuk u organizua diskutim publik, ndonëse sipas ligjit ishte e detyruar ta organizojë nё afat prej një muaji, pas konkursit, i cili u hap më 16 janar 2019.

Por konkursi i parë ishte i pasuksesshëm, Kuvendi i Republikës sё Maqedonisë sё Veriut publikoi shpalljen e dytë publike më 7 maj 2021, i cili përfundoi më 5 qershor 2022, por edhe këto zgjedhje dështuan pёr shkak

правно-нормативната трансформација на политичкиот систем на земјата, останува нереформирана институција, која не успеала да ја унифицира уредувачката политика, дури и околу битни и суштински стратешки општествени прашања, како што е градењето и афирмирањето на мултикултурно општество и интеркултурализот. Јавниот радиодифузен сервис директно е поврзан со демократските, општествените и културолошките потреби на секое општество и потребата за зачување на медиумскиот плурализам како елемент на општествената кохезија, одраз на културната разновидност и важен фактор на плуралистичката комуникација, која им е достапна на сите. Неговата функција на фактор на општествена кохезија значи дека тој придонесува за интегрирање на сите делови на општеството, дека му служи на целото население, а не само на одделни групи. Тоа значи дека треба да ги задоволува потребите и на повозрасните и на помладите, на побогатите и на посиромашните, на пообразованите и на помалку образованите, и на групите со посебни интереси (културни, верски, научни, социјални, економски, спортски и др.) и на општеството во целина. Со други зборови јавниот сервис не треба да и служи ниту на власта, парламентот, политичките партии, ниту на кој бил друг центар на моќ. Тој мора да биде независен од сите центри на моќ и да им служи само на интересите на граѓаните и тоа како на граѓани, а не како потрошувачи. Со помош на клучниот збор јавност доаѓаме до можната дефиниција на јавниот сервис, која го одразува современиот поглед на овој тип на медиумски институции. Ваков пристап е содржан во поголемиот број на меѓународните документи за медиумските стандарди и регулативи, а тоа е веќе спомената формулатија дека јавниот сервис е основан од јавноста, финансиран од јавноста и контролиран од јавноста.

Јавниот радиодифузен сервис во земјата, во телевизискиот сегмент продуцира 24 часовна програма на македонски јазик на првиот програмски сервис, 24 часовна програма на албански јазик на вториот програмски сервис, третиот програмски сервис е фокусиран на спорт,

тë mungesës së vullnetit politik. Дери мë тани нë mbledhjet e Komisionit janë konstatuar vetëm emrat e кандидатëve që plotësojnë kushtet e përcaktuara нë nenin 16 тë Ligjit për Shërbimet Mediatike Audio dhe Audiovizuele.

Е njëta gjë ёshtë edhe нë Servisin Radiodifuziv Publik – Radio Televizionin Nacional, pasi për shkak të bllokimit тë Komisionit për Zgjedhjet dhe Emërimet, nuk mund тë zgjidhen anëtarët e rinj тë Këshillit тë Programit që zgjedh postet udhëheqëse: drejtor ekzekutiv dhe zëvendës тë tij. Në fakt, edhe pas 32 vitesh, RTVN-ja, pas transformimit juridiko-normativ тë sistemit politik тë vendit, mbetet institucion i pareformuar, i cili nuk arriti тë unifikojë politikën redaktuese, as rreth çështjeve тë rëndësishme dhe thelbësore strategjike shoqërore, si ndërtimi dhe afirmimi i një shoqërie multikulturore dhe ndërkulturalizëm. Servisi radiodifuziv publik lidhet drejt përdrejt me nevojat demokratike, shoqërore dhe kulturore тë çdo shoqërie dhe nevojën për тë ruajtur pluralizmin mediatik si element i kohezionit shoqëror, reflektim i diversitetit kulturor dhe faktor i rëndësishëm i komunikimit pluralist, i cili ёshtë i disponueshëm për тë gjithë. Funksioni i tij si faktor i kohezionit shoqëror do тë thotë se ai kontribuon нë integrimin e тë gjitha pjesëve тë shoqërisë, se i shërben тë gjithë popullsisë dhe jo vetëm grupeve тë caktuara. Кjo do тë thotë se duhet тë plotësojë nevojat si тë тë moshuarve ashtu edhe тë тë rinjve, тë pasurve dhe тë varférve, мë тë arsimuarve dhe мë pak тë arsimuarve, si dhe тë grupeve me interesa тë veçanta (kulturore, fetare, shkencore, sociale, ekonomike, sportive, etj. .) dhe shoqërisë нë tërësi. Me fjalë тë tjera, servisi publik nuk duhet t'i shërbejë qeverisë, parlamentit, partive politike apo ndonjë qendre tjetër нë pushtet. Ai duhet тë jetë i pavarur nga тë gjitha qendrat e pushtetit dhe t'u shërbejë vetëm interesave тë qytetarëve edhe atë si qytetarë, jo si konsumatorë. Me ndihmën e fjalës kryesore publike, arrijmë нë definicion тë mundshëm тë servisit publik, i cili pasqyron këndvështrimin bashkëkohor тë këtij lloji тë institucioneve mediatike. Qasje e tillë gjendet нë shumicën e dokumenteve ndërkombëtare për standardet dhe rregulativat e medias, dhe ёshtë

филмови и забавна програма, а четвртиот програмски сервис произведува програма на турски, ромски, српски, босански и влашки јазик. И во радискиот сегмент на НРТВ, се произведува програма на седум јазици. Произведувањето на програма на многу јазици, само по себе е квалитативна особина и истиот треба да се валоризира со позитивно општествено влијание, што се постигнува со зголемување на неговата доверба. Но, од друга страна продукцијата на интеркултурни програми речиси и да не постои. На стартот на транзицијата, располагаше со силен потенцијал. За жал без адекватна потпора, кадровскиот и техничкиот потенцијал, пред сè, исклучува, не беа доволно искористени во функција на промоција на демократските процеси и општествената кохезија. Напротив, паметиме несрекни периоди кога јавниот сервис беше во директна функција на партиите на власт, кои имаа етно-националистички агенди, а тоа влијаеше да јавниот сервис биде гласноговорник на ваквите агенди, што е пандан на тоа за што е основан и финансиран да служи на јавноста и јавниот интерес, а еден од највисоките јавни интереси, како што нагласивме е да биде фактор на кохезија на сите поединци, групи и заедници.

Владата одлучи да го поддржи печатењето и дистрибуцијата на печатените медиуми во земјата, во првата година со 50 милиони денари, а сега со 30 милиони денари. Обезбедените средства се наменети за весници и списанија на македонски и албански јазик. Субвенциите се доделуваат на печатените медиуми со општа информативна природа што објавуваат содржини од политичката, економската, социјалната, културната и други сфери. Медиумите што заработкаат пари од владата мора да ги исполнат сите обврски кон државата и нејзините вработени. Во процесот на постигнување договор со владата учествуваше Здружението на печатените медиуми, а Здружението на новинари го подржа овој договор и даде свои предлози.

Во медиумскиот систем на Северна Македонија функционира агенцијата за вести - Медиумска информативна агенција(МИА). Од

формулими i përmendur tashmë se servisi publik themelohet nga publiku, financohet nga publiku dhe kontrollohet nga publiku.

Servisi radiodifuziv publik në vend, në segmentin televiziv prodhon program 24-orësh në gjuhën maqedonase në servisin e parë programor, program 24-orësh në gjuhën shqipe në servisin e dytë programor, servisi i tretë programor eshtë i fokusuar në sport, filma dhe programe argëtuese, dhe servisi i katërt programor prodhon program në gjuhët turke, rome, serbe, boshnjake dhe vllahë.

Dhe në segmentin radiofonik të RTVN-së prodhohet program në shtatë gjuhë. Prodhimi i programit në shumë gjuhë eshtë në vetvete një veçori cilësore dhe duhet të vlerësohet me ndikim pozitiv shoqëror, i cili arrihet duke rritur besimin e tij. Por, nga ana tjetër, prodhimi i programeve ndërkulturore pothuajse nuk ekziston. Në fillim të tranzicionit, dispononte potencial të fortë. Fatkeqësish, pa mbështetjen adekuate, potenciali kadrovik dhe teknik, mbi të gjitha përvoja, nuk u përdorën mjaftueshmë në funksion të promovimit të proceseve demokratike dhe kohezionit shoqëror. Përkundrazi, ne kujtojmë periudha fatkeqe kur servisi publik ishte funksion i drejtpërdrejtë i partive në pushtet, të cilat kishin agjenda etno-nacionaliste dhe kjo ndikoi që servisi publik të ishte përfaqësues i agjendave të tilla, që eshtë e kundërtë e asaj që eshtë themeluar dhe financuar për t'i shërbyer publikut dhe interesit publik, ndërsa një nga interesat më të larta publike, siç theksuam, eshtë të jetë faktor kohezioni i të gjithë individëve, grupeve dhe komuniteteve.

Qeveria vendosi të mbështesë shtypjen dhe shpërndarjen e mediave të shtypit në vend, në vitin e parë me 50 milionë denarë, ndërsa tani me 30 milionë denarë. Mjetet e siguruara janë të dedikuara për gazeta dhe revista

2006 година оваа агенција е Акционерско друштво во државна сопственост. Произведува вести на три јазици: македонски, албански и англиски. Дневно продуцира околу 350 написи на споменатите јазици и претставува една од веродостојните извори за медиумите во земјата, но и странските медиуми.

Во земјата функционираат околу 150 комерцијални радија и телевизии. Комерцијалните медиуми функционираат врз принципот на профитабилност и продуцираат програма, која привлекува публика, во две главни програмски сегменти: информативниот (вести и дебати) и забавниот (тelenовели и разни шоуа). За нив голем професионален предизвик или една од позначајните задачи е како да известуваат за луѓе кои се различни.

Известувањето за различностите и поттикнувањето на интеркултурализмот е многу важна компонента на современото новинарство. За да има кредитабилност во општеството, новинарите и медиумите потребно е своите професионални знаења и вештини да ги ставаат во функција на поттикнувањето на меѓусебното разбирање и толеранцијата. Да се работи во спротивност со овие цели некогаш е коњуктурално и популаристички, но во долг рок се губи достоинството и професионалниот интегритет во општеството. Само дел од медиумите, како што се Алсат, ТВ 21 и Клан Македонија произвесуваат програма на македонски и албански јазик. И веб платформите на Алсат и ТВ 21 се двојазични, додека Клан не може да се следи на интернет на македонски јазик. Порталот на весникот Коха е двојазичен. Во рамките на проектот на невладината организација Метаморфозис функционираат порталот „Мета“ на македонски јазик и „Порталб“ на албански јазик.

Покрај нетрансформирањето на јавниот радиодифузер, недоволното продуцирање на квалитетна интеркултурна програма и содржини, значаен аспект е дезинформирањето, која заедно со отворената политичка пропаганда во одредени медиуми, клеветата и навредата, употребата на говорот на омразата по разни основи, главно по етничка

нё гjuhën maqedonase dhe shqipe. Subvencionet u jepen mediave të shtypit të natyrës së përgjithshme informative që publikojnë përbajtje nga sferat politike, ekonomike, sociale, kulturore dhe të tjera. Mediat që fitojnë para nga Qeveria duhet të përbushin të gjitha detyrimet ndaj shtetit dhe punonjësve të tij. Në procesin e arritjes së marrëveshjes me Qeverinë mori pjesë Shoqata e Mediave të Shtypit, ndërsa Shoqata e Gazetarëve e mbështeti këtë marrëveshje dhe dha propozimet e saj.

Në sistemin mediatik të Maqedonisë së Veriut funksionon Agjencia e Lajmeve - Agjencia Informatice Mediatike. Që nga viti 2006, kjo agjencija eshtë Shoqëri Aksionare në pronësi shtetërore. Prodhon lajme në tre gjuhë: maqedonisht, shqip dhe anglisht. Në ditë prodhon rreth 350 artikuj në gjuhët e përmendura dhe paraqet një nga burimet e besueshme për mediat në vend, si dhe mediat e huaja.

Rreth 150 stacione radiotelevizive komerciale operojnë në vend. Mediat komerciale funksionojnë mbi parimin e përfitimit dhe prodrojnë programe, që tërheqin publik, në dy segmente kryesore programore: informative (lajme dhe debate) dhe argëtuese (telenovela dhe shou të ndryshëm). Për ta, sfidë e madhe profesionale ose një nga detyrat më të rëndësishme eshtë se si të njoftojnë për njerëzit që janë të ndryshëm.

Njoftimi mbi diversitetin dhe inkurajimi i ndërkulturalizmit eshtë një komponent shumë i rëndësishëm i gazetarisë bashkëkohore. Për të pasur kreditabilitet në shoqëri, gazetarët dhe mediat duhet të përdorin njofturitë dhe aftësitetë e tyre profesionale për të vënë në funksion nxitjen e mirëkuptimit dhe tolerancës së ndërsjellë. Të punohet në kundërshtim me këto qëllime ndonjëherë eshtë konjunkturale dhe populiste, por në planin afatgjatë humbet dinjiteti dhe integriteti profesional në shoqëri. Vetëm një pjesë e mediave, siç janë Alsat-i, TV 21 dhe Klan Macedonia prodhojnë programe në gjuhën maqedonase dhe shqipe. Edhe platformat e internetit

и верска, претставува еден од најголемите предизвици со кои се соочува општеството. Присуството на „лажните вести“ (кој повеќе е политички, отколку новинарски термин), не е особеност само на онлајн медиумите, туку и на традиционалните, кои објавуваат/ емитуваат содржини, пред да се верифицираат фактите. Медиумите во светот поминуваат низ фазата на голема трансформација во многу димензии. Традиционалните медиуми веќе не се основниот извор на информации, туку технолошката револуција, во прв ред развојот на социјалните мрежи, блоговите и другите форми на комуникација со јавноста, овозможува брзо пренесување на вестите, но многу често на штета на точноста и вистинитоста.

Во Северна Македонија, голем предизвик е како да се справува со негативните трендови во новинарството, како што се „лажните вести“ (иако во ова синтагма има контрадикторност, а тоа значи дека една вест не може да биде истовремено и лажна). Дезинформациите се еден од главните предизвици на демократијата и се алатка која се користи за манипулација на граѓаните, мешање во изборни процеси и намалување на довербата на граѓаните во медиумите и институциите. Република Северна Македонија во изминативе години на повеќе наврати се има соочено со масовно ширење на дезинформации, како на социјалните мрежи, така и на традиционалните медиуми. Дел од дезинформациите биле споделувани и од териториите на други држави.

Северна Македонија беше означенa како земјата на „лажните вести“ откако во 2016 година се откри дека во Велес се водени голем број лажни веб-страници и фејсбук профили кои ширеа дезинформации во САД, за време на тамошните претседателски избори. Тргнувајќи од ова, владата на 24.07.2019 година, го подготви Предлог план за одлучна акција против ширењето на лажните вести³³. Предлог акцискиот планот е сублимат на препораки во борбата со дезинформациите, изработен

të Alsat-it dhe TV 21 janë dygjuhëshe, ndërsa Klani nuk mund të shikohet në internet në gjuhën maqedonase. Portali i gazetës Koha është dygjuhësh. Në kuadër të projektit të organizatës joqeveritare Metamorfozis funksionon portali “Meta” në gjuhën maqedonase dhe “Portalb” në gjuhën shqipe.

Krahas mos-transformimit të radiodifuzionit publik, prodhimit të pamjaftueshëm të programeve dhe përbajtjeve cilësore ndërkulturore, aspekt i rëndësishëm është dezinformimi, i cili së bashku me propagandën e hapur politike në media të caktuara, shpifjet dhe fyerjet, përdorimin e gjuhës së urejtjes në baza të ndryshme, kryesishët etnike dhe fetare, paraqet një nga sfidat më të mëdha me të cilat përballet shoqëria. Prania e “lajmeve të rrejshme” (që është më tepër një term politik se sa gazetar) është veçori jo vetëm e mediave online, por edhe e atyre tradicionale, të cilat publikojnë/transmetojnë përbajtje përpëra se të verifikohen faktet. Mediat në botë po kalojnë në fazë transformimi të madh në shumë dimensione. Mediat tradicionale nuk janë më burimi bazë i informacionit, por revolucioni teknologik, para së gjithash zhvillimi i rrjeteve sociale, blogjeve dhe formave të tjera të komunikimit me publikun, mundëson transmetimin e shpejtë të lajmeve, por shumë shpesh në dëm të saktësisë dhe vërtetësisë.

Në Maqedoninë e Veriut, sfidë e madhe është se si të trajtohen tendencat negative në gazetari, siç janë “lajmet e rrejshme” (edhe pse ka një kontradiktë në këtë sintagmë, që do të thotë se një lajm nuk mund të jetë i rremë në të njëjtën kohë). Dezinformimi është një nga sfidat kryesore të demokracisë dhe është mjet që përdoret për të manipuluar qytetarët, për të ndërhyrë në proceset zgjedhore dhe për të ulur besimin e qytetarëve në media dhe institucionet. Vitet e fundit, Republika e Maqedonisë së Veriut

³³<https://vlada.mk/node/18640>

како резултат на следењето на мерките на Европската Комисија, Комитетот на експерти за квалитетно новинарство при Советот на Европа (преку членството во Комитетот од страна на претставник на канцеларијата на Претседателот на Владата на РСМ), секторот за комуникации на НАТО, соработката за професионализација на комуникации и РР со Британската влада, USAID, Европската мрежа за дигитална дипломатија поддржана од Стејт Департментот на САД (преку членството во управниот одбор на мрежата од страна на претставник на канцеларијата на Претседателот на Владата на РСМ) и други.

Медиумскиот плурализам е еден од централните концепти на европската медиумска политика. Европската унија и Советот на Европа имаат усвоено широка регулаторна рамка и применуваат различни мерки на поддршка за поттикнување и развој на медиумскиот плурализам во земјите членки на ЕУ и земјите кандидати за членство. Мониторот на медиумски плурализам е научно-истражувачки проект што се спроведува во над 30 европски земји, со цел да се измерат ризиците за медиумскиот плурализам во поглед на четири димензии: (1) Фундаментална заштита, (2) Плуралност на пазарот, (3) Политичка независност, и (4) Социјална инклузивност. Улогата на медиумите во промовирањето на интеркултурните вредности е содржана во сите димензии, но посебно во димензијата на социјалната инклузивност. Република Македонија е исто така опфатена со овој проект уште од 2016 година. Проценката на медиумскиот плурализам во РСМ за 2022 година³⁴ укажува на сериозни ризици во три димензии, а особено во димензијата социјална инклузивност: неразвиеноста на непрофитните

është përballur me përhapjen masive të dezinformatave, si në rrjetet sociale ashtu edhe në mediat tradicionale. Disa nga dezinformata janë shpërndarë edhe nga territoret e vendeve të tjera.

Maqedonia e Veriut u etiketua si vendi i "lajmeve të rrejshme" pasi u zbulua në vitin 2016 se në Veles janë udhëhequr numër i madh i faqeve të internetit dhe profile në Facebook të rrejshme dhe që përhapnin dezinformata në ShBA, gjatë zgjedhjeve presidenciale atje. Bazuar në këtë, Qeveria më 24 korrik 2019, përgatiti Propozim plan për veprim vendimtar kundër përhapjes së lajmeve të rrejshme. Propozim plani i veprimit është sublimim i rekomandimeve në luftën kundër dezinformatave, i përgatitur si rezultat i monitorimit të masave të Komisionit Evropian, Komitetit të Ekspertëve për Gazetari Cilësore në Këshillin e Evropës (nëpërmjet anëtarësimit në Komitet nga një përfaqësues i Zyrës së Kryetarit të Qeverisë së RMV-së), sektori i komunikimit të NATO-s, bashkëpunimi për profesionalizimin e komunikimit dhe PR me Qeverinë britanike, USAID-in, Rrjetin Evropian për diplomacinë digitale të mbështetur nga Departamenti i Shtetit të SHBA-së (nëpërmjet anëtarësimit të komitetit udhëheqës i rrjetit nga përfaqësues i Zyrës së Kryetarit të Qeverisë së RMV-së) dhe të tjerë.

Pluralizmi mediatik është një nga konceptet qendrore të politikës mediatike evropiane. Bashkimi Evropian dhe Këshilli i Evropës kanë miratuar kornizë rregullatore të gjerë dhe zbatojnë masa të ndryshme të mbështetjes për nxitjen dhe zhvillimin e pluralizmit mediatik në vendet anëtarësim. Monitorimi i pluralizmit mediatik është

³⁴ Мицевски, И. & Трпевска, С., "Мониторинг на медиумскиот плурализам во дигиталното доба: примена на мониторот на медиумскиот плурализам во Европската унија, Албанија, Црна Гора, Северна Македонија, Србија и Турција во 2022. Национален извештај: Република Северна Македонија", Центар за медиумски плурализам и медиумски слободи од Фиренца, 2023. Достапно на: <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/75743>

Micevski, I and Trepeska, S., "Monitorim i pluralizmit mediatik në kohën digitale: zbatim të monitorimit të pluralizmit mediatik në Bashkimin Evropian, Shqipërinë, Malin e Zi, Maqedoninë e Veriut, Serbinë dhe Turqinë në vitin 2022. Raport nacional: Republika e Maqedonisë së Veriut", Qendra për pluralizëm mediatik dhe lirive mediatike nga Firena, 2023. E diponueshme në: <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/75743>

медиуми и медиумите на заедниците, економска неодржливост на локалните комерцијални медиуми, слабо известување за локалните теми и прашања што ги засендуваат граѓаните во локалните заедници и отсуство на оригинални и квалитетни содржини, а поради сето ова и недоволен пристап на најмалите етнички и други локални заедници до медиумите и медиумските содржини. За да се надмине оваа состојба, во извештајот се препорачуваат низа мерки, вклучително и мерки за финансиска поддршка на нови медиумски иницијативи на локално ниво, особено медиуми на заедниците, кои ќе ја зајакнат разновидноста, социјалната кохезија и плуралистичката демократија. Од јануари 2023 година, во земјава започна процес на медиумски реформи во рамки на проектот „ЕУ за слободата на изразување: усогласување на националното законодавство за медиуми со правото на ЕУ и европските медиумски стандарди”, што беше поддржан од Европската комисија. Во рамки на проектот беа спроведени повеќе експертски анализи и беше организиран широк процес на јавни консултации и дебати во кои учествуваа сите засенгнати страни. Како резултат на првата фаза од овој проект, на 17 јули 2023 година Собранието ги усвои измените на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги со кои беше транспонирана Директивата за аудиовизуелни медиумски услуги од 2018 година. На завршната работилница одржана во октомври 2023 година, во рамки на втората фаза од проектот, беа донесени заклучоци за насоките во кои треба да се одвиваат медиумските реформи, меѓу кои за оваа Стратегија е особено релевантно следново: „...ранливите групи и локалните заедници имаат мал пристап до медиумските содржини, редакциите на помалите јазични заедници во јавниот сервис имаат малку ресурси, непрофитните медиуми и медиумите на заедницата се малку развиени, локалните приватни медиуми на заедниците се економски неодржливи. Во РСМ во моментов постои извесна поддршка за продукција на содржини само во рамки на фондовите со кои располага Агенцијата за филм. Неопходно е да се востанови посебен Фонд за

проект шкенкор керкимор që zbatohet në mbi 30 vende evropiane, me qëllim matjen e rreziqeve për pluralizmin mediatik në drejtim të katër dimensioneve: (1) Mbrojtja themelore, (2) Pluralizmi i tregut, (3) Pavarësia politike, dhe (4) Përfshirja sociale. Rol i medias në promovimin e vlerave ndërkulturore përbahet në të gjitha dimensionet, por veçanërisht në dimensionin e përfshirjes sociale. Republika e Maqedonisë gjithashtu është i përfshirë me këtë projekt që nga viti 2016. Vlerësimi i pluralizmit mediatik në RMV për vitin 2022 thekson rreziqe serioze në tre dimensione, dhe veçanërisht në dimensionin e përfshirjes sociale: moszhvillimi i mediave jofitimprurëse dhe mediave të komuniteteve, paqëndrueshmëria ekonomike e mediave komerciale lokale, njoftimi i dobët për temat dhe çështjet lokale që prekin qytetarët në komunitetet lokale dhe mungesa e përbajtjes origjinale dhe cilësore, dhe për shkak të gjithë kësaj edhe qasja e pamjaftueshme e komuniteteve më të vogla etnike dhe të tjera lokale te mediat dhe përbajtjet mediatike. Për të kapërcyer këtë situatë, në raportin rekomandohen sërë masash, duke përfshirë masa për mbështetjen financiare të nismave të reja mediatike në nivel lokal, veçanërisht mediat e komuniteteve, të cilat do të forcojnë diversitetin, kohezionin social dhe demokracinë pluraliste.

Nga janari 2023, në vend filloj процеси i reformave mediatike në kuadër të projektit “BE-ja për lirinë e shprehjes: harmonizimi i legjislacionit nacional të medias me të drejtën e BE-së dhe standardet evropiane mediatike”, i cili u mbështet nga Komisioni Evropian. Në kuadër të projektit u kryen disa analiza ekspertësh dhe u organizua proces i gjerë konsultimesh dhe debatesh publike në të cilat morën pjesë të gjithë palët e prekura. Si rezultat i fazës së parë të këtij projekti, më 17 korrik 2023, Kuvendi miratoi ndryshimet në Ligjin për Shërbimet Mediatike Audio dhe Audiovizuele, me të të cilin ishte transponuar Direktiva për Shërbimet Mediatike Audiovizuele

поттикнување на плурализмот и разновидноста на медиумски содржини и истражувачкото новинарство.”³⁵

4. Општествена кохезија

Во истражувачкиот извештај за влијанието на стереотипите и етничката дистанца за појава на дискриминација, говор на омраза и криминал од омраза објавен од мисијата на ОБСЕ во Скопје во 2016 година, меѓу другото е заклучено дека „сегрегацијата во општество може да се воочи во фактот дека најголем дел од испитаниците живеат во етнички еднородни населби што се пресликува во рамките на социјалната интеракција каде блиското опкружување надвор од семејството, поврзано со пријателите со кои се дружат, исто така, е етнички еднородно, односно постои незначителна интеракција со другите етнички заедници”.

Во мислењето на Советодавниот комитет на Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства при Советот на Европа од 21 септември 2022 година се препорачува властите да го зголемуваат социо-економското учество на лицата кои припаѓаат на националните малцинства кои живеат во руралните области преку инвестирање во инфраструктурата и можностите за вработување и насочени кон поддршка за младите од малцинските заедници.

Владата на Република Северна Македонија во 2022 година започна широк консултативен процес на изготвување на Национална развојна стратегија. Националната развојна стратегија ќе го исцрта развојниот пат на државата во следните 20 години преку процес на широка

nga viti 2018. Në punëtorinë përfundimtare të mbajtur në tetor 2023, në kuadër të fazës së dyte të projektit, u sollën konkluzat mbi drejtimet në të cilat duhet të zhvillohen reformat mediatike, ndër të cilat për këtë Strategji është veçanërisht e rëndësishme, si në vijim: “...grupet e ceneseshme dhe komunitetet lokale kanë qasje të vogël në përbajtjet mediatike, redaksitë e komuniteteve më të vogla gjuhësore në servisin publik kanë pak burime, mediat jofitimprurëse dhe mediat e komunitetit janë pak të zhvilluara, mediat private lokale të komuniteteve janë ekonomikisht të paqëndrueshme. Në RMV, për momentin ekziston mbështetje e caktuar për prodhimin e përbajtjeve vetëm në kuadër të fondeve që disponon Agjencia e Filmit. Është e nevojshme të krijohet Fond i veçantë për nxitjen e pluralizmit dhe diversitetit të përbajtjes mediatike dhe gazetarisë hulumtuese”.

4. Kohezioni shoqëror

Në raportin hulumtues për ndikimin e stereotipeve dhe distancës etnike në shfaqjen e diskriminimit, гjuhës së urejtjes dhe krimit të urejtjes të publikuar nga misioni i OSBE-së në Shkup në vitin 2016, ndër të tjera është konstatuar se “segregacioni në shoqëri mund të shihet në faktin se shumica e të anketuarve jetojnë në lagje etnikisht homogjene, gjë që pasqyrohet në kuadrin e ndërveprimit social, ku rrethi i ngushtë jashtë familjes lidhur me miqtë me të cilët shoqërohen, është gjithashtu etnikisht homogjen,

³⁵РЕЗИМЕ од Работилница за медиумски реформи „Кон одржлив, разновиден и безбеден медиумски сектор: поддршка на демократијата и плурализмот и во служба на граѓаните”, одржана на 12-13 октомври 2023 година во Скопје.

ПËRMBLEDHJE nga Punëtoria e reformave mediatike “Drejt Sektorit mediatik të qëndrueshëm, të llojillojshëm dhe të sigurtë: mbështetje e demokracisë dhe pluralizmit dhe në shërbim të qytetarëve”, e mbajtur më 12-13 tetor 2023 në Shkup.

консултација, вклученост на сите чинители, како и преку градење меѓу-генерациски, меѓу-етнички, меѓу-партизиски и родов консензус кај клучните општествени чинители.

Советот на Европа во 2020 година ја усвои Европска платформа за општествена кохезија која е насочена кон градење инклузивни општества. Посебно внимание се посветува на тоа да се обезбеди секој да може ги ужива своите социјални права, гарантирани со Европската социјална повелба и други релевантни инструменти, во пракса и без никаква дискриминација, со посебен акцент на ранливите групи, лица со попречности и млади лица, земајќи ги предвид наодите од соодветните механизми за следење. Низ изминатите триесет години, дефиницијата на општеството во кое има општествена кохезија се менуваше, при што главните црти остануваа дека тоа е општество во кое граѓаните меѓусебно се поддржуваат намалувајќи ја нееднаквоста, поделеноста и маргинализацијата.

Приоритетната област „општествена кохезија“ во Стратегија за едно општество и интеркултурализам (2020- 2022) се базираше на две компоненти и тоа 1) комплементарност и надополнување со рамномерниот регионален развој и 2) комплеметарност и надополнување со политиките на родова еднаквост.

Вклучувањето на родовата перспектива во политиките, стратешките планови и недискриминација е еден од приоритетите на кои е посветена Владата на Република Северна Македонија. И покрај тоа што имаме солидна законска рамка за родова еднаквост и недискриминација, сепак родовите стереотипи и традиционалните родови улоги е се уште доминатни во земјата. Во период од 25 години само 18 жени се избрани за градоначалнички на локалните избори, наспроти 642 мажи градоначалници. Во Република Северна Македонија жените се значително помалку активни на пазарот на труд од мажите. Стапката на вработеност на жените во Северна Македонија во 2021 година изнесуваше 38.3 %, односно 55.1 % од жените се економски неактивни. Споредбено, истата година, стапката на активно

пërkatësish ka ndërveprim të parëndësishëm me komunitetet e tjera etnike".

Sipas mendimit të Komitetit Këshillimor të Konventës Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare në Këshillin e Evropës të datës 21 shtator 2022, рекомандohet që пушти тë rritë pjesëmarrjen socio-ekonomike të personave që u përkasin pakicave kombëtare që jetojnë në zonat rurale duke investuar në infrastrukturë dhe mundësitetë për punësim dhe duke synuar mbështetjen e të rinjve nga komunitetet pakicë.

Në vitin 2022, Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut filloj proces të gjerë konsultativ përpilimin e Strategjisë nationale për zhvillim. Strategjia nationale e zhvillimit do të përshkruajë rrugën e zhvillimit të vendit në 20 vitet e ardhshme përmes procesit të konsultimit të gjerë, përfshirjes së të gjithë faktorëve, si dhe ndërtimit të konsensusit ndërbreza, ndëretnik, ndërpartiak dhe gjinor te faktorët kryesor shoqëror.

Në vitin 2020, Këshilli i Evropës miratoi Platformën Evropiane për kohezionin shoqëror, e cila synon ndërtimin e shoqërive gjithëpërfshirëse. Vëmendje e veçantë i kushtohet garantimit që të gjithë të mund të gëzojnë të drejtat e tyre sociale, të garantuara nga Karta Sociale Evropiane dhe instrumentet e tjera përkatëse, në praktikë dhe pa asnjë diskriminim, me theks të veçantë për grupet e ceneseshme, personat me aftësi të kufizuara dhe të rinjtë, duke marrë parasysh gjetjet e mekanizmave të duhura të monitorimit. Gjatë tridhjetë viteve të fundit, përkufizimi i shoqërisë në të cilën ka kohezion shoqëror ka ndryshuar, me çka karakteristikat kryesore kanë mbetur se ajo është shoqëri në të cilën qytetarët mbështesin njëritjetrin, duke ulur pabarazinë, ndarjen dhe marginalizimin.

Fusha prioritare "kohezioni shoqëror" në Strategjinë për Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm (2020-2022) бazohej në dy komponentë, edhe atë 1)

учество на мажите на пазарот на труд изнесува 56.2 %, додека пак стапката на неактивност е 32.8 %. Разликите во стапките на учество на жените и мажите на пазарот на труд доведуваат до родов јаз во стапката на вработеност кој во 2021 година изнесува 20.3 %. Стапката на вработеност е најголема кај жените и мажите на возраст од 35 до 44 години. Кај младото население на возраст од 15 до 29 години стапката на вработеност во 2021 година изнесува 33.4 %. Стапката на вработеност кај девојките и жените од истата возрасна група изнесува 27.6 %, наспроти 38.9 % кај момчињата и мажите. Мажите се речиси подеднакво застапени на пазарот на трудот во руралниот и урбаниот дел од државата, додека од вкупниот број вработени жени, значително е помал бројот на вработени во руралните средини (37 %)³⁶.

Од страна на Собранието на Република Северна Македонија усвоена е Стратегијата за родова еднаквост 2022-2027 година која ги обединува сите области на делување за постигнување на родова еднаквост преку интегрирање на родовата перспектива во политиките и стратегиите, сузбијање на стереотипите и насиливото кон жените, унапредување на положбата на жените во сите сфери на јавниот и приватниот живот. Со донесување на оваа Стратегија, Република Северна Македонија се стреми кон унапредување на состојбата на родовата еднаквост во 13 приоритетни области.

Согласно Законот за еднакви можности за жените и мажите органите на државна управа и единиците на локална самоуправа должни се да определат службено лице координатор и заменик координатор за еднакви можности на жените и мажите кои ќе ги координираат работите од надлежност на државниот орган, за воспоставување на еднакви можности. На ниво на органи на државна управа назначени се 46 координатори за еднакви можности на органи на државна управа. Додека на локално ниво назначени се 75 координатори и формирани

komplementariteti dhe plotësimi me zhvillimin e barabartë rajonal dhe 2) komplementariteti dhe plotësimi me politikat e barazisë gjinore.

Përfshirja e perspektivës gjinore në politikat, planet strategjike dhe mosdiskriminimin është një nga priorititetet për të cilat përkushtohet Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut. Edhe pse kemi kornizë ligjore solide për barazinë gjinore dhe mosdiskriminimin, stereotipet gjinore dhe rolet tradicionale gjinore janë ende dominuese në vend. Në periudhën prej 25 vitesh, në zgjedhjet lokale janë zgjedhur vetëm 18 femra për kryetare të komunave, kundrejt 642 kryetarë të komunave meshkuj. Në Republikën e Maqedonisë së Veriut, femrat janë dukshëm më pak aktive në tregun e punës sesa meshkujt. Norma e punësimit të femrave në Maqedoninë e Veriut në vitin 2021 ishte 38.3%, përkatësisht 55.1% e femrave janë ekonomikisht joaktive. Krahasur, vitin e njëjtë, shkalla e pjesëmarrjes aktive të meshkujve në tregun e punës është 56,2%, ndërsa shkalla e pasivitetit është 32,8%. Ndryshimet në përqindjet e pjesëmarrjes së femrave dhe meshkujve në tregun e punës çojnë në hendek gjinor në normën e punësimit i cili në vitin 2021 arrin në 20.3%. Norma e punësimit është më e lartë tek femrat dhe meshkujt e moshës 35 deri në 44 vjeç. Tek popullsia e re e moshës 15 deri në 29 vjeç, norma e punësimit në vitin 2021 është 33.4%. Norma e punësimit mes vajzave dhe grave të së njëjtës grupmoshë është 27.6%, kundrejt 38.9% tek djemtë dhe burrat. Meshkujt janë pothuajse në mënyrë të barabartë të përfaqësuar në tregun e punës në pjesët rurale dhe urbane të vendit, ndërsa numri i femrave të punësuara në zonat rurale është dukshëm më i ulët se numri i përgjithshëm i femrave të punësuara (37%).

Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut miratoi Strategjinë për barazi gjinore 2022-2027, e cila bashkon të gjitha fushat e veprimit për arritjen e barazisë gjinore duke integruar perspektivën gjinore në politikat dhe

³⁶https://www.stat.gov.mk/publikacii/2023/ZeniteMazite_2023.pdf

се 70 Комисии за еднакви можности на жените и мажите. Во 2021 година Собранието на Република Северна Македонија го донесе Закон за спречување и заштита од насилиство врз жените и семејното насилиство со кој се уредува постапувањето на институциите со должно внимание при преземањето мерки за превенција од родово-базирано насилиство врз жените и семејното насилиство, постапувањето на институциите за заштита на жените од родово-базирано насилиство и семејното насилиство, меѓусебната координација на институциите и организациите, услугите за заштита на жртвите и собирањето на податоци за родово-базирано насилиство врз жените и семејното насилиство. Цел на законот е превенција и спречување на родово-базирано насилиство врз жените и семејното насилиство, ефективна заштита на жртвите од каков било облик на родово-базирано насилиство врз жени, како и на жртвите на семејно насилиство, со почитување на основните човекови слободи и права загарантирани со Уставот на Република Северна Македонија и меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот на Република Северна Македонија. Целта на законот се заснова на принципот на еднаквост и елиминирање на стереотипите за родовите улоги.

Според Извештајот на Комисијата за спречување и заштита од дискриминација во 2021 година постапила по вкупно 167 поднесени претставки, од кои 14 претставки по основ на сексуална ориентација, родов идентитет и социјално потекло и утврдила дискриминација во 8 случаи. Во 2022 година биле поднесени 39 претставки и утврдила дискриминација по основ на сексуална ориентација, родов идентитет во 22 случаи.

Постојана е заложбата и активностите за поголемо вклучување на Ромите, како најранлива и најмаргинализирана заедница, и нивен опфат во сите нивоа на образование, зголемување на вработеноста, како и нивно учеството во политичкиот и јавниот живот. Во парламентарниот состав за 2020-2024 година, има една пратеничка Ромка, додека на локално ниво, на последните локални избори

strategijitë, çrrënjosjen e stereotipeve dhe dhunën ndaj femrave, avancimin e pozitëssëfemrave në të gjitha sferat e jetës publike dhe private. Me miratimin e kësaj Strategjie, Republika e Maqedonisë së Veriut përpinqet të avancojë gjendjen e barazisë gjinore në 13 fusha prioritare.

Sipas Ligjit për Mundësi të Barabarta për Femrat dhe Meshkujt, organet e administratës shtetërore dhe njësitë e vetëqeverisjes lokale janë të obliguara të caktojnë person zyrtar koordinator dhe zëvendëskoordinator për mundësi të barabarta për femrat dhe meshkujt, të cilët do t'i koordinojnë çështjet nga kompetenca e organit shtetëror, për krijimin e mundësive të barabarta. Në nivel të organeve të administratës shtetërore janë emëruar 46 koordinatorë për mundësi të barabarta të organeve të administratës shtetërore. Ndërsa në nivel lokal janë emëruar 75 koordinatorë dhe janë formuar 70 Komisione për mundësi të barabarta për femrat dhe meshkujt. Në vitin 2021, Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut miratoi Ligjin për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Dhuna ndaj Femrave dhe Dhunës në Familje, me të cilin rregullohen veprimet e institucioneve me vëmendje të vecantë gjatë marjes së masave për parandalimin e dhunës me bazë gjinore ndaj femrave dhe dhunës në familje, veprimi i institucioneve për mbrojtjen e femrave nga dhuna me bazë gjinore dhe dhuna në familje, koordinimi i ndërsjellë i institucioneve dhe organizatave, shërbimet për mbrojtjen e viktimate dhe mbledhja e të dhënavë për dhunën me bazë gjinore ndaj femrave dhe dhunës në familje. Qëllimi i ligjit është parandalimi dhe ndalimi i dhunës në bazë gjinore ndaj femrave dhe dhunës në familje, mbrojtja efektive e viktimate të çdo forme të dhunës me bazë gjinore ndaj femrave, si dhe viktimate të dhunës në familje, me respektimin e lirive dhe të drejtave themelore të njeriut të garantuara me Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara në përputhje me Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë së Veriut. Qëllimi i ligjit bazohet në parimin e barazisë dhe eliminimit të stereotipave të roleve gjinore. Sipas Raportit të

одржани 2021 година, ромските политички партии се застапени со 13 советнички места во општините или 1,56%. Еден градоначалник Ром е од општината Шuto Оризари-Скопје. Во 2021 година, вкупниот број на Роми вработени во јавниот сектор изнесува 1.344 лица.

Како приоритетна област во поддршката на образовните процеси за Роми и зголемување на квалитетот на знаењата на учениците Роми, МОН за фискалната 2023, учебната 2022/23 година обезбеди средства за ангажирање на Педагошки помошници, мерка која треба да се имплементира во оваа тековна година.

Во текот на 2021 година според Извештајот на Агенцијата за вработување на Република Северна Македонија преку проектот „Активација на ранливи групи на пазарот на труд“, преку Компонентата 1. – Програма за советување и мотивација беа вклучени 640 баратели на работа и тоа во услугата психосоцијална поддршка, а додека 230 добија менторска поддршка. Преку Компонета 2 – Програма за поддршка за вработување на преку обуки вкупно 91 невработено лице беа вклучени во одбuka за побарувани занимања на пазарот на трудот, 20 лива беа вработени во рамките на мерката субвенционирање на плати; 7 лица беа вклучени во програмата практиканство. Ромските информативни центри како институционални центри кои преставуваат линк помеѓу заедницата на Роми и институциите на локално ниво за потребите на граѓаните во текот на периодот од јануари -јуни 2022 година дадени се вкупно 1362 услуги. (социјална заштита - 1085, здравство – 161, образование- 12, вработување - 27, лична документација – 24, домување -45 и друго -5). До крајот на 2022 година функционираат осум Ромски Информативни Центри (Гостивар, Делчево, Кочани, Виница, Неготино, Кичево, Битола и Шuto Оризари), во кои се ангажирани 9 (девет) информатори.

Од 5 до 30 септември 2021 во Република Северна Македонија по дваесет години се спроведе Пописот на населението, домаќинствата и становите, со што добија најновите официјални податоци за демографската структура на населението. Според Пописот на

Komisionit për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi në vitin 2021, ka vepruar në gjithsej 167 parashtresa të parashtruara, prej të cilave 14 parashtresa kanë qenë të bazuara në orientim seksual, identitet gjinor dhe origjinë sociale dhe ka përcaktuar diskriminim në 8 raste. Në vitin 2022 janë parashtruar 39 parashtresa dhe ka përcaktuar diskriminim në bazë të orientimit seksual и identitetit gjinor në 22 raste. Përkushtimi dhe aktivitetet janë të vazhdueshme përfshirjen më të madhe të romëve, si komunitet më i cenueshëm dhe më i marginalizuar, dhe përfshirjen e tyre në të gjitha nivelet e arsimit, rritjen e punësimit, si dhe pjesëmarrjen e tyre në jetën politike dhe publike. Në përbërjen parlamentare për 2020-2024 është një deputete rome, ndërsa në nivel lokal, në zgjedhjet e fundit lokale të mbajtura në vitin 2021, partitë politike rome përfaqësohen me 13 vende të këshilltarëve në komuna ose 1.56%. Një kryetar komune rom është nga komuna e Shuto Orizarës-Shkup. Në vitin 2021, numri i përgjithshëm i romëve të punësuar në sektorin publik është 1.344 persona.

Si fushë prioritare në mbështetjen e proceseve arsimore për romët dhe rritjen e cilësisë së njohurive të nxënësve romë, MASH-i përvit fiskal 2023, viti akademik 2022/23 ka siguruar fonde për punësimin e asistentëve pedagogjikë, masë që duhet zbatuar në këtë vit aktual.

Gjatë vitit 2021, sipas Raportit të Agjencisë për Punësim të Republikës së Maqedonisë së Veriut, përmes projektit “Aktivizim i grupeve të cenueshme në tregun e punës”, përmes Komponentës 1. - Program për këshillim dhe motivim, ishin përfshirë 640 kërkues të punës në shërbimin për mbështetje psikosociale, ndërsa 230 morën mbështetje mentoruese. Përmes Komponentës 2 – Program për mbështetjen e punësimit përmes trajnimeve, gjithsej 91 të papunë janë përfshirë në trajnime për profesionet e kërkuaara në tregun e punës, 20 persona janë punësuar në kuadër të masës së subvencionimit të pagave; 7 persona u përfshinë në programin e praktikës.

населението, домаќинствата и становите во 2021, во Република Северна Македонија живеат 1.836.713 жители. Од нив, 50.4 % се жени, а 49.6 % се мажи. Според податоците од Пописот 2021, густината на населението во Република Северна Македонија изнесува 72 лица на еден километар квадратен. Најголема густина на население има во скопската Општина Чайр, која зафаќа површина од само 3 км² со густина на населението од 20 862 жители на км², додека најмала густина има Општина Новаци со 3.5 жители на км². Во споредба со Пописот 2002, вкупното население е намалено за 185.834 жители, што претставува намалување од 9.2 %. Пораст на бројот на населението е забележан само во 13 општини од вкупно 80 општини, од кои 7 се општини што се дел од Град Скопје. Во апсолутни износи, најголемо намалување на населението има во општините Гостивар (-21 272) и Кичево (-17 065), додека зголемувањето е најголемо во општините Аеродром (+5.726) и Кисела Вода (+4.729). Процентуално, најголемо намалување на населението е евидентирано во општините Центар Жупа (-42.9 %) и Маврово и Ростуша (-41.5 %), а најголемо процентуално зголемување на населението има во општините Студеничани (+27.4 %) и Сопиште (+18.7 %). Општини со најмногу население се општините: Куманово со 98 104 жители, Битола со 85 164 и Тетово со 84.770 жители, а општини со најмалку население се општините Зрновци со 2.086 жители, Лозово со 2.264 и Вевчани со 2.359 жители. Во Република Северна Македонија доминира урбаното население (население што живее во градовите) со вкупно 1 131 356 жители (или 61.6 %), додека во руралните средини живеат 705 357 жители (или 38.4 %). Наниво на општини, населението што живее во рурални средини е разместено во речиси сите општини, со исклучок на две општини во Град Скопје кои немаат рурално население (Центар и Чайр), додека во 37 општини воопшто нема урбано население. Урбано население е евидентирано во вкупно 43 општини, од кои во 38 доминира урбаното население со учество од над 50% во вкупното население во општината, а надвор од територијата на Град Скопје, најголемо учество на урбано население

Qendrat informative rame si qendra institucionale qe paraqesin lidhje ndermjet komunitetit rom dhe institacioneve ne nivel lokal per nevojat e qytetareve gjate periudhies janar-qershor 2022 kanë dhene gjithsej 1362 sherbime. (mbrojtje sociale - 1085, shendetesi - 161, arsim - 12, punesim - 27, dokumentacion personal - 24, banim - 45 dhe te tjera - 5). Deri ne fund te vitit 2022 funksionojnë tetë Qendra Informative per Romët (Gostivar, Dellçevë, Koçan, Vinicë, Negotinë, Kërçovë, Manastir dhe Shuto Orizarë), ne te cilat janë te angazhuar 9 (nëntë) informatorë.

Nga data 5 deri me 30 shtator 2021, ne Republikën e Maqedonisë së Veriut pas njëzet vitesh eshtë kryer Regjistrimi i popullsisë, amvisërive dhe banesave, i cili ka dhënë të dhënat më të fundit zyrtare per strukturën demografike të popullsisë. Sipas regjistrimit të popullsisë, amvisërive dhe banesave në vitin 2021, ne Republikën e Maqedonisë së Veriut jetojnë 1.836.713 banorë. Prej tyre 50.4% janë femra dhe 49.6% meshkuj. Sipas të dhënavë nga Regjistrimi i popullsisë në vitin 2021, dendësia e popullsisë në Republikën e Maqedonisë së Veriut eshtë 72 banorë per kilometër katror. Dendësia më e madhe e popullsisë eshtë në komunën e Çairit të Shkupit, e cila përfshin sipërfaqe prej vetëm 3 km² me dendësi të popullsisë prej 20.862 banorë per km², ndërsa dendësi më të ulët ka komuna e Novacit me 3.5 banorë per km². Krahasuar me Regjistrimin e vitit 2002, popullsia e përgjithshme eshtë ulur me 185.834 banorë, që paraqet një rënie prej 9.2%. Rritje e numrit të popullsisë eshtë vërejtur vetëm në 13 komuna nga gjithsej 80 komuna, prej të cilave 7 janë komuna që janë pjesë e Qytetit të Shkupit. Në shuma absolutë, zgjedhimi më i madh i popullsisë eshtë në komunat Gostivar (-21.272) dhe Kërçovë (-17.065), ndërsa rritja më e madhe eshtë në komunat Aerodrom (+5.726) dhe Kisella Vodë (+4.729). Në përqindje, rënia më e madhe e popullsisë eshtë shënuar në komunat Qendër Zhupë (-42.9%) dhe Mavrovë dhe Rostushë (-41.5%), ndërsa përqindja më e madhe e rritjes së popullsisë eshtë në komunën e Studenicanit (+27.4%) dhe Sopishtë (+18.7%). Komunat me popullsi më të madhe janë: Kumanova me

има во Општина Штип (93.6 %). Од друга страна, во 205 населени места со рурален карактер се забележува целосна депопулација.³⁷ Ваквата дистрибуција на населението во Република Северна Македонија, укажува на тоа дека политиките на општествена кохезија, треба да се водат длабински и децентрализирани по плански региони или на ниво ЕЛС, бидејќи секоја регион и општина има свои специфики, со голема разновидност.

Исто така, УНХЦР има идентификувано 488 лица без или во ризик од бездржавјанство кон крајот на ноември 2022 година. Најголем дел од лицата се идентификуваат како Роми (75,6%), по што следуваат лица кои се идентификуваат како Албанци (14,3%), Бошњаци (3,3%), Срби (3,1%), Ашкали (2,5%) и други (1,2%). Од вкупниот број, 53% се жени, а 47% се мажи. Што се однесува, пак, до нивната географска распространетост, во Скопје живеат најмногу лица без или во ризик од бездржавјанство (72,5%), по што следуваат Куманово (7,4%), Тетово (5,2%), Кичево (4%), Битола (3,6%), Гостивар (2,4%), Велес (1,8%), и Прилеп (1,1%), а преостанатите 2% се наоѓаат во другите градови. Од друга страна, во рамките на Пописот спроведен во текот на 2021 година, идентификувани се 584 лица без државјанство, а во базата на податоци за лицата неевидентирани во матична книга на родените, со која располага и за која се грижи УВМК, има регистрирано вкупно 686 лица, бројка која не е променета од 2020 година³⁸. Донесувањето на измените на Законот за матична евидентиција е важен чекор кон остварувањето на меѓународните обврски на државата. Овој напор на целото општество го трасира патот на државата да стане првата држава во Европа и втората во светот која ќе го искорени бездржавјанството. Овие измени овозможуваат решавање на сите случаи на

98 104 banorë, Manastiri me 85 164 dhe Tetova me 84 770 banorë, ndërsa комунат ме мë pak popullsi janë комунат e Zërnovcit me 2.086 banorë, Llozovës me 2.264 banorë dhe Vevçanit 2.395 banorë. Në Republikën e Maqedonisë së Veriut dominon popullsia urbane (popullsia që jeton në qytete) me gjithsej 1 131 356 banorë (ose 61.6%), ndërsa 705 357 banorë (ose 38.4%) jetojnë në zonat rurale. Në nivel të komunave, popullsia që jeton në zonat rurale është e vendosur pothuajse në të gjitha комунат, me përjashtim të dy komunave të qytetit të Shkupit që nuk kanë popullsi rurale (Qendra dhe Çairi), ndërsa 37 комuna nuk kanë fare popullsi urbane. Popullsia urbane është regjistruar në gjithsej 43 комuna, në 38 prej të cilave popullsia urbane dominon me pjesëmarrje mbi 50% në totalin e popullsise në комунë, ndërsa jashtë territorit të qytetit të Shkupit, pjesa më e madhe e popullsise urbane është në Komunën e Shtipit (93.6%). Nga ana tjetër, shpopullimi plotë vërehet në 205 vendbanime me karakter rural. Kjo shpërndarje e popullsise në Republikën e Maqedonisë së Veriut tregon se политика e кохезионит shoqëror duhet të udhëhiqen thallisht dhe të decentralizohen sipas rajoneve planifikuese ose në nivel NjVL, sepse çdo rajon dhe комунë ka specifikat e veta, me lloillojshmëri të madhe.

Gjithashtu, UNHCR-ja ka identifikuar 488 persona pa/ose në rrezik të pashtetësisë deri në fund të nëntorit 2022. Shumica e njerëzve identifikohen si romë (75,6%), pasuar nga personat që identifikohen si shqiptarë (14,3%), boshnjakë (3,3%), serbë (3,1%), ashkali (2,5%) dhe tjerë (1,2%). Nga numri i përgjithshëm, 53% janë femra dhe 47% meshkuj. Sa i përket shpërndarjes së tyre gjeografike, shumica e njerëzve pa/ose në

³⁷Статистички Атлас, Попис 2021, стр, 14-17, Државен завод за статистика, Скопје, 2022

Atlas statistik, Regjistrimi i vitit 2021, f, 14-17, Enti Shtetëror i Statistikës, Shkup, 2022

³⁸УНХЦР, Патоказ за искоренување на бездржавјанството Северна Македонија, стр.3,4

UNHCR, Udhërëfyes për çrenjosjen e pashtetësisë e Maqedoninë e Veriut, f.3, 4

бездржавјанство, како и секое дете родено во земјата да добие извод при раѓање, без разлика дали неговите родители се без документи или без државјанство.

Во однос на лицата со попречност, Министерството за труд и социјална политика (МТСП) развива современи политики преку воведувањето на Меѓународната класификација на функционирање, попречност и здравје. Во 2022 година социјалните услуги лична аистенција ја користеле 311 лица, а додека услуга помош и нега во домот 678 лица.

5. Интеркультурни политики

Иако со Охридскиот Рамковен Договор, уставно е загарантирана мултикултурната нормативна рамка во правец да се зачува мултиетничкиот карактер на општеството, како таква таа не е доволна за да обезбеди општествена кохезија, односно интеграција во општеството, како и развој на интеркултурните односи, комуникации како и интеркултурализмот. Потребно е целосна имплементација на сите други нормативни решенија од законскиот систем (обврски преземени од меѓународните договори), како предуслов да се има поголем опфат на сите маргинализирани и ранливи категории луѓе кои страдаат од исключеност од општеството и недоволна заштита. Всушност, во таа насока водат и наодите од ЕК, но и од експертската јавност.

Во препораките на Советодавниот комитет на Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства на Советот на Европа за Република Северна Македонија, објавени на 21 Септември 2022 година, меѓу другото се вели³⁹:

.... Значително е подобрена правната защита од дискриминација со новиот Закон за спречување и заштита од

rrezik të pashtetësisë jetojnë në Shkup (72,5%), pasuar nga Kumanovë (7,4%), Tetovë (5,2%), Kërçovë (4%), Manastir (3,6%), Gostivar (2.4%), Velesi (1.8%) dhe Prilepi (1.1%), ndërsa pjesa tjetër 2% gjenden në qytetet tjera. Nga ana tjetër, në kuadër të Regjistrimit të kryer gjatë vitit 2021, janë identifikuar 584 persona pa shtetësi, dhe në librin e të dhënave për personat e pa regjistruar në regjistrin e të lindurve, që disponon dhe përkujdeset nga DULA, janë regjistruar gjithsej 686 persona, numër që nuk ka ndryshuar që nga viti 2020. Miratimi i ndryshimeve në Ligjin për Evidencën Amë është hap i rëndësishëm drejt realizimit të obligimeve ndërkombëtare të shtetit. Kjo përpjekje e gjithë shoqërisë i hap rrugën shtetit që të bëhet shteti i parë në Evropë dhe i dyti në botë që çrrënjos pashtetësinë. Këto ndryshime mundësojnë që të gjitha rastet e pashtetësisë të zgjidhen dhe çdo fëmijë i lindur në vend të marrë certifikatë lindjeje, pavarësisht nëse prindërit e tyre janë pa dokumente apo pa shtetësi.

Në lidhje me personat me aftësi të kufizuara, Ministria e Punës dhe Politikës Sociale (MPPS) po zhvillon politika bashkëkohore nëpërmjet futjes së Klasifikimit Ndërkontrollor të Funksionimit, Aftësisë së Kufizuar dhe Shëndetësisë. Në vitin 2022, shërbimet sociale për asistencë personale e kanë shfrytëzuar 311 persona, ndërsa shërbimin ndihmë dhe kujdes në shtëpi e kanë shfrytëzuar 678 persona.

5. Politikat Ndërkulturore

Edhe pse Marrëveshja Kornizë e Ohrit garanton me kushtetutë kornizën normative multikulturore në drejtim të ruajtjes së karakterit multietnik tëshoqërisë, si e tillë nuk është e mjaftueshme që të sigurohet kohezioni shoqëror, përkatësisht integrimi në shoqëri, si dhe zhvillimi i marrëdhënieve ndërkulturore. Komunikimet si dhe ndërkulturalizmi. Është i nevoishëm

³⁹<https://rm.coe.int/5th-op-north-macedonia-summary-mk/1680a8296a>

дискриминација, кој исто така предвидува понезависно тело за еднаквост со зајакнат мандат. Сепак, ниту ова тело ниту Народниот правобранител не се опремени со соодветни ресурси за ефективно да ги исполнат своите мандати. Недостигот на документација продолжува да биде главна пречка за Ромите во пристапот до нивните права бидејќи мерките преземени во последните години сè уште не ги дадоа посакуваните резултати...

...И понатаму нема наменски средства за културите на националните малцинства, што значи дека малцинските здруженија мора да се натпреваруваат со другите културни чинители за истите ограничени средства. Стратегијата „Едно општество за сите“ воведе инклузивен пристап кон културната политика. Ова се рефлектира и во новиот културен концепт за градот Скопје, кој дава простор за богатата етничка и јазична разновидност на главниот град...

...Иако меѓуетничките односи се чини дека се подобрени во споредба со последниот циклус на мониторинг, етничките, верските и јазичните линии на поделба продолжуваат да постојат и редовно излегуваат на површина во моменти на криза. За да се обезбеди одржливост на Стратегијата „Едно општество за сите“, потребна е поголема политичка поддршка нависоко ниво, солидно финансирање и достапност до практичарите на терен....“

Оваа констатација се покlopува со извештајот од внатрешната евалуација на имплементацијата на стратегијата, каде што се констатира напредок во поглед на зголемената свест за интеркултурализмот и на зголемениот број интеркултурни проекти, вклучувањето на правата на заедниците меѓу критериумите на неколку повици за проекти, вклучувајќи ги и трите најважни, Годишната програма при Министерството за култура, оние на Министерството за политички систем и Агенцијата за односи меѓу заедниците. Но потребно е континуирано присуство и меинстримирање на проектите кои ги промовираат културите на заедниците, културата, правата и

збатими и plotë i të gjitha zgjidhjeve të tjera normative nga sistemi ligjor (detyrime të marra nga marrëveshjet ndërkombëtare), si parakusht të ketë përfshirje më të madhe pér të gjitha kategoritë e marginalizuara dhe të cenueshme të njerëzve që vuajnë nga përjashtimi nga shoqëria dhe mbrojtja e pamjaftueshme. Në fakt, në atë drejtim shpjnenë edhe gjetjet nga KE-ja por edhe nga publiku ekspert.

Në rekomandimet e Komitetit Këshillëdhënës të Konventës Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare (KKMPK) të Këshillit të Evropës për Republikën e Maqedonisë së Veriut, të publikuar më 21 shtator 2022, ndër të tjera thuhet:

„...Mbrojtja juridike nga diskriminimi është përmirësuar ndjeshëm me Ligjin e ri pér Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi, i cili gjithashtu parashikon trup më të pavarur të barazisë me mandat të përforcuar. Megjithatë, as ky trup dhe as Avokati i Popullit nuk janë të pajisur me burime adekuate pér të përbushur në mënyrë efektive mandatet e tyre. Mungesa e dokumentacionit vazhdon të jetë pengesa kryesore pér romët në qasjen e të drejtave të tyre se pse masat e ndërmarra vitet e fundit nuk kanë dhënë ende rezultatet e dëshiruara....

...Edhe më tej nuk ka mjete të dedikuara pér kulturat e pakicave nacionale, që do të thotë se shoqatat e pakicave duhet të konkurrojnë me faktorët e tjerë kulturorë pér të njëjtat mjete të kufizuara. Strategjia “Një shoqëri pér të gjithë” vendosi qasje gjithëpërfshirëse ndaj politikës kulturore. Kjo reflektohet edhe në konceptin e ri kulturor pér qytetin e Shkupit, i cili ofron hapësirë pér llojlojshmëri të pasur etnik dhe gjuhësor të kryeqytetit...

...Edhe pse marrëdhëniet ndëretnike duket se janë përmirësuar në krahasim me ciklin e fundit të monitorimit, linjat ndarëse etnike, fetare dhe gjuhësore vazhdojnë të ekzistojnë dhe shfaqen rregullisht në momente krize. Pér të siguruar qëndrueshmërinë e Strategjisë “Një shoqëri pér të gjithë”,

потребите на различни ранливи и маргинализирани групи, како и интеркултурниот дијалог. Таквите проекти треба да добијат зголемена структурна и финансиска поддршка. Од тие причини, во рамките на оваа стратегија се формира посебна интерсекторска и трансверзална област, во која се предвидуваат мерки кои треба да одат кон сите институции на системот, но и сите останати засегнати страни. Вака конципираната област подобро ќе ја вклопи и препораката од споменатиот последен извештај на СКРКЗНМ земјата да ги адресира сите членови од Конвенцијата и да ја утврди потребата за мерки и активности за нивно исполнување.

Друга значајна Препорака што се адресира со трансверзалната стратешка област е Препораката за политики и управување на различни нивоа на власт Recommendation CM REC (2022)10 предложена од Управувачкиот комитет за антидискриминација, различност и инклузија (CDADI) при Советот на Европа, а усвоена од Советот на министри на 06 април, 2022 година. Република Северна Македонија и во Управувачкиот комитет и во Комитетот на експерти за интеркултурна интеграција на мигранти има свои претставници кои активно учествуваа во подготовката на оваа препорака. Признавајќи ја „високата цена што не-интеграцијата ја носи“, фактот дека таа доведува до создавање на поделени и паралелни општества како поволна клима за расизам и дискриминација, но и општествениот потенцијал што различноста ја има“, свесни за потребата од холистички пристап доколку се сака „ефективност и одржливост на политиките“

Препораката бара да се -

„востостави солидна рамка за управување за интеркултурна интеграција заснована на партнерства меѓу сите релевантни нивоа на власт и други засегнати страни, и користење, каде што е можно, партиципативни и советувачки механизми кои ќе ѝ овозможат на пошироката јавност да учествува во креирањето на политики и одлучувањето“.

nevojitet më shumë mbështetje politike e niveli të lartë, financim solid dhe qasshmëri te praktikuesit në terren...“

Ky konstatim пëрputhet me raportin e vlerësimit të brendshëm të zbatimit të strategjisë, ku u konstatua progres në drejtim të rritjes së vetëdijes për ndërkulturalizmin dhe rritjes së numrit të projekteve ndërkulturore, përfshirjes së të drejtave të komuniteteve në kriteret e disa thirrjeve për projektet, duke përfshirë tre më të rëndësishmet, Programin vjetor në Ministrinë e Kulturës, ато тë Ministrisë së Sistemit Politik dhe Agjencisë për Marrëdhënie ndërmjet Komuniteteve. Por ёshtë e nevojshme prania e vazhdueshme dhe integrimi i projekteve që promovojnë kulturat e komuniteteve, kulturën, të drejtat dhe nevojat e grupeve të ndryshme të cenueshme dhe të marginalizuara, si dhe dialogun ndërkulturore. Projektet të tilla duhet të marrin mbështetje më të madhe strukturore dhe financiare. Për atë arsy, në kuadër të kësaj strategjie, formohet fushë e veçantë ndërsektoriale dhe transversale, në të cilën parashikohen masa që duhet t'u shkojnë të gjitha institucioneve të sistemit, por edhe të gjithë palëve të tjera të prekura. Fusha е konceptuar në këtë mënyrë do t'i përshtatet më mirë rekomandimit nga rapporti i fundit i përmendur i KKKKMPK -së se vendi duhet ti adresojë të gjithanenet e Konventës dhe ta përcaktojë nevojën për masa dhe aktivitete për përbushjen e tyre.

Rekomandim tjetër i rëndësishëm që adrsohet me fushën strategjike transversale ёshtë Rekomandimi për politika dhe menaxhim në nivele të ndryshme të qeverisjes Rekomandimi CM REC (2022) 10 i propozuar nga Komiteti Drejtues për Antidiskriminimin, Diversitetin dhe Përfshirjen (CDADI) i Këshillit të Evropës i miratuar nga Këshilli i Ministrave më 6 prill 2022. Republika e Maqedonisë së Veriut ka përfaqësues si në Komitetin Drejtues ashtu edhe në Komitetin e Ekspertëve për Integrim Ndërkulturore të Emigrantëve, të cilët kanë marrë pjesë aktive në përgatitjen e këtij rekomandimi. Duke njohur “çmimin e lartë që sjell mosintegrimi”, faktin që

Апендиксот на Препораката ја дефинира интеркултурната интеграција како:

„Интеркултурна интеграција“ е резултат на збир од политики кои го користат потенцијалот на различноста и управуваат со нејзината сложеност, земајќи ги предвид општествените, економските и демографските состојби и целејќи кон кохезија, стабилност и просперитет создаваат услови за еднаков пристап до можностите за интеграција во правниот, општествениот, економскиот и културниот контекст.

Моделот на „интеркултурна интеграција“ бара холистички пристап на координирани и долгорочни политики во сите полиња и нивоа на управување со цел да се промовираат и да се обезбедат еднаквост за сите членови на општеството, да се поттикне заедничко плуралистичко чувство за припадност преку вреднување на различностите и градење на општествена доверба, кохезија во заедницата и значајна интеракција помеѓу луѓето низ различните социо-културни средини олеснувајќи го нивното рамноправно учество и придонес во општеството.

Додека:

„Управување со повеќе нивоа“ е модел на владеење кој ги опфаќа централните, регионалните и локалните власти, како и граѓанските организации. Начините на кои се организира може многу да варираат од една до друга земја. Идеално, тој вклучува елемент од-долу-нагоре и подразбира партиципативни процеси за политика, ко-креација, соработка и координација меѓу сите релевантни јавни органи, на сите нивоа на управување, и со сите релевантни чинители, во областите на споделена надлежност или заеднички интерес.

За да се примени успешно овој модел се препорачува:

„усогласување на стратешките потреби и цели, конзистентност на политиките, споделување на знаења и ресурси, размена на добри практики и заемно учење на сите нивоа на власт, надоградување на

ai кон нё кrijimin e shoqërive tё ndara dhe paralele si klimё e favorshme pёr racizmin dhe diskriminimin, por edhe potencialin shoqёror qё ka diversiteti”, tё vetёdijshёm pёr nevojёn pёr qasje holistike nёse duhet “efikasiteti dhe qёndrueshmёria e politikave”

Rekomandimi kёрkon qё

“tё vendoset kuadёr solid menaxhues pёr integrimin ndёrkulturor bazuar nё partneritetet ndёrmjet tё gjitha niveleve relevante tё pushtetit dhe palёve tё tjera tё prekura, dhe shfrytёzimi, ku ёshtё e mundur, mekanizma pjesёmarrёse dhe konsultative qё do timundёsojnё publikut tё gjerё pёr tё marrё pjesё nё politikёbёrje dhe vendimmarrje”

Shtojca e Rekomandimit е pёrkufizon integrimin ndёrkulturor si:

“Integrimi ndёrkulturor” ёshtё rezultat i sёrё politikash qё pёrdorin potencialin e diversitetit dhe menaxhojnё kompleksitetin e tij, duke marrё parasysh kushtet shoqёrore, ekonomike dhe demografike dhe duke synuar kohezionin, stabilitetin dhe prosperitetin krijojnё kushte pёr qasje tё barabartё nё mundёsитё pёr integrim nё kontekstин juridik, shoqёror, ekonomik dhe kultur.

Modeli i “integrimit ndёrkulturor” kёркон qasje holistike tё politikave tё koordinuara dhe afatgjate nё tё gjitha fushat dhe nivelet e menaxhimit me qёllim promovimin dhe garantimin e barazisё pёr tё gjithё anёtarёt e shoqёrisё, tё nxitet ndjenja e pёrbashkёt pluraliste e pёrkatёsisё nёpёrmjet vleresimit tё diversitetit dhe ndёrtimit tё besimit shoqёror, kohezionit tё komunitetit dhe ndёrveprimit kuptimplotё midis njerёzve nёpёr mjedise tё ndryshme socio-kulturore duke lehtesuar pjesёmarrjen dhe kontributin e tyre tё barabartё nё shoqёri.

Pёrderisa:

“Menaxhimi me mё shumё nivele” ёshtё model qeverisjeje qё pёrfshin pushtetin qendor, rajonal dhe lokal, si dhe organizatat civile. Mёnyrat nё

секоја од специфичните надлежности и одговорности и вклучување во сите области на политиката.“

Препораката упатува на создавање заеднички управувачки и координативни структури помеѓу различните нивоа на администрација во прашањата за интеркултурна интеграција.

При Советот на Европа постои програма и мрежа наречена Програма за интеркултурни градови. Програмата „Интеркултурни градови“ ги поддржува градовите и регионите во прегледот и прилагодувањето на нивните политики преку интеркултурна леќа и развивање сеопфатни интеркултурни стратегии за управување со различноста како предност за целото општество.

Интеркултурните градови се исто така платформа за поврзување на градовите и лидерите на глобално ниво во заедница каде иницијативите и практиките од еден град се анализираат и споделуваат за да се инспирираат другите. Градовите можат да доби огромен бенефит од претприемништвото, различните вештини и креативноста поврзани со различноста, под услов да усвојат политики и практики кои ја олеснуваат интеркултурната интеракција и вклучување. Интеркултурен град е место каде што: „Вистинската еднаквост активно се бара преку спречување на дискриминација и прилагодување на управувањето, институциите и услугите на градот на потребите на различното население. Политичките лидери и повеќето граѓани ја гледаат различноста позитивно, како ресурс и разбираат дека сите култури се менуваат додека се среќаваат една со друга на јавната арена. Тие се залагаат за плуралистички градски идентитет изграден околу заедничка визија и заеднички вредности. Значајната интеракција помеѓу различни поединци и групи е создадена преку јавни политики кои промовираат доверба, создаваат врски и го трансформираат јавниот простор на начин што ги умножува приликите за средби, размена и дијалог. Активното граѓанство и учество е овозможено за да се осигура дека никој не е оставен настрана, дека дури и оние кои не уживаат формално државјанство имаат глас во обликувањето на

тë cilat organizohet mund të ndryshojnë shumë nga një vend në tjetrin. Ideale, ai përfshin element nga poshtë-lart dhe nënkupton procese pjesëmarrëse të politikave, bashkë-krijim, bashkëpunim dhe koordinim ndërmjet të gjitha organeve publike relevante, në të gjitha nivelet e menaxhimit dhe me të gjithë faktorët relevant, në fushat e kompetencave të ndara ose interesit të përbashkët.

Për zbatimin e suksesshëm të këtij modeli rekomandohet: *“harmonizimi i nevojave dhe qëllimeve strategjike, konsistenza e politikave, ndarja e njojurive dhe burimeve, shkëmbimi i praktikave të mira dhe mësimi i ndërsjellë në të gjitha nivelet e pushtetit, përforcimi i secilës prej kompetencave dhe përgjegjësive specifike dhe përfshirja në të gjitha fushat e politikave.”*

Rekomandimi i referohet krijimit të strukturave të përbashkëta menaxhuese dhe koordinuese ndërmjet niveleve të ndryshme të administratës në çështjet e integrimit ndërkulturor.

Në Këshillin e Evropës ekziston program dhe rrjet i quajtur Program për qytetet ndërkulturore. Programi “Qytetet ndërkulturore” i mbështet qytetet dhe rajonet në rishikimin dhe përshtatjen e politikave të tyre përmes thjerrëzës ndërkulturore dhe zhvillimin e strategjive gjithëpërfshirëse ndërkulturore për të menaxhuar diversitetin si përparësi për të gjithë shoqërinë.

Qytetet ndërkulturore janë gjithashtu platformë për të lidhur qytetet dhe liderët në nivel global në komunitet ku iniciativat dhe praktikat nga një qytet analizohen dhe ndahen për të frymëzuar të tjerët. Qytetet mund të përfitojnë jashtëzakonisht shumë nga sipërmarrësia, aftësitë e ndryshme dhe kreativiteti i lidhur me diversitetin, me kusht që të miratojnë politika dhe praktika që lehtësojnë ndërveprimin dhe përfshirjen ndërkulturore. Qytet ndërkulturor është vend ku: “Barazia e vërtetë kërkohet në mënyrë aktive përmes parandalimit të diskriminimit dhe përshtatjes së menaxhimit, institucionet dhe shërbimet e qytetit me nevojat e popullatës së ndryshme. Liderët politikë dhe shumica e qytetarëve e shohin diversitetin pozitivisht,

	<p>нивното локално општество. Еднаквоста, различноста, интеракцијата и активното граѓанство и учеството се четири меѓусебно поврзани вредности кои го поткрепуваат развојот и одржувањето на еден интеркултурен град.”⁴⁰ За жал досега, и покрај интензивната комуникација со Град Скопје, за која се известува во Годишниот извештај за имплементација, ниту една општина од Република Северна Македонија, не членка на оваа Мрежа на интеркултурни градови при Советот на Европа. Предуслов за зачленување во Мрежата е да се изработи Индекс на интеркултурен град. Преку оваа Стратегија ќе се олесни процесот на некоја од општините во РСМ изработи таков Индекс и да се зачлени во Мрежата.</p>		<p>si burim dhe kuptojnë se të gjitha kulturat ndryshojnë kur ndeshen me njëra-tjetrën në arenën publike. Ata zotohen për identitet pluralist të qytetit të ndërtuar rreth vizionit të përbashkët dhe vlerave të përbashkëta. Ndërveprimi kuptimplotë midis individëve dhe grupeve të ndryshme krijohet përmes politikave publike që promovojnë besimin, krijojnë lidhje dhe transformojnë hapësirën publike në mënyrë që shumëfishon mundsitet për takim, shkëmbim dhe dialog. Qytetaria aktive dhe pjesëmarrja mundësohet për të siguruar që askush të mos mbetet prapa, që edhe ata që nuk gëzojnë shtetësi formale të kenë zë në formësimin e shoqërisë së tyre lokale. Barazia, diversiteti, ndërveprimi dhe qytetaria dhe pjesëmarrja aktive janë katër vlera të ndërlidhura që mbështesin zhvillimin dhe mirëmbajtjen e një qyteti ndërkulturore”. Fatkeqësish, deri më tanë, përkundër komunikimit intensiv me Qytetin e Shkupit, për të cilin njoftohet në Raportin vjetor të zbatimit,asnë komunë nga Republika e Maqedonisë së Veriut nuk eshtë anëtare e këtij Rrjeti të qyteteve ndërkulturore në Këshillin e Evropës. Parakusht për anëtarësim në Rrjet eshtë përgatitja e Indeksit të qytetit ndërkulturore. Përmes kësaj Strategjie do të lehtësohet procesi i njërsës prej komunave në RMV për të përgatitur Indeks të tillë dhe për t’iu bashkuar Rrjetit.</p>
2.2	<p>Анализа на опкружувањето (СВОТ и ПЕСТЛЕ анализа) и анализа на засегнатите страни</p> <p>Анализа на засегнатите страни</p> <p>За време на целиот процес на подготвка, имплементација, анализа и евалуација, како и изработката на вториот стратешки циклус, голем број на засегнати страни, од органите на државната управа, разните нивоа на властта, граѓанскиот сектор, меѓународните организации и тела, припадници на академската заедница и стручната јавност беа активно вклучени.</p>	2.2	<p>Analiza e mjedisit (analiza SWOT dhe PESTLE) dhe analiza e palëve të prekura</p> <p>Analiza e palëve të prekura</p> <p>Gjatë gjithë procesit të përgatitjes, zbatimit, analizës dhe vlerësimit, si dhe përpunimit të ciklit të dytë strategjik, numër i madh i palëve të prekura, nga organet e administratës shtetërore, nivelet të ndryshme të pushtetit, sektorit civil, organizatat dhe trupat ndërkombëtar, anëtarë të komunitetit akademik dhe publiku profesional ishin të përfshirë në mënyrë aktive.</p>

⁴⁰<https://www.coe.int/en/web/interculturalcities/about>

Соработката и координацијата ја направија оваа централна стратегија на владата широко прифатена, препознаена и во домашната и во меѓународната јавност. И покрај предизвиците, како пандемијата, енергетската, финансиската и воената криза во змјата и светот, таа постигна резултати и ги унапреди состојбите во областа, кои се потврдени и преку внатрешните годишни извештаи, независната евалуација од домашни и странски експерти и констатирани во извештаите на меѓународните тела и институции.

Уште во процесот на подготовкa на претходната Национална стратегија за развој на концептот за Едно општество и интеркултурализмот, беа утврдени преку 20 министерства, агенции, управи и други државни органи и институции клучни за спроведувањето на една стратегија во областите на интеркултурализмот, општествената кохезија, правата на заедниците, ранливите и маргинализираните групи. Сите тие беа консултирани и вклучени како во процесот на изработката, преку седумте работни групи (кластери) така и во процесот на имплементација на стратегијата, преку двете владини тела задолжени за тоа. Во КТ и во ПОТ членуваа претставници на Владата, на Генералниот Секретаријат (ГС) на ВРСМ, на Канцеларијата на претседателот на ВРСМ, Министерството за правда (МП), МПСОЗ, МОН, МЛС, МК, МТСП, Министерството за финансии (МФ), Агенцијата за остварување на правата на помалубројните заедници, Агенцијата за примена на јазикот, Агенција за млади и спорт (АМС), Комисијата за односи меѓу верските заедници и религиозните групи (КОВЗРГ). Во процесот на имплементација, во известувањето, но и во процесот на подготовкa на новата стратегија, редовна комуникација преку работилници, состаноци, т.н. партиципативни форуми, консултации, беа вклучени и Бирото за развој на образоването, Управата за афирмирање и унапредување на културата на припадниците на заедниците, како и Управата за развој и унапредување на образоването на јазиците на припадниците на заедниците. Народниот правобранител е член на ПОТ, а со Комитетот за односи меѓу

Bashkëpunimi dhe koordinimi e bënë që kjo strategji qendrore e qeverisë të jetë e pranuar gjërësisht, e njohur nga publiku vendas edhe ai ndërkombëtar. Përkundër sfidave, si pandemja, kriza energetike, kriza financiare dhe ushtarake në vend dhe në botë, ajo arriti rezultate dhe i përmirësoi gjendjet në fushë, të cilat u konfirmuan edhe nga raportet e brendshme vjetore, vlerësimi i pavarur nga ekspertët vendas dhe të huaj dhe të konstatuar në raportet e trupave dhe institucioneve ndërkombëtare.

Që në procesin e përgatitjes së Strategjisë nacionale të mëparshme për zhvillimin e konceptit Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm, ishin përcaktuar më shumë se 20 ministri, agjenci, drejtori dhe organe e institucione të tjera shtetërore kyçë për zbatimin e një strategjie në fushat e ndërkulturalizmit, kohezionit shoqëror, të drejtat e komuniteteve, grupet e ceneseshme dhe të marginalizuara. Të gjithë ata u konsultuan dhe u përfshinë si në procesin e përgatitjes, nëpërmjet shtatë grupeve të punës (klasterave), ashtu edhe në procesin e zbatimit të strategjisë, nëpërmjet dy trupave qeveritar të detyruar për atë. Në TK-në dhe TPO-në kishte përfaqësues të Qeverisë, Sekretariatit të Përgjithshëm (SP) të QRMV-së, Zyrës së Kryetarit të QRMV-së, Ministrisë së Drejtësisë (MD), MSPMND, MASH, MVL, MK, MPPS Ministrisë së Financave (MF), Agjencisë për Realizimin e të Drejtave të Komuniteteve Pakicë, Agjencisë së Zbatimit të Gjuhës, Agjencisë së Rinisë dhe Sportit (ARS), Komisionit për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive Fetare (KMNBF). Në procesin e zbatimit, në njoftimin, por edhe në procesin e përgatitjes së strategjisë së re, komunikimi i rregullt nëpërmjet punëtorive, mbledhjeve, të ashtuquajturave forume pjesëmarrëse, konsultime, ishin të përfshira edhe Byroja për Zhvillimin e Arsimit, Drejtoria për Afirmim dhe Avancim të Kulturës së Pjesëtarëve të Bashkësive, si dhe Drejtoria për Zhvillim dhe Avancim të Arsimit në Gjuhët e Pjestarëve të Bashkësive. Avokati i Popullit eshtë anëtar i trupit të TPO-së ndërsa me Komitetin për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive në Kuvend u vendos koordinim i rregullt, pjesëmarrje e ndërsjellë në takime dhe ngjarje të tjera publike. Që në vitin

заедниците при Собранието се воспостави редовна координација, меѓусебно учество на состаноци и други јавни настани. Уште во 2018 година, за изработката на претходната стратегија беше објавен повик на кој се пријавија преку 140 здруженија на граѓани и поединци. Со нивно партциипативно учество беше изработена претходната стратегија и голем дел од нив се јавија како имплементатори на разни активности од акцискиот план по поединечните области, или како спроведувачи на проекти во духот на стратегијата. За подготовката на оваа стратегија, во нов повик се пријавија преку 30 здруженија и поединци кои ја формираа Мрежата за евалуација и подготовка на новата стратегија. Претседателот на Советот за соработка со граѓанските организации, по функција е член на ПОТ. Континуирана соработка се оствари со Фондацијата отворено општество, Македонскиот центар за меѓународна соработка, Цивил Медиа, Нансен дијалог центарот, Фондацијата Фридрих Еберт и други. Посебна соработка се разви со Мисијата на ОБСЕ во земјата и Канцеларијата на високиот комесар за национални малцинства при ОБСЕ. Мисијата на ОБСЕ имаше посебна програма за соработка со Координативното тело и поединечно, со разни институции според акцискиот план и поединечните области. Обезбедувањето на домашни и странски експерти, заедничка конференција, специјалниот курс за интеркултурализам, дата базата на меѓународни документи, Мрежата за евалуација беа резултати на таа соработка. Канцеларијата на Високиот комесар ги обезбеди надворешните евалуатори на Стратегијата, даде техничка поддршка за јакнење на капацитетите на Претседателот на КТ и редовно канеше претставници на КТ на своите меѓународни настани. Посебна соработка се разви и со Одделението за анти-дискриминација при Советот на Европа, каде што претставници на КТ учествуваа во подготовката на низа препораки, инструменти и механизми за интеркултурна интеграција. Претставници на КТ, преку Министерството за надворешни работи, редовно учествуваа во

2018 пëр пëргатитjen e strategisë së mëparshme ishte publikuar thirrje, për të cilën u paraqitën mbi 140 shoqata civile dhe individë. Me pjesëmarrjen e tyre participative ishte përgatitur strategia e mëparshme dhe pjesë e madhe e tyre u shfaqën si zbatues të aktiviteteve të ndryshme nga plani i veprimit në fushat individuale, ose si zbatues të projekteve në frysë e strategisë. Për përgatitjen e kësaj strategjie, në thirrje të re u paraqitën mbi 30 shoqata dhe individë që formuan Rrjetin për vlerësimin dhe përgatitjen e strategisë së re. Kryetari i Këshillit për bashkëpunim me organizatat civile me funksion eshtë anëtar i TPO-së. Bashkëpunim i vazhdueshëm u zhvillua me Fondacionionin Shoqëri e Hapur, Qendra Maqedonase për Bashkëpunim Ndërkombëtar, Civil Media, Qendra e Dialogut Nansen, Fondacioni Fridrih Ebert dhe të tjera. Bashkëpunim i veçantë u zhvillua me Misionin e OSBE-së në vend dhe Zyrën e Komisionerit të Lartë për Pakicat Nacionale në OSBE. Misioni i OSBE-së kishte program të veçantë për bashkëpunim me Trupin Koordinues dhe individualisht, me institucionet e ndryshme sipas planit të veprimit dhe fushave individuale. Sigurimi i ekspertëve vendas dhe të huaj, konferencë e përbashkët, kursi special për ndërkulturalizëm, baza e të dhënavë të dokumenteve ndërkombëtare, Rrjeti i vlerësimit ishin rezultat i atij bashkëpunimi. Zyra e Komisionerit të Lartë i siguroi vlerësuesit e jashtëm të Strategisë, dha mbështetje teknike për të forcuar kapacitetet e Kryetarit të TK-së dhe rregullisht ftonte përfaqësues të TK-së në ngjarjet e saj ndërkombëtare. Bashkëpunim i veçantë u zhvillua edhe me Njësinë për Antidiskriminim në Këshillin e Evropës, ku përfaqësues të TK-së morën pjesë në përgatitjen e sërë rekomandimeve, instrumenteve dhe mekanizmave për integrimin ndërkulturor. Përfaqësuesit e TK-së, nëpërmjet Ministrisë së Punëve të Jashtme, morën pjesë rregullisht në komunikimin dhe njoftimin e KKKKPN-së si dhe ECRI-t, dy trupat monitoruese të Këshillit të Evropës.

комуникацијата и известувањето на СКРКНМ како и на ЕКРИ, двете мониторинг тела на Советот на Европа.

Стратегијата беше дебатирана на пет универзитети во земјата, а академската фрла учествуваше и во изготвувањето и во евалуацијата и препораките за новиот стратешки циклус. Во процесот особено беа вклучени проф. д-р Рубин Земон, проф. д-р Ана Чупеска Сатнишкова, проф. д-р Сефер Тахири, проф. д-р Иван Атанасковски, проф. д-р Беса Арифи, академик Абдулменаф Беџети. Тројца од нив се членови на ПОТ.

Преку обрасците за известување, следење и оценување на спроведувањето на активностите и степенот на остварување на очекуваните резултати и зацртаните цели, поделени во седум стратешки области, претставниците на засегнатите страни, правеа детални увиди, анализи, и лоцирање на потребите за ажурирање и евентуално коригирање на временската рамка или другите носители и аспекти на акцискиот план. Тие обрасци по области се делови на интегралниот Годишен извештај кој во три последователни години, 2020, 2021 и 2022 се усвои и се објави на веб страницата на владата, <https://vlada.mk/nacionalni-strategii>, тројазично, на македонски, албански и английски јазик. Заедно со наодите од двете надворешни евалуации, едната од Мрежата за евалуација, составена од домашни граѓански организации и експерти, и втората, подготвена од странските експерти Серен Кил и Стефани Марсал, поддржани од Мисијата на ОБСЕ во Скопје, односно од канцеларијата на Високиот комесар, се искористени во рамките на анализата на состојбата. Искуствата и поуките извлечени од претходното спроведување на стратегијата се соодветно евалуирани, анализиран се причините и последиците на проблемите, направено е нивно проритизирање, се имаа во предвид утврдените ризици, предизвици, постигнати резултати со индикатори за успешност и табелите за степенот на спроведување на активностите со посебен фокус на утврдување на причинско последичната

Strategija ishte debatuar në pesë universitetët në vend, ndërsa komuniteti akademik mori pjesë në përgatitjen dhe në vlerësimin dhe rekomandimet për ciklin e ri strategjik. Në proces veçanërisht u përfshinë prof. dr. Rubin Zemon, prof. dr. Ana Çupeska Stanishkova, prof. dr. Sefer Tahiri, prof. dr. Ivan Atanaskovski, prof. dr. Besa Arifi, akademik Abdylmenaf Bexheti. Tre prej tyre janë anëtarë të TPO-së.

Nëpërmjet formularëve për njoftim, monitorim dhe vlerësim për zbatimin e aktiviteteve dhe shkallës së arritjes së rezultateve të pritura dhe qëllimeve të përcaktuara, të ndara në shtatë fusha strategjike, përfaqësuesit e palëve të prekura bënë vështrim të detajuara, analiza dhe gjetje të nevojave për përditësimin dhe mundësish korrigimin e kornizës kohore ose bartësve të tjerë dhe aspektave të planit të veprimit. Ato formularë sipas fushave janë pjesë e Raportit vjetor integral, i cili në tri vite radhazi, 2020, 2021 dhe 2022, është miratuar dhe publikuar në faqen e internetit të Qeverisë <https://vlada.mk/nacionalni-strategji>, në tre gjuhë, në gjuhën maqedonase, shqipe dhe angleze. Së bashku me gjetjet e dy vlerësimet e jashtme, njëri nga Rrjeti i vlerësimit, i përbërë nga organizata vendore të shoqërisë civile dhe ekspertë, dhe i dyti, i përgatitur nga ekspertët e huaj Seren Kill dhe Stefani Marsall, të mbështetur nga Misioneri i OSBE-së në Shkup, veçanërisht nga zyra e Komisionerit të Lartë, janë përdorur në kuadër të analizës së gjendjes. Përvojat dhe këshillat e nxjerra nga zbatimi i mëparshëm i strategjisë janë vlerësuar në mënyrë adekuate, janë analizuar shkaqet dhe pasojat e problemeve, është bërë prioritizimi i tyre, janë marrë parasysh rreziqet e përcaktuara, sfidat, rezultatet e arritura me treguesit të suksesit dhe tabelat për shkallën e zbatimit të aktiviteteve me fokus të veçantë në përcaktimin e ndërlidhjes shkak-pasojë të aktiviteteve që janë zbatuar pjesërisht ose nuk kanë mundur të zbatohen.

пovрзаност на активностите кои делумно се спровеле или не можеле да се спроведат.

ПЕСТЛЕ анализа	
Политички фактори	Економски фактори
Активни владини политики	Економски раст
Мултиетнички коалиции	Финансиска криза
Етно-национализам	Слаба економија
Мрежа на институции	Достапни европски фондови
Регионални иницијативи	Меѓународни фондации
ЕУ и НАТО интеграции	корупција
Турбулентен регион	Финансиски слаб сектор на ЗГ
Социо - културни фактори	Технолошки фактори
Традиција на соживот	Медиуски развој
Силна интер/култура	Лесно достапна технологија
Растечки етно-национализам	Социјални медиуми
Активен НВО сектор	дигитализација
Вмреженост	Достапност на онлајн ресурси
Правни фактори	Еколошки фактори
Постоечка правна рамка	Лоша инфраструктура
Систем на институции	загаденост
Меѓународни конвенции и тела	Слаб рурален и субурбан развој
Постоечки стратегии и политики	Застарени технологии

Analiza PESTLE	
Faktorët politik	Faktorët ekonomik
Politikat aktive qeveritare	Rritja ekonomike
Koalicionet multietnike	Kriza financiare
Etno-nacionalizmi	Ekonomia e dobët
Rrjeti i institucioneve	Fondet evropiane të disponueshme
Iniciativat rajonale	Fondacionet ndërkontinentale
Integrimet në BE dhe NATO	Korrupsioni
Rajon turbulent	Sektori i dobët i ShQ-ve financiarisht
Faktorët socio - kulturor	Faktorët teknologjik
Traditë e bashkëjetesës	Zhvillimi i medias
Ndër/kulturë e fortë	Teknologjia lehtësisht e qasshme
Etno-nacionalizmi në rritje	Mediat sociale
Sektori aktiv i OJQ-ve	Digitalizimi
Rrjetëzimi	Disponueshmëria e burimeve online
Faktorët juridik	Faktorët ekologjik
Kuadri ligjor ekzistues	Infrastrukturë e keqe
Sistemi i institucioneve	Ndotja
Konventat dhe trupat ndërkombëtarë	Zhvillim i dobët rural dhe periferik
Strategjitet dhe politikat ekzistuese	Teknologjia e vjetruara
Raporte ndërkombëtare, rekomandime	Agjenda e gjelbër
Aktgjykime dhe praktika juridike	Zhvillimi gjithëpërfshirës dhe i gjelbër

Меѓународни извештаи, препораки	Зелена агенда
Пресуди и правна практика	Инклузивен и зелен развој
СВОТ АНАЛИЗА	
ЈАКИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Силна политичка волја	Варијации во политичка поддршка и видливост
Посветен и упатен тим	Недоволен ангажман на сите засегнати
Резултати и научени лекции од претходни стратегии	Недоволна координираност и соработка
Институционална поврзаност	Спорост во имплементација
Соработка со меѓународни тела	Недоволни и слаби човечки ресурси
Соработка со невладин сектор	Немање доволно финансиски средства
Утврдена структура, методологија на работа и пристап	недоволна комуникација со политичка опозиција
Популарност на концептот	Недоволен институционален диверзитет
МОЖНОСТИ	ЗАКАНИ
Евро-интеграциски процеси	Финансиска и други слични кризи
Добра соработка со ОБСЕ, Совет на Европа	Прелевање на нестабилност од регионот
Институционални реформи	Јакнење на етно-национализмот
Меѓународна репутација	Промена на политики
Заинтересиран сектор на ЗГ	Институционална и политичка криза

Analiza SWOT	
ANËT E FORTA	ANËT E DOBËTA
Vullneti i fortë politik	Variacione në mbështetjen dhe dukshmërinë politike
Ekipi i përkushtuar dhe i udhëzuar	Angazhimi i pamjaftueshëm i të gjithë të prekurve
Rezultatet dhe mësimet e nxjerra nga strategjitet e mëparshme	Koordinim dhe bashkëpunim i pamjaftueshëm
Lidhshmëria institucionale	Ngadalësimi në zbatim
Bashkëpunimi me trupat ndërkombëtarë	Burime njerëzore të pamjaftueshme dhe të dobëta
Bashkëpunimi me sektorin joqeveritar	Mjete të pamjaftueshme financiare
Struktura e përcaktuar, metodologjia dhe qasja e punës	Komunikimi i pamjaftueshëm me opozitën politike
Popullariteti i konceptit	Diversitet i pamjaftueshëm institucional
MUNDËSI	
Proceset euro integruese	Kriza financiare dhe tjera të ngjashme
Bashkëpunim i mirë me OSBE-në, Këshillin e Evropës	Përhapja e paqëndrueshmërisë nga rajoni
Reformat institucionale	Përforcimi i etno nacionalizmit
Reputacion ndërkombëtar	Ndryshimi i politikave
Sektori i interesuar i ShQ-ve	Kriza institucionale dhe politike

2.3	<p>Резултати од спроведувањето на претходна стратегија или поврзани стратегии</p> <p>По усвојувањето на Стратегијата, во почетокот на 2020 година беа формирани двете владини тела задолжени за спроведувањето на националната стратегија за развој на концептот за Едно општество и интеркултурализам. Координативното тело при КПВРСМ е задолжено за следењето и известувањето за спроведувањето на Стратегијата и Акцискиот план. Координативното тело подготви три годишни извештаи (2020, 2021 и 2022) за спроведување на Стратегијата по однос на седумте стратешки области. Постојаното оперативно тело, има улога да предлага мерки и активности до Владата поврзани со прашања во врска со развојот на концептот за „Едно општество и интеркултурализам“, да ги разгледува препораките и извештаите на меѓународните тела и комисии и сл. Тоа ги усвои соодветно, годишниот извештај како и ревидираните оперативни обрасци од активностите за имплементација. Дискутираше за битните новини, теориски и концептуални во развојот на овој концепт во домашната и светската јавност, при што беа споделени и соодветни текстуални прилози. Трите годишни извештаи изготвени, дополнети и усвоени од двете тела, и Владата, содржат своевидна внатрешна евалуација и преглед на резултатите и исполнувањето на стратешките цели и приоритети. За спроведувањето на Стратегијата за развој на концептот за Едно општество и интеркултурализмот 2020-2022 беа подготвени и две надворешни евалуации. Едната, на, за таа намена основаната, Мрежата оцена на спроведувањето на националната стратегија за развој на концептот за едно општество и интеркултурализам која подготви своја проценка и евалуација, даде дополнителни информации за активности надвор од владините извештаи и даде свои препораки за новиот стратешки циклус. Втората, ја подготвила двајца странски експерти и таа</p>	<p>2.3</p> <p>Resultatet nga zbatimit i strategisë së mëparshme ose strategjive të ndërlidhura</p> <p>Pas miratimit të Strategisë, në fillim të vitit 2020, ishin formuar dy trupa neveritar, përgjegjës për zbatimin e Strategisë nationale për zhvillimin e konceptit për Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm. Trupi Koordinues pranë ZKQRMV-së është përgjegjës për monitorimin dhe njoftimin për zbatimin e Strategisë dhe Planin e veprimit. Trupi Koordinues përgatiti tre raporte vjetore (2020, 2021 dhe 2022) për zbatimin e Strategisë lidhur me shtatë fushat strategjike. Trupi i Përhershëm Operativ ka rol të propozojë masa dhe aktivitete deri te Qeveria për çështjet lidhur me zhvillimin e konceptit për “Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm”, ti shqyrtojë rekomandimet dhe raportet e trupave dhe komisioneve ndërkombëtare etj. Ato i miratoi në mënyrë adekuate, raportin vjetor si dhe formularët e rishikuar operativ nga aktivitetet për zbatim. Diskutoi për risitë e rëndësishme, teorike dhe konceptuale në zhvillimin e këtij koncepti në publikun vendas dhe botëror, me çka ishin ndarë edhe shtojcat adekuate tekstuale.</p> <p>Tre raportet vjetore të përgatitura, të plotësuarë dhe të miratuara nga të dy trupat dhe Qeveria, përbajnjë lloj të veçantë vlerësimi të brendshëm dhe shqyrtim të rezultateve dhe përmbytjen e qëllimeve dhe prioriteteve strategjike. Për zbatimin e Strategisë për zhvillimin e konceptit për Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm 2020-2022 ishin përgatitur edhe dy vlerësimë të brendshme. Njëri, i krijuar për këtë qëllim, Rrjeti i vlerësimit të zbatimit të strategisë nationale për zhvillimin e konceptit për një shoqëri dhe ndërkulturalizëm, i cili përgatiti vlerësimin dhe evaluimin e vet, dha informacione shtesë për aktivitetet jashtë raporteve qeveritare dhe dha rekomandimet e saj për ciklin e ri strategjik. Të dytën e përgatitën dy</p>

исто така претставува надворешна оценка на спроведувањето, со препораки. Клучните постигнувања на стратегијата по секоја од стратешките области се наведени подолу.

Во областа **правна рамка, првиот приоритет: Ревитализација на институциите во државата од законодавната, извршната и судската власт во функција на изградба и афирмација на концептот „Едно општество за сите со развиен интеркултурализам“ се оствари преку две приоритетни цели:** Зајакнати институции кои континуирано го етаблираат и развиваат концептот „Едно општество за сите со развиен интеркултурализам и воспоставенаување на функционална мрежа за соработка и интеракција меѓу нив.

Комитетот за односи меѓу заедниците во Собранието на Република Северна Македонија“ редовно одржува седници и, согласно темите, освен претставници на надлежните институции, кани и консултира претставници на граѓанскиот сектор и стручната јавност. Во последните две години, организира и теренски посети на општини со изразена мултикултурност и на училишта со мешан етнички состав, на пример. Освен претседателот, повеќе пратеници се активни во работата на комитетот, и има зголемена видливост во јавноста. За својата работа редовно известува на веб страната на Собранието.

<https://www.sobranie.mk/detali-na-komisija.nspx?param=13936bcb-e2fe-4a22-9649-0b5190771753>

Академијата за обука на судии и јавни обвинители, Судскиот совет и Совет на Јавните обвинители внимаваат на почитување на уставниот принцип на правичната застапеност од сите заедници во правосудните органи. Согласно добиените податоци од АОСЈО почетната обука во 2022 ја следат 97 слушатели од кои 65 лица од женски пол и 32 лица од машки пол. Според етничката припадност обуката ја следат 64 Македонци, 24 Албанци, 3 Турци, 4 Срби, 1 Влав и 1 Бошњак.

И преку работата на двете владини тела и преку низа дополнителни координативни состаноци, консултации, обуки и други активности,

експертë тë huaj dhe kjo poashtu paraqet vlerësim të jashtëm të zbatimit, me rekandomime. Arritjet kryesore të strategjisë në secilën nga fushat strategjike janë theksuar më poshtë:

Në fushën e **kornizës juridike, prioriteti i parë: Rivitalizimi i institucioneve në shtet nga pushteti legislativ, ekzekutiv dhe gjyqësor në funksion të ndërtimit dhe afirmimit të konceptit "Një shoqëri për të gjithë me ndërkulturalizëm të zhvilluar" u realizua nëpërmjet dy Qëllimeve prioritare:** Institucionë të përforcuara që krijojnë dhe zhvillojnë në vazhdimësi konceptin "Një shoqëri për të gjithë me ndërkulturalizëm të zhvilluar dhe krijimi i rrjetit funksional për bashkëpunim dhe ndërveprim mes tyre.

Komiteti për Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive në Kuvendin e Republikës së Maqedonisë së Veriut" mban rregullisht seancë dhe sipas temave, përveç përfaqësuesve të institucioneve kompetente, fton dhe konsulton përfaqësues të sektorit civil dhe publikut profesional. Në dy vitet e fundit organizon edhe vizita në terren në komuna me multikulturalizëm të theksuar dhe në shkolla me përbërje të përzier etnike, p.sh. Përveç kryetarit, më shumë deputetë janë aktiv në punën e komitetit dhe ka shikueshmëri të shtuar në publik. Për punën e tij rregullisht njofton në faqen e intenetit të Kuvendit.

<https://www.sobranie.mk/detali-na-komisija.nspx?param=13936bcb-e2fe-4a22-9649-0b5190771753>

Akademia e Gjyqtarëve dhe Prokurorëve Publikë, Këshilli Gjyqësor dhe Këshilli i Prokurorëve Publikë kujdesen për respektimin e parimit kushtetues të përfaqësimit të drejtë nga të gjitha komunititetet në organet gjyqësore. Sipas të dhënave të marra nga AGjPP-ja, trajnimin fillestar në vitin 2022 e ndjekin 97 ndëgjues, prej të cilëve 65 persona janë të gjinisë femërore dhe

институциите надлежни за правата на заедниците, интеркултурализмот општествената кохезија ред, односно водечки институции за имплементација се во постојана координираност и комуникација во остварување на своите програми. Во таа насока се создаде и посебно Министерство за политички систем и односи меѓу заедниците во чии состав се и соодветните органи, двете агенции и двете управи, кои се сместија во ист објект и кои ги подобруваат своите организациски, ресурсни и човечки капацитети.

На локално ниво, согласно резултатите од пописот во 2021 година, а во врска со одредбите од Законот за локалната самоуправа, во обврска се 17 единици на локалната самоуправа да конституираат комисии за односи меѓу заедниците.. Во текот на 2022 година, а од увидот на официјалните интернет страници во месец јануари 2023 година, од наведените 17 единици на локалната самоуправа само 7 имаат конституирано комисии за односи меѓу заедниците. А 5 нови се во обврска да направат измени во своите статути и да предвидат формирање на вакви комисии.

Во текот на спроведувањето на Стратегијата се донесе Закон за неевидентирани лица во матична книга на родени (Службен Весник на Република Северна Македонија бр. 42/2020) и со него се обезбедува пристап до социјална заштита, право на образование, здравствена заштита и право на вработување за една категорија на граѓани кои беа надвор од системот. Истовремено, двојно се намали бројката на лицата без документи. Таа бројка целосно ќе исчезне, до крајот на 2-023 година, со воведување на сите затекнати лица во државјанство. Дополнително, донесена е нова Национална стратегија за еднаквост и недискриминација за 2022-2026 година.

Во областа **образование**, со наставниот план од учебната 2021/2022 година воведен е слободен изборен предмет Јазик на заедницата од IV одделение. Усвоени се стандарди за интеркултурно образование за

32 persona тј. гинисë mashkullore. Сипас пëркатësisë etnike, trajnimin е ndjekin 64 maqedonas, 24 shqiptarë, 3 turq, 4 serbë, 1 vllej dhe 1 boshnjak. Edhe nëpërmjet punës së dy trupave qeveritare edhe nëpërmjet sërë takimeve koordinuese shtesë, konsultimeve, trajnimeve dhe aktiviteteve tjera, institucionet përgjegjëse për të drejtat e komuniteteve, ndërkulturalizmit, kohezionit shoqëror, rendit, gjegjësish institucionet udhëheqëse për zbatim janë në koordinim dhe komunikim të vazhdueshëm në realizimin e programeve të tyre. Në këtë drejtim u kriju Ministro e veçantë për Sistem Politik dhe Marrëdhënie Ndërmjet Bashkësive, në përbërjen e së cilës janë edhe organet përkatëse, dy agjencitë dhe dy drejtoritë, të cilat janë të vendosura në të njëjtin objekt dhe që i përmirësojnë kapacitetet e tyre organizative, burimore dhe njerëzore. Në nivel lokal, sipas rezultateve të regjistrimit të popullsisë në vitin 2021, dhe në lidhje me dispozitat e Ligjit për Vetëqeverisjen Lokale, në detyrim janë 17 njësi të vetëqeverisjes të formojnë komisione për marrëdhënie ndërmjet bashkësive. Gjatë vitit 2022, dhe nga inspektimi i faqeve zyrtare të internetit në muajin janar 2023, nga 17 njësítë e theksuara të vetëqeverisjes lokale, vetëm 7 kanë formuar komisione për marrëdhënie ndërmjet bashkësive. Ndërsa 5 të reja janë të detyruar të bëjnë ndryshime në statutet e tyre dhe të parashikojnë formimin e komisioneve të tilla. Gjatë zbatimit të Strategjisë, u miratua Ligi për Personat e Paregjistruar në Librin Amë të tè Lindurve (Gazeta Zyrta e Republikës së Maqedonisë së Veriut nr. 42/2020) dhe me atë sigurohet qasje në mbrojtjen sociale, të drejtë në arsim, mbrojtje shëndetësore dhe të drejtën e punësimit për një kategori qytetarësh që ishin jashtë sistemit. Njëkohësht, dyfishështë zvogëluar numri i personave pa dokumente. Ai numër tërësisht do zhduket deri në vitin 2023, me vendosjen e e të gjithëve personave të prekur në shtetësi. Shtesë, eështë miratuar Strategji e re nacionalë për barazi dhe mosdiskriminim për 2022-2026.

секој период во основното образование и стандарди за интеркултурно образование на крајот на средното образование. Донесени се [нови наставни програми од прво до шесто одделение](#) преку кои се развиваат и учениците се стекнуваат со интеркултурни компетенции уште од најрана возраст. Врз основа на новите наставни програми изработени се и нови наставни материјали и учебници. Во 2021 година донесено е упатство за организирање на заеднички наставни часови за ученици кои наставата ја следат на различни наставни јазици, со што училиштата се поттикнуваат за организираат заеднички наставни часови како надополнување на веќе воспоставените заеднички воннаставни активности. Бирото за развој на образоването акредитираше обука за развивање на интеркултурни компетенции кај наставниците. Во текот на 2022 година обуката со наслов „Мултикултурализам во еднојазични и повеќе јазични училишта“ е следена од страна на 782 наставника. МОН додели преку 200 грантови на училиштата за реализација на активности кои придонесуваат за развој и унапредување на мултикултурализмот, интеркултурализмот, меѓуетничката интеграција и толеранција.

Во стратешка **област млади**, во 2022 новата Национална стратегија за млади (2023 – 2027) која започна да се изготвува во 2022 година прецизно ги лоцира потребите на младите на локално, регионално и национално ниво, но и на младите од разни етнички и социјални групи (млади со попреченост, припадници, на немнозински групи, средношколци и студенти).

Во рамки на мерката: информирање на јавноста за последиците на говорот на омраза и криминалот од омраза особено помеѓу младите Агенцијата за млади и спорт во соработка со Мисијата на ОБСЕ во Скопје спроведе [кампања](#) за информирање на јавноста за последиците на говорот на омраза, промовирање ненасилство и толеранција, особено помеѓу младите. За потребите на кампањата се изготвија реклами и спотови, се закупуваат билборди и видео пораки со цел пораката да

Në fushën e **arsimit**, me planin mësimor nga viti shkollor 2021/2022, eshtë futur lënda me zgjedhje të lirë Gjuha e komunitetit nga klasa e IV. Janë miratuar standardet për arsimin ndërkulturor janë miratuar për çdo periudhë të arsimit fillor dhe standardet për arsimin ndërkulturor në fund të arsimit të mesëm. Janë miratuar [programe të reja mësimore nga klasa e parë deri në të gjashtën](#) nepërmjet të cilave nxënësit zhvillojnë dhe fitojnë kompetenca ndërkulturore që në moshë të vogël. Në bazë të programeve të reja mësimore janë përgatitur edhe materiale të reja mësimore dhe tekste shkollore. Në vitin 2021 eshtë miratuar udhëzuesi për organizimin e orëve të përbashkëta mësimore për nxënësit që ndjekin mësimin në gjuhë të ndryshme mësimore, gjë që nxit shkollat të organizojnë orë të përbashkëta mësimore si plotësuese të aktiviteteve të përbashkëta jashtëshkollore tashmë të vendosura. Byroja e Zhvillimit të Arsimit ka akredituar trajnime për zhvillimin e kompetencave ndërkulturore te mësuesit. Gjatë vitit 2022, trajnimi me titull “Multikulturalizmi në shkollat një gjuhëshe dhe shumëgjuhëshe” eshtë ndjekur nga 782 mësues. MASH-i ka ndarë më shumë se 200 grante shkollave për realizimin e aktiviteteve që kontribuojnë në zhvillimin dhe avancimin e multikulturalizmit, ndërkulturalizmit, integrimit ndëretnik dhe tolerancës.

Në **fushën strategjike të rinjtë**, në vitin 2022, Strategjia e re nacionalë për të rinjtë (2023 – 2027), e cila filloj të përgatitet në vitin 2022, saktësish i lokalizon nevojat e të rinjve në nivel lokal, rajonal dhe nacional, por edhe të rinjve nga grupe të ndryshme etnike dhe sociale (të rinj me aftesi të kufizuara, anëtarë të grupeve jo shumicë, nxënës të shkollave të mesme dhe studentë).

Në kuadër të masës: informimi i publikut për pasojet e gjuhës së urejtjes dhe krimi të urejtjes, veçanërisht tek të rinjtë Agjencia për Rini dhe Sport

стигне до што поголем број на млади луѓе. Кампањата може да се види на следниот линк: <https://www.facebook.com/prekinigokrugot/>. За потребите на оваа кампања се организираа 8 форуми широк државата и се дистрибуира рекламен материјал, летоци и брошури. Исто така во соработка со Мисијата на ОБСЕ во Скопје се изготви рекламен и спот и се публикуваше во јавноста преку јавниот сервис, традиционалните и новите медиуми.

Покрај ова, во 2022 година продолжи да функционира **таканереченото „црвено копче“, каде граѓаните може да пријавуваат криминал од омраза, говор на омраза и доколку постои било каква форма на насиљство. Во функција е меил адресата cybercrime@moi.gov.mk**

МТСП спроведе менторска програма преку која се врши споредба на млад човек, особено ако развива антисоцијално однесување, со пријателски расположено лице надвор од семејството како позитивен пример. Оваа мерка се реализира секоја година во рамки на програмата на МТСП. Континуирано се имплементира и програмата за семејна терапија која ги подобри односите и комуникациите меѓу семејните членови, и нуди помош на родителот и детето за надминување проблем со девијантно однесување и нетolerантноста. МТСП има низа на социјални услуги согласно Законот за социјална заштита и тоа услуги за стручна помош и поддршка, услуги за советување, услуги во заедницата и услуги за вон-семејна заштита каде се опфаќаат советодавна работа, превенирање, ублажување и надминување на последиците од настанатите социјални проблеми на поединец и семејство, советување при развод на брак, семејна медијација за семејства со нарушени семејни односи, психо-социјална поддршка за жртви на семејно насиљство, психо-социјален третман на сторители на семејно насиљство и други специјализирани видови на советувања.

Во 2022 година продолжи да функционира сервисот (call centre) за поддршка на млади - жртви на насиљство, говор на омраза и криминал

нë bashkëpunim me Misionin e OSBE-së нë Shkup, realizuan **fushatë** për informimin e publikut për pasoјат е гjuhës сë urrejtjes, promovimin e jo-dhunës dhe tolerancës, veçanërisht tek të rinjtë. Për nevojat e fushatës u përgatitën spote reklamuese, u morën me qira billborde dhe video mesazhe për të arritur numrin më të madh të të rinjve. Fushata mund të shihet në linkun нë вижим: <https://www.facebook.com/prekinigokrugot/>. Për nevojat e kësaj fushate janë organizuar 8 forume нë të gjithë vendin dhe janë shpërndarë materiale reklamuese, fletushka dhe broshura. Gjithashtu, нë bashkëpunim me Misionin e OSBE-së нë Shkup, ёштë përgatitur reklamë dhe video dhe ёштë publikuar нë publik нëpërmjet servisit publik, mediave tradicionale dhe të reja.

Krahas kësaj, нë vitin 2022 vazhdoi të funksionojë i ashtuquajturi **„butoni i kuq“**, ku qytetarët mund të paraqesin krimet e urrejtjes, gjuhën e urrejtjes dhe нëse ekziston çfarëdo formë e dhunës. Në funksion ёштë e-mail adresë cybercrime@moi.gov.mk

MPPS-ja zbatoi program mentorimi нëpërmjet се cilit kryhet krahasimi i personit тë ri, veçanërisht нëse zhvillon sjellje antisociale, me person miqësor jashtë familjes si shembull pozitiv. Kjo masë realizohet çdo vit нë kuadër тë programit MPPS-së.

Në vazhdimësi zbatohet edhe programi i terapisë familjare që i përmirësoi marrëdhëniet dhe komunikimet ndërmjet anëtarëve тë familjes dhe ofron ndihmë prindit dhe fëmijës për тë kapërcyer problemin e sjelljes devijuese dhe intolerancës. MPPS-ja ka sërë shërbimesh sociale нë përputhje me Ligjin për Mbrojtjen Sociale, përkatësisht shërbime për ndihmë dhe mbështetje profesionale, shërbime këshillimore, shërbime komunitare dhe shërbime për mbrojtje jashtëfamiljare, ku përfshihen puna këshilluese, parandalimi, zbutja dhe tejkalimi i pasojave nga problemet e ndodhura sociale individuale dhe familjare, këshillimi për divorc, ndërmjetësimi familjar për familjet me marrëdhënie тë prishura familjare, mbështetja

од омраза преку развиен систем за пријави за семејно насиљство, мобинг или вознемирање.

Во однос на **мерката**: Инклузивен процес на вклученост на младите на локално и на регионално ниво во општествениот систем, во 2022 година се промовираше кампања за еднакви можности на младите особено за ранливи категории млади (млади со попреченост, млади од поправни домови, сексуално злоупотребувани млади, млади кои питачат, млади лица зависници од наркотици) од страна на повеќе институции им ако се знае дека прашање за еднакви можност е хоризонтално поставено и го применува цел владин систем. Во 2022 година Агенцијата за млади и спорт поддржа проекти со акцент на социјална и етничка инклузија и за оваа цела АМС одвои речиси 6.000.000 денари и беа поддржани речиси 20 организации.

Во рамки на **мерката**: Елиминација на сегрегацијата и дискриминација на младите од различно етничко и социокултурно потекло_во 2022 година се изработи анализа за степенот на сеграгација и дискриминација на младите особено разнливите категории млади и оние кои не се дел од образовниот процес, како и се направи споредба на постојните казнени законски прописи за елиминирање на овој негативен феномен кај младата популација. Покрај ова, во 2022 година се промовираше акција НЕДЕЛА против сеграгација и дискриминација на младите во 8 плански региони со точно утврдени содржини и активности на акцијата и организирање интернет-кампања преку социјалните межи (FB, Twiter и други) **преку проектот на АМС „Европска недела на спортот”**.

Во **областа култура**, една од целите на која континуирано се работеше беше развојот на кохезивни и инклузивни политики во духот на Стратегијата за развој на концептот Едно општество и интеркултурализам. Во периодот од три години неколку стратешки документи беа усогласени преку активен процес на соработка и координација. Такви се Стратегијата за млади, и Стратегијата за

psiko-sociale пëр викитмат е дхунës në familje, trajtimi psiko-social i autorëve të dхунës në familje dhe lloje të tjera të specializuara këshillimi.

Нë vitin 2022 vazhdoi të funksionoјë, сервиси (call center) пër mbështetjen e të rinjtë - viktima të dхунës, gjuhës së urejtjes dhe krimit të urejtjes nëpërmjet sistemi të zhvilluar për paraqitjen e dхунës në familje, mobingut ose shqetësimit.

Lidhur me **masën**: Procesi gjithëpërfshirës i përfshirjes së të rinjve në nivel lokal dhe rajonal në sistemin shoqëror, нë vitin 2022 u promovua fushata për mundësi të barabarta për të rinjtë, veçanërisht për kategoritë e cënueshme të të rinjve (të rinjtë me aftesi të kufizuara, të rinjtë nga shtëpitë korrektuese, të rinj të dhunuar seksualisht, lypës të rinj, të rinj të varur nga narkotikët) nga më shumë institucione нëse dihet që çështja e mundësive të barabarta është e vendosur horizontalisht dhe e zbaton i gjithë sistemi qeverisës. Në vitin 2022, Agjencia e Rinisë dhe Sportit ka mbështetur проекти me theks нë përfshirjen sociale dhe etnike, dhe për këtë, e gjithë ARS-ja ka ndarë gati 6.000.000 denarë dhe janë përkrahur gati 20 organizata.

Нë kuadër të **masës**: Eliminimi i segregacionit dhe diskriminimit të të rinjve me prejardhje të ndryshme etnike dhe socio-kulturore нë vitin 2022, është bërë analizë e shkallës së segregacionit dhe diskriminimit të të rinjve, veçanërisht kategorive të ndryshme të të rinjve dhe atyre që nuk janë pjesë e procesit arsimor, si dhe u bë krahasimi i rregulloreve penale ekzistuese për eliminimin e këtij fenomeni negativ te popullata më e re. Krahas kësaj, нë vitin 2022 u promovua aksioni JAVA kundër segregacionit dhe diskriminimit të të rinjve нë 8 rajone planifikuese me përbajtje dhe aktivitete të përcaktuara saktësisht të aksionit dhe organizimin e fushatës нë internet përmes rrjeteve sociale (FB, Twitter dhe të tjera) **përmes projektit të ARS "Java Evropiane e Sportit"**.

инклузија на Ромите 2022-2030, каде што беа создадени акциските планови и во делот на културата и беа идентификувани мерки и активности коишто треба да ја унапредат културата но и интегрираноста на најранливата заедница во општеството. Програмата за одржлив локален развој и децентрализација во Република Северна Македонија 2021-2026 става акценти на инклузивниот развој, родовата еднаквост, достапноста на услугите до сите граѓани, фокусот врз најранливите категории граѓани, интеркултурното образование, развојот на локалните самоуправи преку културата. Градот Скопје поднесе апликација за најголемата и најпрестижна културна програма Европска престолнина на културата, за 2028 година. Пријавната книга го помина првиот круг на селекција, со концепт што експлицитно се залага за афирмација и развој на меѓусебната почит, разбирање и поддршка на културните различности во градот. Претходно, во 2021 беа донесени двете најтипични градски стратегии за оваа стратешка област, Стратегијата за млади на град Скопје и Стратегијата за развој на културата на град Скопје со акциски план за 2021-2030 година.

Вториот приоритет во областа на културата на кој континуирано се работеше е: афирмација и развој на меѓусебната почит, разбирање и поддршка на културните различности во општеството, во кое културите на сите заедници, врз основа на развиен интеркултурен дијалог силно соработуваат, меѓусебно се надополнуваат и се збогатуваат.

Во таа смисла, зголемена беше поддршката за проекти и активности кои ја подигаат свеста и потребата од силен интеркултурен дијалог, заемно меѓусебно разбирање и еднаква вклученост во културна и уметничката продукција на заедниците при двата главни конкурси, Годишната програма на Министерството за култура и повикот на АОПЗ. Голем исчекор направија резултатите од конкурсот при Министерството за политички систем и односи меѓу заедниците, каде што 23 од 33 од прифатените проекти беа посветени на еднаквите можности на ранливите групи и заедници, општествената инклузија, интеркултурниот дијалог, борбата против говорот на омраза, за

Në **fushën e kulturës**, një nga qëllimet për të cilat është punuar vazhdimesht ishte zhvillimi i politikave kohezive dhe gjithëpërfshirëse në frymën e Strategjisë për zhvillimin e konceptit Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm. Gjatë periudhës trevjeçare janë harmonizuar disa dokumente strategjike përmes procesit aktiv të bashkëpunimit dhe koordinimit. Të tilla janë Strategjia e të Rinjve dhe Strategjia e përfshirjes së romëve 2022-2030, ku u krijuan plane veprimi edhe në fushën e kulturës dhe u identifikuan masa dhe aktivitete që duhet të avancojnë kulturën por edhe integrimin e komunitetit më të cenueshëm në shoqëri. Programi për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim në Republikën e Maqedonisë së Veriut 2021-2026 vendos theksin në zhvillimin gjithëpërfshirës, barazinë gjinore, disponueshmërinë e shërbimeve për të gjithë qytetarët, fokusin në kategoritë më të cenueshme të qytetarëve, edukimin ndërkulturor, zhvillimin e vetëqeverisjeve lokale përmes kulturës. Qyteti i Shkupit ka parashtruar aplikacionin për programin më të madh dhe më prestigjioz kulturor Kryeqendra Evropiane e Kulturës, për vitin 2028. Libri i aplikimit kaloi raundin e parë të selektimit, me koncept që mbron në mënyrë eksplisite afirmimin dhe zhvillimin e respektit të ndërsjellë, mirëkuptimit dhe mbështetjes së diversitetit kulturor në qytet. Më parë, në vitin 2021, janë miratuar dy strategjitë më tipike të qytetit për këtë fushë strategjike, Strategjia e të Rinjve e Qytetit të Shkupit dhe Strategjia për zhvillimin e kulturës së qytetit të Shkupit me plan të veprimit për vitin 2021-2030.

Prioriteti i dytë në fushën e kulturës, për të cilin është punuar në vazhdimeshi është: afirmimi dhe zhvillimi i respektit të ndërsjellë, mirëkuptimit dhe mbështetjes së diversitetit kulturor në shoqëri, në të cilën kulturat e të gjitha komuniteteve, bazuar në dialogun e zhvilluar ndërkulturor, bashkëpunojnë fuqishëm, plotësojnë dhe pasurojnë njëra-tjetren.

Në këtë kuptim, ishte rritur mbështetja për projektet dhe aktivitetet që rrisin vetëdijen dhe nevojën për dialog të fortë ndërkulturor, mirëkuptim të ndërsjellë dhe përfshirje të barabartë në prodhimin kulturor dhe artistik të komuniteteve gjatë dy konkurseve kryesore, Programit vjetor të Ministrisë së Kulturës dhe thirrjes së Agjencisë për Realizimin e të Drejtave të

елиминирање на национализмот, ксенофобијата и разните форми на дискриминација. Дури половина од приоритетите и специфичните цели во овие повици ги содржат целите и тематските области кои се опфатени и во Стратегијата за развој на концептот за Едно општество и интеркултурализам.

Интеркултурната димензија, како и културниот диверзитет се испочитува во сите владини повици поврзани со антикризните мерки. Така во петтиот пакет економски КОВИД-19 антикризни мерки, беа поддржани естрадните уметници и културни работници во целиот нивен диверзитет. Како дел од пакетот, Владата на Република Северна Македонија – Генерален секретаријат објави јавен повик за финансиска поддршка за индустриската и операторите за организација на настани со задолжително ангажирање домашни изведувачи за реализација на настани на теми со кои се одбележува 30 години независност на Северна Македонија, во периодот јуни – септември 2021. Од осумте критериуми за поддршка, пет беа во духот на Стратегијата едно општество. Анализата на резултатите покажува дека во 13 од 33 проекти, во ударниот опис на проектот, експлицитно се споменува мултикултурниот карактер или наследство или диверзитет на земјата, кои што овие проекти го слават, односно инкорпорираат. Во уште 7 проекти, учесниците, односно изведувачите, се од различен, мултикултурен бекграунд.

Анализата на годишните програми на институциите која што ја правиме врз база на резултатите од повикот, објавени на веб страницата на Министерството за култура (<https://kultura.gov.mk/25648/>), покажува подобрување на интеркултурната програма.

Во драмската дејност, кај театрите како национални институции, и покрај релативно малиот број на проекти кои ги добиваат како официјална поддршка, може да се забележи дека културната различност е високо застапена. Речиси сите театри кои дејствуваат во т.н. мешани средини, и центрите за култура кои добиле средства за театрска програма имаат претстави балансирано, и на македонски и

Komuniteteve. Напај madh përparrë është bërë nga rezultatet e konkursit në Ministrinë e Sistemit Politik dhe Marrëdhënieve Ndërmjet Bashkësive, ku 23 nga 33 projektet e pranuara iu kushtuan mundësive të barabarta për grupet dhe komunitetet të cuneshme, përfshirjen shoqërore, dialogun ndërkulturor, lufta kundër gjuhës së urrejtjes, eliminimi i nacionalizmit, ksenofobisë dhe formave të ndryshme të diskriminimit. Madje, gjysma e prioriteteve dhe qëllimeve specifike në këto thirrje përbajnjë qëllimet dhe fushat tematike që janë përfshirë në Strategjinë për zhvillimin e konceptit Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm.

Dimensioni ndërkulturor, si dhe diversiteti kulturor, respektohet në të gjitha thirrjet qeveritare lidhur me masat kundër krizës. Kështu, në pakon e pestë të masave ekonomike kundër krizës me Kovid-19, artistët e estradës dhe punonjësit e kulturës u mbështetën në të gjithë diversitetin e tyre. Si pjesë e pakos, Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut - Sekretariati i Përgjithshëm shpalli Thirrje Publike për mbështetje financiare për industrinë dhe operatorët për organizimin e ngjarjeve me angazhimin e detyrueshëm të realizuesve të vendit për realizimin e ngjarjeve me tema që shënojnë 30 vjetorin e pavarësisë së Maqedonisë së Veriut, në periudhën qershor - shtator 2021. Nga tetë kriteret për mbështetje, pesë ishin në frymën e Strategjisë së Një shoqëri. Analiza e rezultateve tregon se në 13 nga 33 projekte, në përshkrimin e jashtëzakonshëm të projektit, në mënyrë eksplícite përmendet karakteri multikultural apo trashëgimia apo diversiteti i vendit, të cilat këto projekte i festojnë, përkatësisht inkorporojnë. Në 7 projekte të tjera, pjesëmarrësit, gjegjësisht realizuesit, janë nga sfond i ndryshëm, multikulturalor.

Analizën e programeve vjetore të institucioneve, të cilën e bëjmë në bazë të rezultateve të Thirrjes, e publikuar në faqen e internetit të Ministrisë së Kulturës (<https://kultura.gov.mk/25648/>), tregon përmirësim të programit ndërkulturalor.

на албански јазик, односно вклучуваат македонски, односно албански, или турски, режисери и автори. Се забележува дека и институциите на кои во извештајот од 2021 година им недостасуваа мултикултурни автори или режисери во 2022 ги има: НУ Гостиварскиот театар, Албанскиот театар, МНТ.

Во визуелните уметности постои тенденција за мултикултурна балансираност кај институциите во мешавите средини. НУ од Куманово, Кичево, Дебар, Прилеп, Охрид. Културниот диверзитет е добро балансиран во програмата на најзначајната институција од областа на визуелните уметности НИ Национална галерија Скопје, а значително интеркултурна програма има Музејот на современи уметности, која во рамките на реномираната меѓународна манифестија Манифеста, се претстави со голем проект посветен на ромските визуелни уметници, а интеркултурн е и значајната програма Биенале на млади.

Речиси идентична е анализата и кај институционалните корисници во фолклорната дејнос, кои добро го изразуваат културниот диверзитет, особено установите во Дебар, Кичево, Гостивар и Куманово. Добар факт е што веќе претходно констатираниите манифестијации од 2021 имаат континуитет и во 2022 како мултиетничкиот фолклорен фестивал во претежно моноетничка Гевгелија и фолклорната работилница за деца со посебни потреби во Берово. Како пример на добра практика е **НУ Турски театар Скопје**, институција посветена на културниот развој на турската заедница. За успешите на институцијата, Претседателот на државата, и додели Повелба на Република Северна Македонија.

Анализата на резултатите од годишниот конкурс на Министерството за култура во делот на други корисници, покажува значаен диверзитет и интеркултурност на проектите, и прифаќање на проекти на припадниците на заедниците во драмската дејност. Во ликовната дејност, иако балансот меѓу македонски и албански уметници е солиден, недостасуваат проекти од припадниците на помалите заедници. Во издавачката дејност, балансот меѓу македонските и

Нë veprimtarinë e dramës, tek teatrot si institucionale, pavarësisht numrit relativisht të vogël të projekteve që marrin si mbështetje zyrtare, mund të vërehet se diversiteti kulturor është mjaft i përfaqësuar. Pothuajse, të gjitha teatrot që veprojnë në të ashtuquajturat mjedise të përziera dhe qendrat e kulturës që kanë marrë mjete për programe teatrale kanë shfaqje të balancuara, si në gjuhën maqedonase ashtu edhe në gjuhën shqipe, përkatësisht përfshijnë regjisore dhe autorë maqedonas, përkatësisht shqiptarë ose turq. Vihet re se edhe institucionet që në raportin e vitit 2021 ju mungonin autorë apo regjisore multikulturor në vitin 2022 janë: IN Teatri Gostivar, Teatri Shqiptar, TPM.

Në artet vizuale ka tendencë për balance multikulturore në institucionë në mjedise të përziera. IN, nga Kumanova, Kërçova, Dibra, Prilepi, Ohri. Diversiteti kulturor është i balancuar mirë në programin e institucionit më të rëndësishëm në fushën e arteve vizuale, IN Galeria Nacionale Shkup dhe Muzeu i Arteve Bashkëkohore ka program dukshëm ndërkulturor, i cili në kuadër të manifestimit të njojur ndërkombëtar Manifesta, u prezantua me projekt të madh kushtuar artistëve vizualë romë dhe programi i rëndësishëm i Bienale e të rinjve është gjithashtu ndërkulturor.

Analiza është pothuajse identike edhe tek shfrytëzuesit institucional të veprimtarisë folklorike, të cilët shprehin mirë diversitetin kulturor, veçanërisht institucionet në Dibër, Kërçovë, Gostivar dhe Kumanovë. Është fakt i mirë që manifestimet tashmë të krijuara nga viti 2021 kanë vazhdimësi edhe në vitin 2022, siç është festivali folklorik multietnik në Gjevgjeli kryesisht monoetnike dhe punëtoria folklorike për fëmijët me nevoja të veçanta në Berovë. Si shembull i praktikës së mirë është **IN Teatri Turk në Shkup**, institucion i përkushtuar për zhvillimin kulturor të komunitetit turk.

албанските издавачи и автори е добро направен. Има релативно добар број на ромски и турски изданија, а незначително се присутни изданијата на припадници на влашката и бошњачката заедница. Меѓу поддржаните изданија има една книга која експлицитно се занимава со концептот Едно општество, од различни и диверзитетни автори, и една книга којашто се занимава со интеркултурализмот и танцот. Неколку книги се занимаваат со теми блиски до Стратегијата, а како иновативни се појавуваат т.н. инклузивни сликовници, и двојазични сликовници. Како пример на добра практика, ќе ја наведеме програмата на активности на ЗГ Цивил-центар за слобода, во периодот кој е предмет на известување, Цивил има организирано, неколку дебатни панели, работилници и други јавни настани коишто сосема кореспондираат со духот на Стратегијата Едно општество.

Во **областа медиуми**, повеќето од планираните активности континуиран се спроведуваат, вклучително и преку документи за справување со говорот на омраза. Воедно, има видлив резултат со воведувањето на медиумската писменост во едукативниот процес. Продолжува редовна координација на сите чинители со надлежност за адресирање на говорот на омразата (преку Мрежата за борбата против говорот на омразата во медиумите). Ажурирана е базата на одлуките на Советот за етика во медиумите во Македонија (СЕММ), во коишто јасно може да се преbaraат и случаите на говор на омраза во медиумите.

Во однос на медиумската писменост, од учебната 2022/2023 година во настава се применуваат новите наставни програми за второ и петто одделение. Во новите наставни програми по мајчин јазик за второ одделение предвидени се четири теми/подрачја од кои четвртата тема/подрачје е Медиумска писменост и медиумска култура. Со наставната програма се утврдени и резултати за учење, а во подрачјето Медиумска писменост и медумска култура уредени се четири резултати: ученикот/ученичката разликува и наведува различни видови

Пër sukseset e institucionit, Kryetari i shtetit ndau Kartën e Republikës së Maqedonisë së Veriut.

Analiza e rezultateve të konkursit vjetor të Ministrisë së Kulturës në pjesën e përdoruesve të tjerë, tregon diversitet të konsiderueshëm dhe ndërkulturalitet të projekteve, si dhe pranimin e projekteve nga pjesëtarët e komuniteteve në veprimtaritë dramës. Në veprimtarinë e artit edhe pse balanci ndërmjet artistëve maqedonas dhe shqiptarë është solid, ka mungesë të projekteve nga pjesëtarët e komuniteteve më të vogla. Në industrinë botuese, balanci ndërmjet botuesve dhe autorëve maqedonas dhe shqiptarë është bërë mirë. Ka numër relativisht të mirë të botimeve romë dhe turke, ndërsa botimet e pjesëtarëve të komunitetit vllah dhe boshnjak janë në numër të vogël. Ndërsa botimet e mbështetura është një libër që trajton në mënyrë eksplikite konceptin e Një Shoqërie, nga autorë të ndryshëm dhe diversitar dhe një libër që trajton ndërkulturalizmin dhe kërcimin. Disa libra trajtojnë tema të afërtë me Strategjinë dhe si inovatore shfaqen të ashtuquajturat libra me figura gjithëpërfshirëse dhe libra me figura dygjuhëshe. Si shembull i praktikës së mirë do të përmendim programin e aktiviteteve të ShQ-së Civil-Qendra për liri, gjatë periudhës së njoftimit Civil ka organizuar disa panele diskutimi, punëtori dhe ngjarje të tjera publike që përpushten plotësisht me fryshten e Strategjisë Një Shoqëri.

Në **fushën media**, shumica e aktiviteteve të planifikuara zbatohen në vazhdimësi, duke përfshirë edhe nëpërmjet dokumenteve për trajtimin e gjuhës së urrejtjes. Në të njëjtën kohë, ka rezultat të dukshëm me futjen e edukimit mediatik në procesin edukativ. Vazhdon koordinimi i rregullt i të gjithë faktorëve me kompetencën për të adresuar gjuhën e urrejtjes (përmes Rrjetit për luftë kundër gjuhës së urrejtjes në media). Është përditësuar databaza e të dhënavë e vendimeve të Këshillit për Etikë në

на медиуми; ги разбира медиумските пораки и прави разлика помеѓу известување, рекламирање и давање упатства; идентификува и толкува информации и пораки во медиумски содржини и креира куси медиумски пораки за известување, за давање упатства и за рекламирање. Во [новите наставни програми по мајчин јазик за петто одделение](#) предвидени се три теми/подрачја од кои третата тема/подрачје е Медиумска култура и медиумска писменост. Со наставната програма се утврдени и резултати за учење, а во подрачјето Медиумска култура и медиумска писменост уредени се пет резултати: ученикот/ученичката е способен/способна да прави разлика меѓу традиционални и дигитални медиуми и да ги објаснува нивните предности и недостатоци; да разликува факти и мислења во медиуските содржини и да креира медиумски содржини со користење факти и мислења и да користи едноставни начини за верификување на информации и фотографии од интернет; ученикот/ученичката развива свесност за последиците од претерано користење на социјалните мрежи и за потребата од проверка на вистинитоста на информациите на интернет и на социјалните мрежи. Во месец мај и август 2022 беа организирани обуки за медиумска писменост. 105 наставници-обучувачи ја дисеминираа обуката на 2.785 наставници од основно образование од 2-ро и 5-то одделение од сите наставни јазици низ државата (во соработка со БРО беа организирани вкупно 119 обуки). Во областа **општествена кохезија**, активностите реализирани во овој период придонесоа за исполнување на заложбите за унапредување на општествена кохезија и интеграција со одржлив и инклузивен социо-економски рамномерен регионален развој, обезбедена родова еднаквост, недискриминација и еднакви можности по основа на сите различности и вклучување на родовата перспектива во законската регулатива. Спроведени се низа кампањи за подигање на свеста. Донесен е клучниот документ - Стратегијата за регионален развој на Република Северна Македонија 2021 -2031 и донесен е Закон за рамномерен регионален развој. Спроведен е и пописот кој што ќе биде

Media në Maqedoni (KEMM), në të cilën mund të kërkozen qartë rastet e gjuhës së urejtjes në media.

Sa i përket edukimit mediatik, nga viti shkollor 2022/2023, në mësimdhënie janë duke u zbatuar plan programet e reja për klasat e dyta dhe të pesta. Në [plan programet e reja në gjuhën amtare për klasën e dytë](#) janë paraparë katër tema/fusha, nga të cilat tema/fusha e katërt është Edukimi mediatik dhe kultura mediatike. Me plan programin mësimor janë përcaktuar edhe rezultatet e mësimit, ndërsa në fushën e Edukimit mediatik dhe kulturën mediatike përcaktohen katër rezultate: nxënësi/ja dallon dhe rendit lloje të ndryshme të mediave; kuption mesazhet mediatike dhe bën dallimin ndërmjet njofteve; reklamimit dhe dhënes së udhëzimeve; identifikon dhe interpretion informacionin dhe mesazhet në përbajtjen mediatike dhe krijon mesazhe të shkurtra mediatike për njoftim, dhënie të udhëzimeve dhe reklamim. Në [plan programet e reja në gjuhën amtare për klasat e pesta](#) janë paraparë tri tema/fusha, nga të cilat tema/fusha e tretë është Kultura mediatike dhe Edukimi mediatik. Me plan programin arsimor janë përcaktuar edhe rezultatet e mësimit, ndërsa në fushën e Kulturës mediatike dhe Edukimit mediatik, përcaktohen pesë rezultate: nxënësi/ja është i/e aftë të bëjë dallimin ndërmjet mediave tradicionale dhe digitale dhe të shpjegojë avantazhet dhe disavantazhet e tyre; të dallojë faktet dhe mendime në përbajtjen mediatike dhe të krijojë përbajtje mediatike duke përdorur fakte dhe mendime dhe të përdorë mënyra të thjeshta për të verifikuar informacione dhe fotot nga interneti; nxënësi/ja zhvillon vetëdijen për pasojat e përdorimit të tepërt të rrjeteve sociale dhe nevojnë për të verifikuar vërtetësinë e informacionit në internet dhe rrjetet sociale. Në muajin maj dhe gusht 2022, u organizuan trajnime për edukimin mediatik. 105 arsimtarë-trajnues zhvilluan trajnimin për 2,785 arsimtarë të arsimit fillor nga klasat II-ta dhe V-ta të të gjitha gjuhëve mësimore në mbarë vendin (gjithsej 119 trajnime u organizuan në bashkëpunim me BZhA-në)

основа и за подготовка на нова методологија и нови критериуми во понатамошниот регионален развој.

Во рамките на буџетската програма за рамномерен регионален развој редовно се финансираа проекти од единиците на локална самоуправа. Во 2022 година склучени се договори за финансирање на 150 проекти во општините во сите осум плански региони, во вкупна вредност од околу 900 милиони денари за развој на планските региони, на селата, на специфичните подрачја, на урбантите подрачја и за намалување на диспаритетите во и меѓу планските региони.

Најголемиот спроведен проект во изминатиот период од областа на рамномерниот регионален развој се однесуваше за воспоставување на Систем за координација во планирањето, спроведувањето, мониторинг и евалуација на политиката за рамномерен регионален развој (СиРеРа) кој потекнува од целите на Владата за развој на сите региони во Република Македонија и со тоа обезбедување подобри услови за живот за сите граѓани. Проектот се спроведе во координација на Заменик Претседателот на Влада задолжен за економски прашања, координација со економските ресори и инвестиции и од Министерството за локална самоуправа, а со финансиска поддршка од Амбасадата на Швајцарија. Во тие рамки, континуирано се спроведува обуки за вработените во 8 Центри за развој на планските региони. Во исто време, на годишно ниво се имплементира по еден иновативен и еден развоен проект во секој плански регион. На пример, во 2022 година се финансирали седум проекти во планските региони во вкупна вредност од 2,5 милиони швајцарски франци. Проектите беа избрани на инклузивен начин, со учество на граѓаните преку организирање на Форуми во заедниците, на ниво на плански регион. На овој начин се зголемува свесноста за важноста на рамномерниот регионален развој, се зајакнуваат капацитетите на Центрите за развој и на другите надлежни институции за подготовка на квалитетни проекти, избрани на транспарентен и и инклузивен начин, со учество на граѓаните, но и транспарентност во постапките во фазата на нивна имплементација.

Нë fushën e **kohezionit shoqëror**, активитет е реализуара gjatë kësaj periudhe kontribuan në përmbushjen e angazhimeve për avancimin e kohezionit shoqëror dhe integrimit me zhvillim të qëndrueshëm dhe gjithëpërfshirës socio-ekonomik zhvillim të barabartë rajonal, garantim i barazisë gjinore, mosdiskriminim dhe mundësi të barabarta bazuar në të gjithë diversitetin dhe përfshirjen perspektivës gjinore në rregullativën ligjore. Janë zbatuar sërë fushatash për ngritjen e vetëdijes. Është miratuar dokumenti kryesor - Strategjia për zhvillim rajonal të Republikës së Maqedonisë së Veriut 2021-2031 dhe është miratuar Ligji për Zhvillim të Barabartë Rajonal. Është zbatuar edhe regjistrimi, i cili do të jetë bazë për përgatitjen e metodologjisë së re dhe kriterieve të reja për zhvillimin e mëtejshëm rajonal.

Нë kuadër të programit buxhetor për zhvillim të barabartë rajonal, në mënyrë të rregullt janë financuar projekte nga njësítë e vetëqeverisjes lokale. Në vitin 2022 janë lidhur marrëveshje për financimin e 150 projekteve nëpër komuna në të tetë rajonet e planifikimit, me vlerë të përgjithshme prej rreth 900 milionë denarë për zhvillimin e rajoneve të planifikimit, fshatrave, zonave specifike, zonave urbane dhe për zgjedhimin e pabarazive në dhe ndërmjet rajoneve të planifikimit.

Projekti më i madh i zbatuar në periudhën e kaluar në fushën e zhvillimit të barabartë rajonal kishte të bënte me vendosjen e Sistemi koordinues në planifikimin, zbatimin, monitorimin dhe vlerësimin e politikës për zhvillim të barabartë rajonal (SiReRa), i cili buron nga qëllimet e Qeverisë për zhvillimin e të gjitha rajoneve në Republikën e Maqedonisë dhe me këtë sigurimin e kushteve më të mira të jetesës për të gjithë qytetarët. Projekti është zbatuar në koordinim të zëvendëskrytarit të Qeverisë i angazhuar për Çështje Ekonomike, Koordinim me Resorët Ekonomik dhe Investime dhe nga Ministria e Vetëqeverisjes Lokale, me mbështetje financiare nga Ambasada e Zvicrës. Në këto korriiza, në vazhdimësi zhvillohen trajnime për punonjësit në 8 Qendra për Zhvillimin e Rajoneve të Planifikimit. Në të

Во однос на вториот приоритет донесени се важни стратешки документи: Стратегијата за родова еднаквост 2022-2027, Стратегијата за еднаквост и недискриминација 2022-2026, Стратегијата за инклузија на Роми 2022-2030 и отворање Центарот за родово одговорно кој што е дел од Министерството за труд и социјална политика.

Подготвен е Вториот Индекс 2020 за родова еднаквост за Република Северна Македонија, кој е доставен до Европскиот институт за родова еднаквост на одобрување по што следува негова промоција.

Во рамки на проектот „Промоција на разноликоста и еднаквоста во Северна Македонија“ на Совет на Европа во компонентата за анти-дискриминација и заштита на ранливи групи се подготвија Препораки за хармонизација на 13 закони со Законот за спречување и заштита од дискриминација.

Во текот на 2022 година продолжи процесот на имплементација на Законот за неевидентирани лица во матична книга на родени. Според последните податоци од Управата за водење на матични книги до јуни 2022 околу 320 лица имаат добиено посебен извод на родени од кои 115 лица имаат посебна идентификациона исправа во периодот од 2020 - 2022 година и за 100 лица се во редовна постапка.

Во март 2022 година, во рамките на Министерство за труд и социјална политика почна да функционира Ресурсниот центар за родово одговорно креирање на политики и буџетирање. Центарот има за цел да помогне во напорите на Република Северна Македонија за систематска и одржлива примена на родово одговорното буџетирање како алатка во креирањето на политиките и буџетските процеси. До сега, реализирани се 31 обуки и обучени се 401 лице вработено во јавен сектор. Креирана е веб страна на ресурсниот центар каде што се објавени повеќе од 250 публикации од областа на РОБ и РЕ, обуки и настани. Исто така, креиран е фејсбук и инстаграм профил за промоција на активностите.

Во прифатниот центар во Визбегово заклучно со месец декември 2022, згрижени се 13 семејства или вкупно 89 лица од кои 29 возрасни и 60

njëjtën kohë, në nivel vjetor zbatohet nga një projekt inovativ dhe një projekt zhvillimor në çdo rajon të planifikimit. Për shembull, në vitin 2022 janë financuar shtatë projekte në rajonet e planifikimit në vlerë totale prej 2.5 milionë franga zvicerane. Projektet janë përzgjedhur në mënyrë gjithëpërfshirëse, me pjesëmarrjen e qytetarëve përmes organizimit të forumeve në komunitete, në nivel të rajonit të planifikimit. Në këtë mënyrë rritet vetëdija për rëndësinë e zhvillimit të barabartë rajonal, përforcohen kapacitetet e Qendrave për Zhvillim dhe institucioneve të tjera kompetente për përgatitjen e projekteve cilësore, të përzgjedhura në mënyrë transparente dhe gjithëpërfshirëse, me pjesëmarrjen e qytetarëve, por edhe transparencë në procedurat në fazën e zbatimit të tyre.

Sa i përket priorititetit të dytë, janë miratuar dokumente të rëndësishme strategjike: Strategjia për barazi gjinore 2022-2027, Strategjia për barazi dhe mosdiskriminim 2022-2026, Strategjia për përfshirjen e romëve 2022-2030 dhe hapja e Qendrës për Përgjegjshmëri Gjinore, e cila është pjesë e Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale.

Është përgatitur Indeksi i Dytë i Barazisë Gjinore 2020 për Republikën e Maqedonisë së Veriut, i cili është dorëzuar për miratim në Institutin Evropian për Barazi Gjinore, pastaj edhe do të bëhet promovimi i tij.

Në kuadër të projektit "Promovimi i diversitetit dhe barazisë në Maqedoninë e Veriut" të Këshillit të Evropës, në komponentin për antidiskriminim dhe mbrojtje të grupeve të cenueshme, janë përgatitur Rekomandime për harmonizimin e 13 ligjeve me Ligjin për Parandalim dhe Mbrojtje nga Diskriminimi.

Gjatë vitit 2022 ka vazhduar procesi i zbatimit të Ligjit për Personat e Paregjistruar në Librin Amë e të Lindurve. Sipas të dhënave të fundit të Drejtorisë për Udhëheqjen e Librave Amë, deri në qershor të vitit 2022 rreth 320 persona kanë marrë certifikatë të posaçme lindjeje, nga të cilët 115 persona kanë dokument të posaçëm identifikimi në periudhën 2020 - 2022 dhe për 100 persona janë në procedurë të rregullt.

деца на возраст од 1 до 17 години. Во насока на подобрување на состојбата на лицата сместени во центарот, во текот на периодот на известување се преземаа активности од областа на вработувањето, социјалната заштита и образованието. Континуирано се работи на зајакнување на економска одржливост, социјализација и ресоцијализација на семејствата. Во работата со овие семејства се вклучени стручни лица од Центрите за социјална работа, Министерство за труд и социјална политика и две ромски ЗГ. Работоспособните лица се мотивирани и редовно се пријавуваат во АВСРМ како активни баратели на работа. Во учебната 2022/2023 година во подрачното училиште „Св. Климент Охридски“ во Визбегово, вкупно 34 деца се запишани во основно образование. За потребите на Министерство труд и социјална политика и за потребите на лиценцираните даватели на социјални услуги, во рамките на проектот „Поддршка на модернизацијата и деинституционализација на социјалните услуги“ се подготвија два лесно читливи документи кои ги покриваат социјалните услуги помош и нега во домот и дневен престој за лица со попреченост. Во рамките на Проектот за подобрување на социјалните услуги поддржани се 34 проекти преку кои се создаваат услови за развој на социјални услуги. Половина од избраните општини се рурални средини. Опфатот на корисници на социјални услуги е околу 1300 на локално ниво во вкупно 41 општина.

Во областа на **локална самоуправа**, во текот на спроведување на Стратегијата направена е подгтвена е анализа за функционалноста на месните и урбантите заедници со препораки за нејзино подобрување, во смисла на подобрување на статусот и подетално дефинирање на одговорностите во законот за локалната самоуправа. Дополнително, направена е и оценка на имплементацијата на Законот за локалната самоуправа. Подгтвена е анализа: Комисиите за односи меѓу заедниците во функција на градење на концептот Едно општество и интеркултурализам-Како до функционален механизам. Во анализата е даден осврт за потребата од функционални Комисии, за причините за

Нë mars тë vitit 2022, нë kuadër të Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale, filloj të funksionojë Qendra Burimore për Krijimin e Politikave dhe Buxhetim të Përgjegjshëm Gjinor. Qendra ka për qëllim të ndihmojë në përpjekjet e Republikës së Maqedonisë së Veriut për zbatim sistematik dhe të qëndrueshëm të buxhetimit të përgjegjshëm gjinor si mjet në krijimin e politikave dhe proceseve buxhetore. Deri më tanë janë realizuar 31 trajnime dhe janë trajnuar 401 persona të punësuar në sektorin publik. Është krijuar faqja e ueb-it e qendrës burimore, ku janë publikuar më shumë se 250 publikime në fushën e BPGJ-së dhe BGJ-së, trajnime dhe ngjarje. Gjithashtu, është krijuar profil në Facebook dhe Instagram për promovimin e aktiviteteteve.

Në Qendrën Pranuese në Vizbeg, përfshirë edhe muajin dhjetor 2022 janë përkujdesur 13 familje ose gjithsej 89 persona, prej tyre 29 të rritur dhe 60 fëmijë të moshës 1 deri në 17 vjeç. Në drejtim të përmirësimit të gjendjes së personave të akomoduar në qendër, gjatë periudhës së njoftimit janë ndërmarrë aktivitete në fushën e punësimit, mbrojtjes sociale dhe arsimit. Në mënyrë të vazhdueshme bëhen përpjekje për forcimin e qëndrueshmërisë ekonomike, socializimin dhe risocializimin e familjeve. Në punën me këto familje janë përfshirë persona profesional të Qendrave për Punë Sociale, Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale dhe dy ShQ-ve rome. Personat e aftë për punë janë të motivuar dhe në mënyrë të rregullt paraqiten në APRMV-në si punëkërkues aktivë. Në vitin akademik 2022/2023 në shkollën rajonale "Shën Klimenti i Ohrit" në Vizbeg gjithsej 34 fëmijë janë regjistruar në arsimin fillor. Për nevojat e Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale dhe për nevojat e dhënësve të licencuar të shërbimeve sociale, në kuadër të projektit "Mbështetje për modernizimin dhe deinstitucionalizimin e shërbimeve sociale" u përgatitën dy dokumente lehtë të lexueshme që mbulojnë shërbimet sociale, ndihmë dhe kujdes në shtëpi dhe kujdes ditor për personat me aftësi të kufizuara. Në kuadër të Projektit për përmirësimin e shërbimeve sociale janë mbështetur 34 projekte përmes të cilave krijojen kushte për zhvillimin e shërbimeve sociale. Gjysma e komunave të përzgjedhura janë zona rurale. Përfshirja e

нивната нефункционалност и конкретни препораки за подобрување на законската рамка и за подобрување на овозможувачката околина за нивно функционирање во полн капацитет. За 2023 се планира да се подготват измени и дополнувања на Законот за локалната самоуправа, при што ќе бидат земени предвид препораките овие анализи.

Преку проектот Зајакнување на општинските совети воспостовени се нови алатки за консултација и соработка со граѓаните во 64 општини. Обезбедени се соодветни услови за директно учество на граѓаните на седниците на Советот, обезбедена е опрема за директно пренесување на седниците на Советот, обезбеден е физички пристап за лицата со попреченост и тн.

Во општините од Североисточниот и Источниот плански регион е направено прилагодување на ВЕБ страниците за нивно полесно користење од страна на лицата со оштетен вид. За потребите на општините од овие два плански региони се подготвени соодветни прирачни за лицата со попреченост за остварување на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер.

Министерството за локална самоуправа во соработка со УСАИД во 2022 година подготви Кодекс за транспарентност на локално ниво. Кодексот содржи детални насоки за информациите кои што согласно Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, Законот за локалната самоуправа и други материјални закони, општините се должни да ги објават на своите ВЕБ страници, за начинот на објавување како и за динамиката на нивно ажурирање, со цел да се обезбеди активна транспарентност за работата на локалните власти и локалната администрација и за услугите што ги обезбедува општината. Кодексот е објавен на ВЕБ страната на Министерството, на посебен настан е претставен пред локалните власти, а е планирана и обука за вработените во локалната администрација за 2023 година.

пëрдоруvesve të shërbimeve sociale është rreth 1300 në nivel lokal në gjithsej 41 komuna.

Në fushën e **vetëqeverisjes lokale**, gjatë zbatimit të Strategjisë, është përgatitur analizë për funksionalitetin e komuniteteve të përziera dhe urbane me rekomandime për përmirësimin e tij, në kuptim të përmirësimit të statusit dhe definimit më të hollësishëm të përgjegjësive në ligji për vetëqeverisjen lokale. Gjithashtu, është bërë vlerësimi i zbatimit të Ligjit për Vetëqeverisje Lokale. Është përgatitur analizë: Komisionet për Marrëdhëni Ndërmjet Bashkësive në funksion të ndërtimit të konceptit Një shoqëri dhe ndërkulturalizëm - Si deri te mekanizmi funksional. Në analiza jepet pasqyrë për nevojën për Komisione funksionale, për arsyet e mosfunkcionimit të tyre dhe rekomandime specifike për përmirësimin e kornizës ligjore dhe për përmirësimin e mjedisit të favorshëm për funksionimin e tyre me kapacitet të plotë. Për vitin 2023 është planifikuar të përgatiten ndryshime dhe plotësimë në Ligjin për Vetëqeverisjen Lokale, duke marrë parasysh rekomandimet e këtyre analizave.

Nëpërmjet projektit Përforcimi i Këshillave Komunale, janë krijuar mjete të reja për konsultim dhe bashkëpunim me qytetarët në 64 komuna. Janë siguruar kushte adekuate për pjesëmarrje të drejtpërdrejtë të qytetarëve në seancat e Këshillit, është siguruar pajisje për transmetim të drejtpërdrejtë të seancave të Këshillit, është siguruar qasja fizike për personat me aftësi të kufizuara etj.

Në komunat Verilindore dhe Lindore të rajoneve të planifikimit, është bërë përshtatje në faqet e INTERNETIT për përdorimin më të lehtë të tyre nga personat me shikim të dëmtuar.

Për nevojat e komunave të këtyre dy rajoneve të planifikimit janë përgatitur doracakë përkates për personat me aftësi të kufizuara për të realizuar të drejtën e qasjes së lirë në informacione me karakter publik.

			<p>Ministria e Vetëqeverisjes Lokale, në bashkëpunim me USAID-in në vitin 2022, ka përgatitur Kodeksin e Transparencës në nivel lokal. Kodeksi përmban udhëzime të hollësishme për informacionet që në përputhje me Ligjin për Qasje të Lirë në Informacionet me Karakter Publik, Ligjin për Vetëqeverisje Lokale dhe ligje të tjera materiale, komunat janë të obliguara t'i publikojnë në faqet e tyre të INTERNETIT, për mënyrën e publikimit si dhe në dinamikën e përditësimit të tyre, me qëllim sigurimin e transparencës aktive për punën e pushtetit lokal dhe administratës lokale dhe për shërbimet e ofruara nga komuna. Kodeksi është publikuar në faqen e INTERNETIT të Ministrisë, në ngjarje të posaçme është prezantuar përpëra pushtetit lokal, ndërsa është planifikuar edhe trajnim për të punësuarit a administratës lokale për vitin 2023.</p>
2.4	<p>Проблеми и предизвици</p> <p>Неочекувани проблеми и приизвици и неможност на избегнување дури и на вклкулираните ризици беа присутни во текот на сите три години при спроведувањето на акцискиот план. Оние кои се должеа на на Пандемијата Ковид 19, како намален капацитет на институциите, неможност да се остварат зацртаните рокови, намалени буџетски средства, неисполнување на јавните настани заради ограничувања во движењето и слично, беа земени предвид во ажурираниот акциски план усвоен во 2021 година, кога активностите беа поставени во нова временска рамка, со модифицирани активности или потребни ресурси. Во втората половина од тригодишниот акциски план, предизвиците и проблемите повторно се појавија, овојпат не само како резултат од продолженото траење на Пандемијата Ковид 19, туку и од последиците на воената агресија на Русија врз Украина. Во разните области овие околности создадоа различни видови криза, а во планираните активности во делот на интеркультурните политики, општествената кохезија и институционалниот систем се одразија преку ограничени буџети и рестриктивен однос кон зголемување на капацитетите,</p>	2.4	<p>Probleme dhe sfida</p> <p>Problemet dhe sfidat e papritura dhe pamundësia për të shmangur edhe rreziqet e llogaritura ishin të pranishme gjatë tre viteve të zbatimit të planit të veprimit. Ato që u detyroheshin Pandemisë Kovid 19, si zvoglim i kapaciteteve të institucioneve, pamundësia për të përmembushur afatet e përcaktuara, ulja e mjeteve buxhetore, mospërmbushja e ngjarjeve publike për shkak të kufizimeve të lëvizjes etj, u morrën parasysh në planin e përditësuar të veprimit të miratuar në vitin 2021, kur aktivitetet u vendosën në kornizë të re kohore, me aktivitete të modifikuara ose burime të nevojshme. Në gjysmën e dytë të planit të veprimit trevjeçar u shfaqën sërisht sfida dhe probleme, këtë herë jo vetëm si pasojë e zgjatjes së Pandemisë Kovid-19, por edhe nga pasojat e agresionit ushtarak të Rusisë kundër Ukrainës. Në fusha të ndryshme, këto rrethana krijuan lloje të ndryshme krizash ndërsa në aktivitetet e planifikuarë në pjesën e politikave ndërkulturore, kohezionit shoqëror dhe sistemit institucional, ato u reflektoan përmes buxheteve të kufizuara dhe qëndrimit kufizues ndaj rritjes së kapaciteteve, duke vonuar nevojat e nevojshme të punësimit apo rritjes së burimeve teknologjike.</p>

одложување на потребните вработувања или зголемување на технолошките ресурси.

Во областа **институции**, новонастанатите неповолни услови во кои установите опстојуваат среде предизвиците на здравствената и другите последователни кризи, се одразија не само на неподобрувањето, туку и на влошување на институционалните капацитети и можноста за планирање во турбулентни околности. Сепак, надвор од неочекуваните општествени случаувања, дел од предизвиците упатуваат на општата состојба и нивото на деловна или општествена култура. Дел од мерките не се спроведоа со очекуваниот интензитет и поради недоволниот капацитет или незаинтересирањост од институциите. Тие слабости понекогаш беа комбинирани со специфични, еднократни околности, како менување на персонални решенија во власта, и на локално и на централно ниво.

Важно е сите институции кои имаат надлежност во областите на оваа стратегија, предводени од Министерството за политички систем и односи меѓу заедниците да преземат лидерска улога во промовирање на вредностите на мултикултурализмот, толеранцијата и интеркултурната комуникација, елиминирање на говорот на омраза и во соработка со граѓанскиот сектор и меѓународните организации, во заедничка координација на институционално и вон-институционално ниво, да се насочат кон менување на општествената свест, преку новиот акциски план да се постигнат резултати и да се зголеми довербата во институциите. Во таа насока од посебна важност е воспоставувањето на јасни и прецизни, според протокол, воспоставени комуникациски и координациски линии помеѓу институциите учеснички во имплементација на активностите од оваа стратегија.

Во областа **образование**, во последниве десетина години подготвени се голем број стратешки документи, донесени се законски одредби и подзаконски акти во насока на унапредувањето на интеркултурализмот и меѓуетничката интеграција во образоването. Сепак истражувањата идентификуваат сè уште различни предизвици во самиот образовен

Нë fushën e **institucioneve**, kushtet e reja të pavolitshme në të cilat ekzistojnë institucionet mes sfidave të shëndetësisë dhe krizave të tjera pasuese, reflektuan jo vetëm mungesën e përmirësimit, por edhe përkqësimin e kapaciteteve institucionale dhe mundësinë e planifikimit në rrethana turbulente. Megjithatë, përtrej zhvillimeve të papritura shoqërore, pjesë e sfidave i referohen situatës së përgjithshme dhe nivelit të kulturës së biznesit apo sociale. Disa nga masat nuk u zbatuan me intensitetin e pritur dhe për shkak të kapaciteteve të pamjaftueshme apo mungesës së interesimit nga ana e institucioneve. Këto dobësi ndonjëherë kombinoheshin me rrethana specifike, të njëhershme, si ndryshimi i vendimeve personale në pushtet, si në nivel lokal ashtu edhe në atë qendror.

Është e rëndësishme që të gjitha institucionet që kanë kompetencë në fushat e kësaj strategjie, të udhëhequra nga Ministria e Sistemit Politik dhe Marrëdhënieve Ndërmjet Bashkësive, të marrin rol udhëheqës në promovimin e vlerave të multikulturalizmit, tolerancës dhe komunikimit ndërkulturor, duke eliminuar gjuhën e urrejtjes dhe në bashkëpunim me sektorin civil dhe organizatat ndërkombëtare, në koordinim të përbashkët në nivel institucional dhe jashtëinstitucional, të drejtohen drejt ndryshimit të vetëdijes sociale, përmes planit të ri të veprimit përrarrjen e rezultateve dhe rritjen e besimit tek institucionet. Në këtë drejtim, rëndësi të veçantë ka vendosja e linjave të qarta dhe precise, sipas protokollit, linja të vendosura komunikimi dhe koordinimi ndërmjet institucioneve pjesëmarrëse në zbatimin e aktiviteteve të kësaj strategjie.

Në fushën e **arsimit**, në dhjetë vitet e fundit janë përgatitur numër i madh dokumente strategjike, janë miratuar dispozita ligjore dhe akte nënligjore

систем во однос на тоа колку образоването им овозможува на учениците кои се различни по која било основа да се сретнат, спријателат и да соработуваат. Во повеќејазичните училишта просторно-временската организација на наставата се реализира на тој начин што ги превенира контактите помеѓу учениците што учат на различни наставни јазици, поради што процент на ученици од различни наставни јазици кои навистина се скреќаваат, спријателуваат и соработуваат додека се во училишните клупи иако расте сепак останува занемарлив. Учениците од различни наставни јазици главно комуницираат меѓу себе преку воннаставни активности, и сè уште е мал бројот на училишта кои организираат заеднички наставни часови. Со донесување на Упатството за организирање на заеднички часови од страна на БРО и ЦСОО се очекува промена на ваквата ситуација, но потребна е дополнителна поддршка како од образовните институции така и на локално ниво од страна на општините.

Бирото за развој на образоването во текот на 2021/22 година спроведе истражување „Наставникот-фактор за интеркултурно образование“ Заклучоците од истражувањето водат кон препораки за тоа дека: Наставниците од двете етнички заедници треба да станат свесни дека интеркултурните компетенции вклучуваат подготвеност за интеракција, базирана на меѓусебно прифаќање и почитување, континуираната професионална соработка меѓу наставниците од различни наставни јазици кој води кон унапредување на наставата, а не само како на предуслов за реализација на заеднички активности со „мешани“ групи ученици. Дополнително, Ковид 19 пандемијата знанително влијаеше и во одредена мера ги уназади меѓусебните контакти на учениците за време на воннаставните активности, кои во овој период се намалија и главно се организираа онлајн преку средствата и платформите за електронска комуникација.

Посебено внимание, во нашиот образовен систем, треба да се обрне на користењето на различните наставни јазици. Моментално во државата

нë drejtим тë promovimit тë ndërkulturalizmit dhe integrimit ndëretnik нë arsim. Megjithatë, hulumtimi Ende identifikon sfida тë ndryshme brenda vetë sistemit arsimor lidhur me atë se sa arsimi u mundëson nxënësve që janë тë ndryshëm нë çdo bazë тë takohen, тë bëhen miq dhe тë bashkëpunojnë. Në shkollat shumëgjuhëshe, organizimi hapësinor-kohor i mësimdhënies zbatohet нë atë mënyrë që тë parandalohen kontaktet ndërmjet nxënësve që studiojnë gjuhë тë ndryshme mësimore, për këtë arsyе përqindja e nxënësve nga gjuhë тë ndryshme mësimore që takohen realisht, bëhen miq dhe bashkëpunojnë gjatë qëndrimit нë tavolinat e shkollës, megjithëse numri rritet, përsëri mbetet i papërfillshëm. Nxënësit nga gjuhë тë ndryshme mësimore kryesisht komunikojnë ndërmjet veti përmes aktiviteteve jashtëshkollore dhe Ende ka vetëm një numër тë vogël shkollash që organizojnë orë тë përbashkëta mësimore. Me miratimin e Udhëzuesit për organizimin e orëve тë përbashkëta nga BzhA-ja dhe QAPT-ja, pritet ndryshim i kësaj situate, por nevojitet mbështetje shtesë si nga institucionet arsimore ashtu edhe нë nivel lokal nga komunitati.

Byroja e Zhvillimit тë Arsimit gjatë vitit 2021/22 ka realizuar hulumtimin “Mësuesi-faktori për edukimin ndërkulturore” Konkluzionet e hulumtimit соjnë нë rekomandime që: Mësimdhënësit nga тë dyja komunitetet etnike duhet тë vetëdijësohen se kompetencat ndërkulturore përfshijnë gatishmërinë për ndërveprim, bazuar нë pranimin dhe respektin e ndërsjellë, bashkëpunimin e vazhdueshëm profesional ndërmjet mësuesve тë gjuhëve тë ndryshme mësimore që сон нë avancimin e mësimdhënies, dhe jo vetëm si parakusht për realizimin e aktiviteteve тë përbashkëta me grupe тë “përziera” nxënësish. Gjithashtu, pandemija Kovid 19 ka ndikuar ndjeshëm dhe нë masë тë caktuar ka frenuar kontaktet e ndërsjella тë nxënësve gjatë aktiviteteve jashtëshkollore, тë cilat gjatë kësaj periudhe kanë pësuar rënie dhe organizohen kryesisht online përmes mjeteve dhe platformave тë komunikimit elektronik.

се користат пет наставни јазици (македонски, албански, турски, српски и, од неодамна, босански). Но, во услови на познавање само на мајчиниот јазик, и непознавање на другите јазици самите контакти меѓу припадниците на различните заедници стануваат потешки за реализацирање во отсуство на заеднички јазик.

Во областа **медиуми**, и покрај одреден напредок во однос на еmitување на четврти канал со зголемен обем на времетраењето и содржините кои се еmitуваат на јазиците на немнозинските заедници, демократизацијата и реформата на НРТВ останува најголем предизвик. Програмски совет и менаџмент се со истечен мандат, а во Собранието на РСМ се уште е блокиран процесот и не претставува приоритет, изборот на нови членови на Советот на НРТ и Советот на ААВМУ. Владата ќе продолжи да апелира до пратениците, повторно да го активираат и што посекоро да го финализираат овој процес.

Во областа на **општествената кохезија**, и покрај тоа што имаме солидна законска рамка, неколку стратегии, како оние за инклузија на Ромите, за родова еднаквости и недискриминација, сепак општествената кохезија не е на нивото кое го посакуваме. Етничките, родовите стереотипи, говорот на омраза, подделеноста во општеството, традиционалните родови улоги, неприфажањето на правата на ЛГБТ+ лицата, се сè уште доминатни во земјата.

Унапредувањето на законската регулатива, усвојување на нови измени и дополнувања на законите, хармонизацијата на останатите закони, доуредувањето на областите со низа подзаконски акти, остануваат предизвици во претстојниот период. Потребно е понатамошно градење на капацитети и подигање на јавната свест. Спроведувањето на политиката на рамномерен регионален развој е еден од поголемите предизвици за обезбедување на воедначен пристап до јавните ресурси за сите граѓани. Продолжувањето и продлабочувањето на процесот на децентрализација се очекува да даде нов квалитет во обезбедувањето на услугите на локално ниво, преку посамостојно и поотчетно управување, поголема вклученост и инклузивност. Интегративните

Vëmendje e veçantë, në sistemin tonë arsimor, duhet t'i kushtohet përdorimit të gjuhëve të ndryshme mësimore. Aktualisht, në vend përdoren pesë gjuhë mësimore (gjuha maqedonase, shqipe, turke, serbe dhe së fundmi edhe boshnjake). Por në kushtet e njohjes vetëm të gjuhës amtare dhe mosnjohjes së gjuhëve të tjera, vetë kontaktet ndërmjet pjesëtarëve të komuniteteve të ndryshme bëhen më të vështira për t'u realizuar në mungesë të një gjuhe të përbashkët.

Në fushën e **medias**, pavarësisht disa progreseve në transmetimin e kanalit të katërt me volum të shtuar të kohëzgatjes dhe përbajtjeve të transmetuara në gjuhët e komuniteteve joshumicë, sfida më e madhe mbetet demokratizimi dhe reformimi i RTVNsë. Këshilli programor dhe menaxhmenti janë me mandat të skaduar, ndërsa në Kuvendin e RMV-së procesi është ende i bllokuar dhe zgjedhja e anëtarëve të rinj të Këshillit të RTN-së dhe Këshillit të ASHMAAV-së nuk është prioritet. Qeveria do të vazhdojë t'i bëjë apel deputetëve që të riaktivizojnë dhe finalizojnë sa më shpejt këtë proces.

Në fushën e **kohezionit shoqëror**, pavarësisht se kemi kornizë ligure solide, disa strategji, si ato për përfshirjen e romëve, për barazinë gjinore dhe mosdiskriminimin, kohezioni shoqëror nuk është në nivelin që dëshirojmë. Stereotipet etnike, gjinore, gjuha e urrejtjes, ndarja në shoqëri, rolet tradicionale gjinore, mospranimi i të drejtave të personave LGBT+, janë ende dominuese në vend.

Avancimi i rregullimit ligjor, miratimi i ndryshimeve dhe plotësimet e reja në ligje, harmonizimi i ligjeve të tjera, rregullimi i fushave me një sërë aktesh nënligjore, mbeten sfida në periudhën e ardhshme. Nevojitet ndërtim i mëtejshëm i kapaciteteve dhe ngritje të vetëdijes publike. Zbatimi i politikës të zhvillimit të barabartë rajonal eshtë një nga sfidat më të mëdha për sigurimin e qasjes së barabartë në burimet publike për të gjithë

<p>политики треба да ја надминат просторната сегрегација и маргинализацијата, како што се препорачува во документите при Советот на Европа.</p> <p>Во областа на интеркултурните политики, потребно е да се создадат експлицитни буџетски линии и програми за остварување на правата на заедниците и интеркултурализам, коишто нема да се намалуваат под квантфициран минимум при неповолни надворешни влијанија. Јавните повици како оние при МПСОЗ и АОПЗ треба да станат традиционални и да ги зголемат своите буџети, со што ќе продолжи да се подига свеста за значењето на културната различност, културните права на заедниците и интеркултурализмот и во институциите на централно и локално ниво, но и пошироко во општеството. Треба да се унапреди соработката меѓу културните установи со организации што ги претставуваат заедниците и претставници на други категории граѓани, со што ќе се збогатат интеркултурните содржини во годишните програми на националните и локалните установи.</p>	<p>qytetarët. Vazhdimi dhe thellimi i procesit të decentralizimit pritet të japë cilësi të re në ofrimin e shërbimeve në nivel lokal, nëpërmjet menaxhimit më të pavarur dhe të përgjegjshëm, përfshirjes dhe gjithëpërfshirjes më të madhe. Politikat integruese duhet të kapërcejnë ndarjen dhe marginalizimin hapësinor, siç rekomandohet në dokumentet e Këshillit të Evropës.</p> <p>Në fushën e politikave ndërkulturore, është e nevojshme të krijojen linja dhe programe eksplisite buxhetore për realizimin e të drejtave të komuniteteve dhe ndërkulturalizmit, të cilat nuk do të reduktohen nën minimumin sasior gjatë ndikimeve negative të jashtme. Thirrjet publike si ato në MSPMNБ-në dhe ARDK-në duhet të bëhen tradicionale dhe të rrisin buxhetet e tyre, të cilat do të vazhdojnë të rrisin vetëdijen për rëndësinë e diversitetit kulturor, të drejtave kulturore të komuniteteve dhe ndërkulturalizmit si në institucionet në nivel qendror dhe lokal, por edhe më gjerë në shoqëri. Duhet të pëmirësohet bashkëpunimi ndërmjet institacioneve kulturore me organizatat që përfaqësojnë komunitetet dhe përfaqësuesit e kategorive të tjera të qytetarëve, gjë që do të pasurojë përmbajtjen ndërkulturore në programet vjetore të institacioneve nacionale dhe lokale.</p>
<h3>3. Стратешка рамка</h3>	<h3>3. Korniza strategjike</h3>
<p>3.1. Визија за развој на областите</p> <p>„Република Северна Македонија со развиена интеркултурна комуникација, препознатлива по признавањето на сите различности, кои, еднакви во своите права, учествуваат во носењето на одлуките во општествено-политичките процеси и градат меѓусебна почит, доверба и силна општествена кохезија“.</p>	<p>3.1. Vizion për zhvillimin e fushave</p> <p>“Republika e Maqedonisë së Veriut me komunikim të zhvilluar ndërkulturor, e njohur për njohjen e të gjitha diversiteteve secila e barabartë në të drejtat e tyre, marrin pjesë në sjelljen e vendimeve në proceset shoqërore-politike dhe ndërtojnë respekt të ndërsjellë, besim dhe kohezion të fortë shoqëror“.</p>

	<p>Оваа, визија, се надоврзува на претходната, дадена во Стратегијата за развој на концептот Едно општество и интеркултурализмот, 2020-2022. Таа ги признава резултатите постигнати во претходниот стратешки период, ги отсликува прецизно и усогласено со другите стратешки документи вредностите кон коишто стреми. Таа е во согласност со Уставот и законската рамка на Република Северна Македонија, програмските определби на Владата, а особено во насока кон достигнување на стандардите за полноправно членство во Европската Унија. Исто така визијата е во согласност со сите меѓународни документи на меѓународните организации како што се ОН, Советот на Европа, ОБСЕ, ОДИХР во кои Република Северна Македонија е полноправна членка, а кои документи ги има прифатени, потпишано и ратификувано.</p>	<p>Ky vizon ndërlidhet me të mëparshmin, të dhënë në Strategjinë për zhvillimin e konceptit të Një shoqërie dhe ndërkulturalizmit, 2020-2022. Ai njeh rezultatet e arritura në periudhën e mëparshme strategjike, pasqyron saktësishht dhe në përputhshmëri me dokumentet e tjera strategjike vlerat për të cilat synon. Ajo është në përputhje me Kushtetutën dhe kornizën ligjore të Republikës së Maqedonisë së Veriut, me përcaktimet programore të Qeverisë, e veçanërisht në drejtim të arritjes së standardeve për anëtarësim të plotë në Bashkimin Evropian. Gjithashtu, vizioni është në përputhje me të gjitha dokumentet ndërkombëtare të organizatave ndërkombëtare si OKB-ja, Këshilli i Evropës, OSBE-ja, ODIHR-ja, në të cilat Republika e Maqedonisë së Veriut është anëtare me të drejta të plota, dhe të cilat dokumente i ka pranuar, nënshkruar dhe ratifikuar.</p>
3.2.	<p>Приоритетни области, општи и посебни цели во секоја од приоритетни области</p> <p>3.2.1 Приоритетна област: Институции</p> <p>Општа цел: Зајакнување на институционалната функционалност и ефикасност за развој на интеркултурализмот на клучните институции на сите нивоа на власт</p> <p>Посебна цел 1 Зголемување на капацитетите на клучните институции за спроведување на интеркултурни политики</p> <p>Посебна цел 2: Зајакнување на интеркултурната сензитивност иправичната застапеност</p> <p>Посебна цел 3: Зголемена координација и редовна комуникација на клучните институции на сите нивоа на власт</p> <p>3.2.2 Приоритетна област: Образование</p>	<p>3.2.</p> <p>Fusha prioritare, qëllime të përgjithshme dhe të veçanta në secilën prej fushave prioritare</p> <p>3.2.1 Fusha prioritare: Institucionet</p> <p>Qëllim i përgjithshëm: Përforcim i funksionalitetit dhe efikasitetit institucional për zhvillimin e ndërkulturalizmit të institacioneve kryesore në të gjitha nivelet e pushtetit</p> <p>Qëllim i veçantë 1: Rritje e kapaciteteve të institacioneve kryesore për zbatimin e politikave ndërkulturore</p> <p>Qëllim i veçantë 2: Përforcim i ndjeshmërisë ndërkulturore dhe përfaqësimit të drejtë</p> <p>Qëllim i veçantë 3: Rritje e koordinimit dhe komunikimit të rregullt të institacioneve kryesore në të gjitha nivelet e pushtetit</p> <p>3.2.2 Fusha prioritare: Arsimi</p>

<p>Општа цел: Унапредување и зајакнување на интеркултурноста во основно и средно образование</p> <p>Посебна цел: 1. Обезбедување интеракција меѓу учениците од различните етнички заедници/различните наставни јазици во основното и средното образование</p> <p>Посебна цел 2. Унапредување на учењето на јазикот на „другиот“</p> <p>Посебна цел 3. Зајакнување на елементите на интеркултуралноста во наставните содржини</p> <p>3.2.3 Приоритетна област: Медиуми</p> <p>Општа цел: Унапредување на интеркултурализмот во медиумите и медиумскиот плурализам</p> <p>Посебна цел 1. Зајакнување на борба против говорот на омраза, дезинформациите и „лажните вести“ во медиумскиот простор</p> <p>Посебна цел 2. Зајакнување на капацитетите и збогатување на програмските содржини на НРТ за афирмација на интеркултурализмот</p> <p>Посебна цел 3. Промовирање на интеркултурните вредности во комерцијалните и непрофитните медиуми.</p> <p>3.2.4 Приоритетна област: Општествена кохезија</p> <p>Општа цел: Засилување на општествена кохезија на национално и локално ниво</p> <p>Посебна цел 1 Намалување на поделеноста во општеството, просторната сегрегација и маргинализацијата во местата на живеење</p> <p>Посебна цел 2 Унапредување на социо-економската еднаквост на ранливите и маргинализирани категории граѓани</p> <p>Посебна цел 3 Развивање на стратегии кои ќе помогнат кон намалување на инциденти и гласини на база на различности</p> <p>3.2.5 Приоритетна област: Интеркултурни политики</p>	<p>Qëllim i përgjithshëm: Avancim dhe përforcim i ndërkulturalizmit në arsimin fillor dhe të mesëm</p> <p>Qëllim i veçantë 1: Sigurim i ndërveprimit ndërmjet nxënësve të komuniteteve të ndryshme etnike/gjuhëve të ndryshme mësimore në arsimin fillor dhe të mesëm.</p> <p>Qëllim i veçantë 2: Avancim i mësimit të gjuhës së “tjetrit</p> <p>Qëllim i veçantë 3: Përforcim i elementeve të ndërkulturalizmit në përbajtjet mësimore</p> <p>3.2.3 Fusha prioritare: Mediat</p> <p>Qëllim i përgjithshëm: Avancim i ndërkulturalizmit në mediat dhe pluralizmit mediatic</p> <p>Qëllim i veçantë 1: Përforcimi i luftës kundër gjuhës së urrejtjes,dezinformimit dhe “lajmeve të rrejshme” në hapësirën mediaticke</p> <p>Qëllim i veçantë 2: Përforcimi i kapaciteteve dhe pasurimi i përbajtjes programore të RTN-së për afirmimin e ndërkulturalizmit</p> <p>Qëllim i veçantë 3: Promovim i vlerave ndërkulturore në mediat komerciale dhe jofitimprurërese.</p> <p>3.2.4 Fusha prioritare: Kohezioni shoqëror</p> <p>Qëllim i përgjithshëm: Forcim i kohezionit shoqëror në nivel nacional dhe lokal</p> <p>Qëllim i veçantë 1: Zvogëlim i ndarjes në shoqëri, segregacionit hapësinor dhe marginalizimit të vendeve të jetesës</p> <p>Qëllim i veçantë 2: Promovim i barazisë socio-ekonomike të kategorive të ceneshtme dhe të marginalizuara të qytetarëve</p> <p>Qëllim i veçantë 3: Zhvillim i strategjive të cilat dote ndihmojnë në uljen e incidenteve dhe thashethemeve në bazë të diversitetit</p>
--	--

	<p>Општа цел: Унапредување на интеркултурните политики на национално и локално ниво.</p> <p>Посебна цел 1.: Создавање нови и зголемување на постојните буџетски линии и програми за остварување на правата на заедниците и интеркултурализам, коишто нема да се намалуваат под квантфициран минимум при неповолни надворешни влијанија</p> <p>Посебна цел 2.: Развој на научно-истражувачката дејност за интеркултурализмот</p> <p>Посебна цел 3.: Вмрежување во „Мрежата на интеркултурни градови“ на Советот на Европа</p> <p>Посебна цел 4.: Популаризирањена интеркултурализмот преку спортски, културни и забавни активности</p>	<p>3.2.5 Fusha prioritare: Politikat ndërkulturore</p> <p>Qëllim i përgjithshëm: Avancim i politikave ndërkulturore në nivel nacional dhe lokal</p> <p>Qëllim i veçantë 1: Krijim i linjave buxhetore dhe programeve të reja dhe rritje e atyre ekzistuese për realizimin e të drejtave të komuniteteve dhe ndërkulturalizmit, të cilat nuk do të ulen nën minimumin sasior në rast të ndikimeve të pafavorshme të jashtme</p> <p>Qëllim i veçantë 2: Zhvillim i veprimtarisë shkecore-kërkimore për ndërkulturalizëm</p> <p>Qëllim i veçantë 3: Rrjetëzimi në "Rrjetin e qyteteve ndërkulturore" të Këshillit të Evropës</p> <p>Qëllim i veçantë 4: Të popullarizohet ndërkulturalizmi përmes aktiviteteve sportive, kulturore dhe argëtuese</p>
3.3.	<p>Резиме на политиките односно клучните правци на делување или мерки за остварување на општите и посебните цели</p> <p>3.3.1 Институции</p> <p>Посебна цел 1.</p> <p>Мерка/активност 1.1: подобрување на надлежностите, мандатот и мисиите на институциите</p> <p>Мерка/активност 1.2: создавање нови институции, сектори, одделенија за градење и спроведување на интеркултурни политики</p> <p>Мерка/активност 1.3: подобрување на технолошките, финансиските и човечките ресурси</p> <p>Посебна цел 2.</p>	<p>3.3.</p> <p>Përbledhje e politikave, përkatësish drejtimeve kryesore të veprimit ose masave për arritjen e qëllimeve të përgjithshme dhe të veçanta</p> <p>3.3.1 Institucionale</p> <p>Qëllim i veçantë 1.</p> <p>Masa/aktiviteti 1.1: përmirësim i kompetencave, mandatit dhe misionet e institucioneve</p> <p>Masa/aktiviteti 1.2: krijimi i institucioneve, sektorëve, njësive të reja për ndërtimin dhe zbatimin e politikave ndërkulturore</p> <p>Masa/aktiviteti 1.3: përmirësim i resurseve teknologjike, financiare dhe njerëzore</p> <p>Qëllim i veçantë 2.</p>

<p>Мерка/активност 2.1: Подобрување на диверзитетот на вработени во клучните и сите други институции</p> <p>Мерка/ активност 2.2: Обука на вработените за ефективно градење и спроведување на интеркултурни политики, програми и активности Посебна цел 3.</p> <p>Мерка/активност 3.1: Назначување на „офицери за интеркултурализам“ во сите органи на државната управа на национално и локално ниво</p> <p>Мерка/ активност 3.2: креирање на „мрежна софтверска база“</p> <p>Мерка/активност 3.3: создавање прецизен протокол на комуникација и координација помеѓу различните нивоа на администрација во прашањата за интеркултурна интеграција</p> <h3>3.3.2 Образование</h3> <p>посебна цел: 1</p> <p>Мерка 1.1 Зајакнување на заедничките наставнички и вон-наставни активности во основните и средните училишта</p> <p>Активност 1.1.1 Организирање на наставата во повеќе-јазичните училишта на начин со кој се превенира физичката сегрегација според јазик на настава</p> <p>Активност 1.1.2 Организирање на заеднички вон-наставни активности во основните и средните училишта</p> <p>Активност 1.1.3 Организација на „Недела на интеркултурализмот“ со учество на сите училишта од општината</p> <p>Активност 1.1.4 Реализација на заеднички наставни часови во основните и средните училишта по најмалку два различни наставни предмети⁴¹</p>	<p>Masa/aktiviteti 2.1: Përmirësimi i diversitetit të punonjësve në institucionet kryesore dhe të gjitha institacioneve të tjera</p> <p>Masa/aktiviteti 2.2: Trajnim i punonjësve për ndërtimin efektiv dhe zbatimin e politikave, programeve dhe aktivitetave ndërkulturnore Qëllim i veçantë 3.</p> <p>Masa/aktiviteti 3.1: Caktim i “oficerëve të ndërkulturalizmit” në të gjitha organet e administratës shtetërore në nivel nacional dhe lokal</p> <p>Masa/aktiviteti 3.2: Krijimi i “bazës së të dhënave të softuerit të rrjetit”</p> <p>Masa/aktiviteti 3.3: Krijim i protokollit të saktë të komunikimit dhe koordinimit ndërmjet niveleve të ndryshme të administratës në çështjet e integrimit ndërkulturnor</p> <h3>3.3.2 Arsimi</h3> <p>Qëllim i veçantë 1.</p> <p>Masa 1.1: Përforcim i orëve të përbashkëta mësimore dhe aktivitetave jashtëshkollore në shkollat filllore dhe të mesme</p> <p>Aktiviteti 1.1.1: Organizim i mësimdhënies në shkollat shumëgjuhësne në mënyrë që të parandalohet segregacioni fizik sipas gjuhës së mësimit</p> <p>Aktiviteti 1.1.2: Organizim i aktivitetave të përbashkëta jashtëshkollore në shkollat filllore dhe të mesme</p> <p>Aktiviteti 1.1.3: Organizim i “Javës së ndërkulturalizmit” me pjesëmarrjen e të gjitha shkollave të komunës</p> <p>Aktiviteti 1.1.4: Realizim i mësimeve të përbashkëta në shkollat filllore dhe të mesme në të paktën dy lëndë të ndryshme</p>
--	---

⁴¹Изборот на наставните предмети е во согласност со Упатството за организирање на заеднички наставни часови (https://mon.gov.mk/stored/document/Upatstvo%20za%20realizacija%20na%20zaednicki%20nastavni%20casovi_MKD_digitalna%20verzija.pdf)

<p>Мерка. 1.2 Зајакнување на интеркултурните компетенции на наставниците, стручните соработници и директорите преку воспоставување на систем на континуирани обуки и вреднување</p> <p>Активност 1.2.1 Обуки на наставници и стручни соработници од основни и средни училишта за стекнување компетенции за работа во мултикултурни средини преку заеднички наставни/вон-наставни активности</p> <p>посебна цел 2.</p> <p>Мерка..2.1 Зајакнување на јазичните компетенции (познавање и користење на македонски јазик) на учениците кои следат настава на друг наставен јазик</p> <p>Активност.2.1.1 Ревидирање и развој на нови наставни програми, учебници, прирачници и наставни материјали за изучување на македонски јазик за ученици кои следат настава на друг јазик</p> <p>Активност.2.1.2 Обука на наставници (кои предаваат македонски јазик за ученици кои следат настава на друг наставен јазик) за современи методи на изучување јазик</p> <p>Мерка.2.2. Зајакнување на јазичните компетенции (базично познавање на јазиците на заедниците) на учениците што учат на македонски наставен јазик</p> <p>Активност 2.2.1 Учениците што учат на македонски јазик во повеќејазични училишта/општини имаат изборен предмет за јазикот на други етнички заедници почнувајќи од IV одд.</p> <p>посебна цел 3.</p>	<p>Masa 1.2 Përforcim i kompetencave ndërkuaturore të mësuesve, bashkëpunëtorëve profesional dhe drejtoreve përmes vendosjes së sistemit të trajnimeve dhe vlerësimeve të vazhdueshme</p> <p>Aktiviteti 1.2.1 Trajnine për mësimdhënësit dhe bashkëpunëtorët profesional nga shkollat fillore dhe të mesme për të fituar kompetenca të punës në mqedone multikulturore përmes aktivitetave të përbashkëta mësimore/jashtëmësimore</p> <p>Qëllim i veçantë 2.</p> <p>Masa 2.1 Përforcim i kompetencave gjuhësore (njohja dhe përdorimi i gjuhës maqedonase) të nxënësve që ndjekin mësimin në gjuhë tjetër mësimore.</p> <p>Aktiviteti 2.1.1 Rishikimi dhe zhvillimi i plan programeve dhe librave të reja mësimore për mësimin e gjuhës maqedonase për nxënësit që ndjekin mësimin në gjuhë tjetër</p> <p>Aktiviteti 2.1.2 Trajnim i mësimdhënësve (të cilët ligjerojnë gjuhën maqedonase për nxënësit që ndjekin mësimin në gjuhë tjetër mësimore) për metoda bashkëkohore të mësimit të gjuhës</p> <p>Masa 2.2 Përforcimi i kompetencave gjuhësore (njohuri bazë e gjuhëve të komuniteteve) të nxënësve që mësojnë në gjuhën mësimore maqedonase</p> <p>Aktiviteti 2.2.1 Nxënësit që mësojnë në gjuhën maqedonase në shkollat/komunat shumëgjuhëshe kanë lëndë zgjedhore për gjuhën e komuniteteve të tjera etnike duke filluar nga klasa e IV.</p> <p>Qëllim i veçantë 3.</p>
--	--

Zgjedhja e lëndëve mësimore është në përputhje me Udhëzuesin për organizimin e orëve të përbashkëta mësimore (https://mon.gov.mk/stored/document/Upatstvo%20za%20realizacija%20na%20zaednicki%20nastavni%20casovi_MKD_digitalna%20verzija.pdf)

<p>Мерка.3.1 Подобрување на знаењата на учениците за различните културни/етнички заедници</p> <p>Активност.3.1.1 Донесување на нови наставни програми во основно (од седмо до деветто одделение) и средно образование во кои се вградени принципите на интеркултурализам</p> <p>Активност.3.1.2 Ревидирање на учебниците и изработка на нови учебници, прирачници и наставни материјали со интеркултурни содржини во насока на запознавање со културата на „другите“ и почитување на различностите</p> <p>Активност 3.1.3 Ревизија на списокот на задолжителни лектири за сите одделенија со опфаќање на автори припадници на различните заедници</p> <p>Активност.3.1.4 Вработување наставници и спроведување обука на наставници за изборниот предмет за јазикот и културата на заедниците (Ромите, Власите, Турците, Бошњациите и Србите)</p> <p>Активност.3.1.5 Изготвување прирачници и наставни помагала за наставниците кои го предават изборниот предмет за јазикот и културата на заедниците (Ромите, Власите, Турците, Бошњациите и Србите)</p> <p>Активност.3.1.6 Намалување на прагот ученици во една паралелка за воведување на изборниот предмет за јазикот и културата на заедниците (Ромите, Власите, Турците, Бошњациите и Србите)</p> <h3>3.3.3 Медиуми</h3> <p>Посебна цел 1.</p> <p>Мерка/ активност 1.1. Зајакнување на поддршката на Мрежата за борба против говорот на омразата во медиумите.</p> <p>Мерка/активност 1.2. Зголемување на капацитетите на МВР и ЈО за ефективно реагирање и постапување по случаи на говор на омраза во медиумите и социјалните мрежи</p>	<p>Masa 3.1 Përmirësimi i njojurive të nxënësve për komunitetet të ndryshme kulturore/etnike</p> <p>Aktiviteti 3.1.1 Sjellja e programeve të reja mësimore në arsimin fillor (nga klasa e shtatë deri në klasën e nëntë) dhe të mesëm në të cilat janë inkorporuar parimet e ndërkulturalizmit</p> <p>Aktiviteti 3.1.2 Rishikimi i librave dhe përpunimi i librave të reja në drejtë tē njohjes me kulturën e "të tjerve" dhe respektimit të diversitetit</p> <p>Aktiviteti 3.1.3 Rishikimi i listës së lektyrave të detyrueshme për të gjitha klasat duke përfshirë autorë që u përkasin komuniteteve të ndryshme</p> <p>Aktiviteti 3.1.4 Punësim i mësimdhënësve dhe zbatim i trajnimeve për mësimdhënësit për lëndën zgjedhore për gjuhën dhe kulturën e komuniteteve (romëve, vllahëve, turqve, boshnjakëve dhe serbëve)</p> <p>Aktiviteti 3.1.5 Përgatitja e doracakëve dhe ndihmesave mësimore për mësimdhënësit që japid lëndën zgjedhore për gjuhën dhe kulturën e komuniteteve (romëve, vllahëve, turqve, boshnjakëve dhe serbëve)</p> <p>Aktiviteti 3.1.6 Ulja e pragut të nxënësve në një paralele për futjen e lëndës zgjedhore për gjuhën dhe kulturën e komuniteteve (romëve, vllahëve, turqve, boshnjakëve dhe serbëve)</p> <h3>3.3.3 Mediat</h3> <p>Qëllim i veçantë 1.</p> <p>Masa/aktiviteti 1.1 Përforcimi i mbështetjes së Rrjetit për luftimin e gjuhës së urejtjes në media.</p> <p>Masa/aktiviteti 1.2 Rritja e kapaciteteve të MPB-së dhe PP-së për reagim dhe veprim efektiv ndaj rasteve të gjuhës së urejtjes në media dhe rrjetet sociale</p> <p>Masa/aktiviteti 1.3 Krijimi i "pikave fokale" në MPB-në për paraqitjen nga qytetarët për gjuhën e urejtjes, krimin e urejtjes dhe forma tē tjera tē</p>
---	--

<p>Мерка/ активност 1.3. Креирање на „фокални точки“ при МВР за пријавување од страна на граѓаните на говор на омраза, криминал од омраза и други форми на насилиство, составена од обучени припадници на МВР, со своја интернет страна и други средства за комуникација</p> <p>Мерка/ активност 1.4. Креирање на прирачник за дела од говор на омраза, криминал од омраза и други форми на насилиство при МВР за сите припадници на полицијата</p> <p>Мерка/ активност 1.5. Зајакнување на капацитетите на Акциската група за борба против дезинформации и напади на демократијата</p> <p>Посебна цел 2.</p> <p>Мерка/активност 2.1. Креирање на програмски политики за промоција на интеркултурализмот и програмска плуралност во јавниот сервис активност 2.1.2. Продукција и еmitување на интеркултурни емисии во сите програмски столбови на јавниот сервис</p> <p>активност 2.1.3. Формирање на заедничка соба за вести во информативната програма на НРТВ помеѓу првиот сервис и редакциите на заедниците</p> <p>Мерка/активност 2.2. Зголемена видливост на интеркултурната програма на НРТВ на различни платформи</p> <p>Мерка/активност 2.3. Зајакнување на човечките капацитети во сите редакции и дописништва за известување за интеркултурализмот</p> <p>Мерка/активност 2.4. Зајакнување на капацитетите на програмата на албански јазик и програмата на заедниците во НРТВ</p> <p>Мерка/активност 2.5. Зголемување на квалитативниот надзор за спроведување на интеркултурализмот во НРТВ</p> <p>Посебна цел 3.</p> <p>Мерка/активност 3.1. Зајакнување на човечките капацитети во комерцијалните и непрофитните медиуми за известување за интеркултурализмот</p>	<p>dhunës, пërbërënga pjesëtarë të trajnuar të MPB-së, me faqe të tyre të internetit dhe mjete të tjera комуникими</p> <p>Masa/aktiviteti 1.4 Krijimi i doracakut për vepra të gjuhës së urrejtjes, krimet e urrejtjes dhe format e tjera të dhunës në MPB-në për të gjithë pjesëtarët e policisë</p> <p>Masa/aktiviteti 1.5 Përforcimi i kapaciteteve të Grupit të veprimit për të luftuardezinformimin dhe sulmet ndaj demokracisë</p> <p>Qëllim i veçantë 2.</p> <p>Masa/aktiviteti 2.1 Krijimi i politikave programore për promovimin e ndërkulturalizmit dhe pluralizmit programor në servisin publik</p> <p>aktiviteti 2.1.2. Prodhimi dhe transmetimi i emisioneve ndërkulturore në të gjitha shtyllat programore të servisit publik</p> <p>aktiviteti 2.1.3. Formim i odës së përbashkët së lajmeve në programin informativ të RTVN-së ndërmjet servisit të parë dhe redaksive të komunitetit</p> <p>Masa/aktiviteti 2.2. Rritja e shikueshmërisë së programeve ndërkulturore të RTVN-në në platforma të ndryshme</p> <p>Masa/aktiviteti 2.3. Përforcimi i kapaciteteve njerëzore në të gjitha redaksitë dhe korespondencat për njoftimin mbi ndërkulturalizmin</p> <p>Masa/aktiviteti 2.4. Përforcim i kapaciteteve të programit në gjuhën shqipe dhe programit të komuniteteve në RTVN-në</p> <p>Masa/aktiviteti 2.5. Rritja e mbikëqyrjes cilësore për zbatimin e ndërkulturalizmit në RTVN-në</p> <p>Qëllim i veçantë 3.</p> <p>Masa/aktiviteti 3.1. Përforcim i kapaciteteve njerëzore në mediat komerciale dhe jo fitimprurëse për njoftimin mbi ndërkulturalizmin</p> <p>Masa/aktiviteti 3.2. Mbështetje e mediave që zhvillojnë ndërkulturalizmin</p>
--	---

<p>Мерка/активност 3.2. Поддршка на медиумите кои го развиваат интеркултурализмот</p> <p>Мерка/активност 3.3. Креирање на Интернет платформа за медиумски интеркултурализам со најинтересните приложи на комерцијалните и непрофитните медиуми</p> <p>3.3.4 Општествена кохезија</p> <p>Посебна цел 1.</p> <p>Мерка/активност 1.1. формирање на сите законски обврзни локални КОМЗ и поттикнување на општините да ги формираат и кога не се законски обврзани</p> <p>Мерка/активност 1.2 Вклучување на различните заедници во локалниот економски развој, културата и подобрување на застапеноста на локално ниво</p> <p>Мерка/активност 1.3 Зајакнување на познавањето на јазикот на другите заедници во државната и локалната администрација</p> <p>Мерка/активност 1.4 Зголемување на бројот на професионални преведувачи и толкувачи во администрацијата</p> <p>Мерка/активност 1.5 Дополнување на календарот на празници со националните денови на „другите“ заедници</p> <p>Посебна цел 2</p> <p>Мерка/активност 2.1. Засилување и популяризирање на мерките против сиромаштијата, социјалната исклученост, родова нееднаквост и дискриминација и маргинализација на најранливите категории</p> <p>Мерка/активност 2.2. Зголемена поддршка за проекти на локален и регионален инклузивен развој особено во руралните средини и руралната инфраструктура</p> <p>Мерка/активност 2.3. Унапредување на претприемништвото и економските иницијативи кај жените и економско јакнење на ранливите и маргинализирани категории граѓани</p>	<p>Masa/aktiviteti 3.3. Krijimi i platformës së internetit për ndërkulturalizmin mediatik me shtojcat më interesante të mediave komerciale dhe jofitimprurëse</p> <p>3.3.4 Kohezioni shoqëror</p> <p>Qëllim i veçantë 1.</p> <p>Masa/aktiviteti 1.1 Formim i të gjithë KMNB-ve lokale ligjërisht të detyrueshme dhe nxitja e komunave që ti formojnë edhe kur nuk janë të detyruara ligjërisht</p> <p>Masa/aktiviteti 1.2 Përfshirja e komuniteteve të ndryshme në zhvillimin ekonomik lokal, kulturën dhe përmirësimin e përfaqësimit në nivel lokal</p> <p>Masa/aktiviteti 1.3 Përforcim i njohjes së gjuhës së komuniteteve të tjera në administratën shtetërore dhe lokale</p> <p>Masa/aktiviteti 1.4 Rritja e numrit të përkthyesve profesionistë dhe interpretuesve në administratë</p> <p>Masa/aktiviteti 1.5 Plotësim i kalendarit të festave me ditët kombëtare të komuniteteve "të tjera"</p> <p>Qëllimi i veçantë 2</p> <p>Masa/aktiviteti 2.1 Forcim dhe popularizim i masave kundër varfërisë, përjashtimit social, pabarazisë gjinore dhe diskriminimit dhe marginalizimit të kategorive më të cenueshme</p> <p>Masa/aktiviteti 2.2 Rritja e mbështetjes për projektet e zhvillimit gjithëpërfshirës lokal dhe rajonal, veçanërisht në zonat rurale dhe infrastrukturën rurale</p> <p>Masa/aktiviteti 2.3 Avancim i sipërmarrësisë dhe iniciativave ekonomike te femrat dhe forcim ekonomik të kategorive të cenueshme dhe të marginalizuara të qytetarëve</p>
--	---

<p>Мерка/активност 2.4. Зголемување на социјалните и здравствените пакети за ранливите и маргинализирани категории граѓани(млади лица, жени, лица со попречености, етнички малцинства и ЛГБТИ+)</p> <p>Мерка/активност 2.5.Зголемување на поддршката за домување за ранливите и маргинализирани категории граѓани(жени, лица со попреченост, етнички заедници)</p> <p>Посебна цел 3.</p> <p>Мерка/активност 3.1.Создавање мрежа против гласини, стереотипи, предрасуди, дискриминација, антиродови движења, хомофобија и ксенофобија на национално и локално ниво</p> <p>Мерка/активност 3.2 спроведување кампањи против гласини, стереотипи, предрасуди, дискриминација, антиродови движења, хомофобија и ксенофобија на национално и локално ниво</p> <p>3.3.5 Интеркултурни политики</p> <p>Посебна цел 1.</p> <p>Мерка/активност 1.1 создавање повици за проекти и приоритети во што повеќе министерства и агенции и на локално ниво</p> <p>Мерка/ активност 1.2 Дефинирање и квантификацирање на линиите за поддршка во законски, подзаконски и други акти</p> <p>Мерка/ активност 1.3 Обезбедување простор за работа на ЗГ од областа на интеркултурализмот и културата на заедниците</p> <p>Посебна цел 2.</p> <p>Мерка/активност 2.1. Финансиска поддршка на научни проекти со интеркултуралистиичка димензија</p> <p>Мерка/активност 2.2 .Формирање на научно- истражувачки институт за интеркултурализам</p> <p>Посебна цел 3.</p>	<p>Masa/aktiviteti 2.4 Rritja e pakove sociale dhe shëndetësore për kategoritë e ceneshe dhe të marginalizuara të qytetarëve (persona të rinj, femra, persona me aftesi të kufizuar, pakica etnike dhe LGBTI+)</p> <p>Masa/aktiviteti 2.5 Rritja e mbështetjes për banim për kategoritë e ceneshe dhe të marginalizuara të qytetarëve (femra, persona me aftesi të kufizuar, komunitete etnike)</p> <p>Qëllimi i veçantë 3.</p> <p>Masa/aktiviteti 3.1 Krijim i rrjetit kundër thashethemeve, stereotipeve, paragjykimeve, diskriminimit, lëvizjeve antigjinore, homofobisë dhe ksenofobisë në nivel nacional dhe lokal</p> <p>Masa/aktiviteti 3.2 Zbatimi i fushatave kundër thashethemeve, stereotipeve, paragjykimeve, diskriminimit, lëvizjeve antigjinore, homofobisë dhe ksenofobisë në nivel nacional dhe lokal</p> <p>3.3.5 Politikat ndërkulturore</p> <p>Qëllimi i veçantë 1.</p> <p>Masa/aktiviteti 1.1 Krijim i thirrjeve për projekte dhe prioritete në më shumë ministri dhe agjenci edhe në nivel lokal</p> <p>Masa/aktiviteti 1.2 Definimi dhe kuantifikimi i linjave për mbështetje në aktet ligjore, nënligjore dhe akte të tjera</p> <p>Masa/aktiviteti 1.3 Sigurimi i hapësirës për punë të ShQ-ve në fushën e ndërkulturalizmit dhe kulturës së komuniteteve</p> <p>Qëllimi i veçantë 2.</p> <p>Masa/aktiviteti 2.1 Mbështetje financiare e projekteve shkencore me dimension ndërkulturor</p>
---	--

	<p>Мерка/активност 3.1. Избор на општини што ќе аплицираат во Мрежата на интеркултурни градови</p> <p>Мерка/активност 3.2. Изработка на индекс за интеркултурен град и зачленување во Мрежата</p> <p>Посебна цел 4.</p> <p>Мерка/активност 4.1. Организирање едукативни интеркултуралистички квизови</p> <p>Мерка/активност 4.2. Организирање спортски и забавни манифестации за развој на интеркултурната свест</p>	<p>Masa/aktiviteti 2.2 Formim i Institutit shkencor-kërkimor për ndërkulturalizëm</p> <p>Qëllimi i veçantë 3.</p> <p>Masa/aktiviteti 3.1 Përzgjedhja e komunave që do të aplikojnë në Rrjetin e qyteteve ndërkulturore</p> <p>Masa/aktiviteti 3.2 Përgatitja e indeksit për qytet ndërkulturor dhe anëtarësimi në Rrjet</p> <p>Qëllimi i veçantë 4.</p> <p>Masa/aktiviteti 4.1.Organizim i kuizeve edukative ndërkulturore</p> <p>Masa/aktiviteti 4.2 Organizim i ngjarjeve sportive dhe argëtuese për zhvillimin e vetëdijes ndërkulturore</p>	
4.	Рамка за следење, оценување и известување	4. Kornizë për monitorim, vlerësim dhe njoftim	
4.1.	Табеларен приказ на показателите на успешност на ниво на резултат, исход и ефект – рамка на показатели поврзани со приоритетните области, општите и посебните цели заедно со почетната, преодната и крајната вредност на секој од утврдените показатели – во прилог.	4.1. Pasqyrë tabelare e treguesve të suksesit në nivel të rezultatit, përfundimit dhe efektit – kornizë e treguesve të lindhura me fushat prioritare, qëllimet e përgjithshme dhe të veçanta së bashku me vlerën fillestare, kalimtare dhe përfundimtare e secilit prej treguesve të përcaktuar – në shtojçë.	
4.2.	<p>Начин на приирање на податоците и мерење на показателите на успешност</p> <p>Следењето на спроведувањето се одвива континуирано во согласност со временската рамка на мерките и активностите утврдени со акцискиот план на стратешката област. Спроведувањето на стратегија се следи од страна на одговорниот субјект – лица задолжени за секоја стратешка област одделно. Следењето подразбира собирање на податоци за степенот и навременото спроведување на мерките и активностите и на утврдување на евентуалните потешкотии, застои и ризици кои можат да произлезат во текот на спроведувањето, оценка на влијанието на нереализираните активности врз остварувањето на</p>	4.2. Mënyra e mbledhjes së të dhënave dhe matjes së treguesve të suksesit	Monitorimi i zbatimit bëhet në vazhdimësi në përputhje me kornizën kohore të masave dhe aktiviteteve të përcaktuara nga plani i veprimit të fushës strategjike.Zbatimi i strategjisë monitorohet nga subjekti përgjegjës – personat përgjegjës për secilën fushë strategjike veç e veç. Monitorimi nënkupton mbledhjen e të dhënave për shkallën dhe zbatimin në kohë të masave dhe aktiviteteve dhe të përcaktimit të vështirësive, vonesave dhe rreziqeve të mundshme që mund të dalin gjatë zbatimit, vlerësimi të ndikimit të aktiviteteve të parealizuara ndaj realizimit të qëllimeve të planifikuar, si dhe propozim i zgjidhjeve për dalje nga situata e krijuar si pasojë e ngërçit në zbatimin. Në funksion të matjes dhe vlerësimit të

	<p>планираните цели како и предлагање на решенија за излез од настанатата ситуација како резултат на застојот во спроведувањето. Во функција на мерење и оценување на показателите на успешност за секој показател се утврдува планиран резултат на годишно ниво. При изборот на показатели на успешност треба да се води грижа и за избор родово сензитивен показател(и).</p> <p>Во функција на анализа и оценување меѓу планираниот и реално остварениот резултат и утврдување на потенцијалното отстапување во неговото спроведување со показателот се утврдува и појдовната основа на показателот. Доколку од различни причини не може да се утврди појдовната основа на показателот, за појдовна основа се зема резултатот (квантитативен или квалитативен) кој ќе се добие со првото мерење. Во рамките на ефикасниот систем за следење, оценување и известување на акционите планови по кластери/стратешки области се утврдува систем за приирање на податоци, врз основа на утврден образец за следење на акционите планови по кластери/стратешки области.</p>	<p>treguesve të suksesit, për çdo tregues përcaktohet rezultat i planifikuar në nivel vjetor. Gjatë zgjedhjes së treguesve të suksesit, duhet pasur kujdes edhe për zgjedhjen e tregues(ve)it të ndjeshëm të gjinisë.</p> <p>Në funksion të analizës dhe vlerësimit ndërmjet rezultatit të planifikuar dhe atij të arritur realisht të përcaktimit të cedimit të mundshëm në zbatimin e tij, me tregues përcaktohet edhe baza fillestare e treguesit. Nëse për arsyе të ndryshme nuk mund të përcaktohet baza fillestare e treguesit, si bazë fillestare merret rezultati (sasior ose cilësor) që do të merret me matjen e parë. Në kuadër të sistemit efikas të monitorimit, vlerësimit dhe njoftimit të planeve të veprimit sipas klastereve/fushave strategjike përcaktohet sistemi i mbledhjes së të dhëvane në bazë të formularit të përcaktuar për monitorimin e planeve të veprimit sipas klastereve/fushave strategjike.</p>
4.3.	<p>Надлежни органи задолжени за спроведување, следење, оценување и известување и органи кои учествуваат во процесот на следење, оценување и известување</p> <p>Управувањето со Стратегијата ќе се води по т.н. модел на „multilevel governance” (Управување со повеќе нивоа). Тоа е модел на владеење кој опфаќа централно, регионално и локално управување со вклученост на граѓанските организации и други заинтересирани страни. Начините на кои е организирано може многу да варираат од една земја во друга. Идеално, тој вклучува елемент од дното нагоре и подразбира поставување на партиципативни процеси за креирање политики, соработка и координација меѓу сите релевантни јавни органи, со сите релевантни чинители, во области на споделена надлежност или заеднички интерес.</p>	<p>Organet kompetente përgjegjëse për zbatimin, monitorimin, vlerësimin dhe njoftimin dhe organet që marrin pjesë në procesin e monitorimit, vlerësimit dhe njoftimit</p> <p>Menaxhimi me Strategjinë do të kryhet sipas të ashtuquajturës modeli i “multilevel governance” (Menaxhim me më shumë nivele). Ajo është model i qeverisjes që përfshin menaxhimin qendror, rajonal dhe lokal me përfshirje të organizatave civile dhe palëve të tjera të prekura. Mënyrat në të cilën është e organizuar mundet të ndryshojnë shumë nga një vend në tjeterin. Idealisht, ai përfshin element nga fundi-lart dhe nënkupton vendosjen e proceseve pjesëmarrëse për krijimin e politikave, bashkëpunimin dhe koordinimin ndërmjet të gjitha organeve publike relevante, me të gjithë faktorët relevant në fushën e kompetencës së përbashkët ose interesit të përbashkët.</p>

Спроведувањето на оваа стратегија на политичко ниво го следи т.н. Совет на Стратегијата (во натамошниот текст: Совет). Истиот го сочинуваат по функција 5 претставници на Владата на РСМ, претседателот на Координативното тело при КПВРСМ, претседателот на Советот за соработка со и развој на граѓанското општество, како и по 5 претставници на академската заедница и граѓанскиот сектор. Во него членуваат и двајца претставници на ЗЕЛС, како и Претседателот на Комитетот за односи меѓу заедниците на Собранието на РСМ. Составот на Советот го определува Владата на предлог на КПВРСМ. Главната улога на Советот е да предлага мерки и активности до Владата поврзани со прашања во врска со интеркултурализам, општествена кохезија и сродните области. Ова тело ќе ги разгледува препораките и извештаите на меѓународните тела и комисии.

Следењето и известувањето за спроведувањето на Стратегијата и Акцискиот план го спроведува Координативното тело при КПВРСМ во соработка со ресорните министерства, одговорните органи и другите институции наведени во Акцискиот план, како и назначените „офицери за интеркултурализам“. За ефикасна работа, Координативното тело се состои од 15 членови и нивни заменици, избрани од Владата, на предлог на КПВРСМ. По потреба на состаноците присуствуваат и други претставници, на покана на Претседателот на КТ. Ова тело врши координација на процесот на спроведување на Стратегијата; обезбедување поврзаност и усогласеност на останатите стратешки документи; следење на спроведување на Акцискиот план на оваа стратегија и давање препораки до ВРСМ за преземање соодветни мерки во случај на неспроведување или тешкотии во спроведувањето; приоретизација на клучните активности во спроведувањето на оваа стратегија, како и планирање на идните активности. Одговорните субјекти задолжени за функционалниот систем за следење на спроведувањето, оценувањето и известувањето на ниво на кластери, посветуваат особена грижа на степенот на реализација на приоритетите и целите на ниво на стратешка област, на почитување на динамиката на

Zbatimi i kësaj Strategjje në nivel politik e përcjell i ashtuquajturi Këshili i Strategjisë (në tekstin e mëtejmë: Këshill). Të njëtin sipas funksionit e përbëjnë 5 përfaqësues të Qeverisë të RMV-së, kryetari i Trupit Koordinues pranë ZKQRMV-së, kryetari i Këshillit për Bashkëpunim dhe Zhvillim të Shoqërisë Civile, si dhe nga 5 përfaqësues të bashkësisë së akademikëve dhe sektorit civil. Në të bëjnë pjesë edhe dy përfaqësues të BNJVL-së, si dhe kryetari i Komisionit për Marrëdhëniet Ndërmjet Bashkësive të Kuvendit të RMV-së. Përbërjen e Këshillit e përcakton Qeveria me propozim të ZKQRMV-së. Roli kryesor i Këshillit është të propozojë masa dhe aktivitete deri te Qeveria të lidhura me çështjet në lidhje me ndërkulturalizmin, kohezionin shoqëror dhe fushave të përaferta. Ky trup do ti shqyrtojë rekomandimet e trupave ndërkombëtarë dhe komisioneve. Monitorimin dhe njoftimin për zbatimin e Strategjisë dhe Planit të veprimit e zbaton Trupi Koordinues pranë ZKQRMV-së në bashkëpunim me ministritë resoriale, organet përgjegjëse dhe institucionet e tjera të potencuara në Planin e veprimit, si dhe “oficerët të ndërkulturalizmit” të caktuar. Për punë efikase, Trupi Koordinues përbëhet nga 15 anëtarë dhe zëvendësít e tyre, të cilët i zgjedh Qeveria, me propozim të ZKQRMV-së. Sipas nevojës, në mbledhjet marrin pjesë edhe përfaqësues të tjere, me ftësë të kryetarit të TK-së. Ky trup kryen koordinim të procesit të zbatimit të Strategjisë; sigurim i lidhshmërisë dhe harmonizimit të dokumenteve të tjera strategjike; monitorim dhe zbatim të Planit të veprimit të kësaj strategjie dhe dhënie të rekomandimeve deri te QRMS-ja përmarrjen e masave adekuate në rast të moszbatimit ose vështirësive të zbatimit; prioritizimin e aktiviteteve kryesore në zbatimin e kësaj strategjie, si dhe planifikimin e aktiviteteve të ardhshme.

Subjektet përgjegjëse të angazhuara për sistemin funksional për monitorim të zbatimit, vlerësimit dhe njoftimit në nivel të klasterëve, i kushtojnë kujdes të veçantë shkallës së realizimit të prioriteteve dhe qëllimeve në nivel të fushës strategjike, të respektimit të dinamikës së zbatimit të

спроведување на мерките и на активностите, ефикасноста и ефективноста во користењето на финансиските средства и видливоста на ефектите на политиките кои се спроведуваат. Следењето на спроведувањето се одвива континуирано во согласност со временската рамка на мерките и активностите утврдени со акцискиот план на стратешката област. Следењето на стратегијата подразбира собирање податоци за степенот на реализација на активностите и на утврдување на евентуалните ризици кои можат да произлезат од нереализирани активности или од неостварените резултати. Составен елемент во развивањето на оваа интерсекторска стратегија е воспоставување на функционален систем за следење на спроведувањето, оценувањето и известување кој треба да обезбеди:

- професионална грижа и посветеност врз спроведувањето и согледување на степенот на напредок;
- квалитетно спроведување на стратегијата во целина како стратешки плански документ;
- алатка за информирање по хиерархија-раководството за актуелната состојбата со спроведувањето, оценувањето и известување;
- обезбедување можност за навремено реагирање преку идентификување на проблемите и потешкотите кои би настапале во рамките на спроведувањето;
- создавање дата база на податоци која ќе послужи како здрава основа при идните планирања;
- спроведување на анализа и споредба меѓу планираниот и реално остварениот резултат на годишно ниво;
- основа за квалитетна отчетност и транспарентност.

masave dhe të aktviteteve, efikasitetit dhe efektivitetit në shfrytëzimin e mjeteve financiare dhe dukshmërinë e efekteve të politikave që zbatohen. Monitorimi i zbatimit zhvillohet në vazhdimësi në përputhje me kornizën kohore të masave dhe aktviteteve të përcaktuara me planin e veprimit të fushës strategjike. Monitorim i strategjisë nënkuption mbledhjen e të dhënavë për shkallën e realizimit të aktviteteve dhe të përcaktimit të rreziqeve të mundshme që mund të dalin nga aktvitetet e parealizuara ose nga rezultatet e parealizuara.

Element përbërës në zhvillimin e kësaj strategjie ndërsektoriale është vendosja e sistemit funksional për monitorimin e zbatimit, vlerësimit dhe njoftimit, i cili duhet të sigurojë:

- kujdes dhe përkushtim profesional ndaj zbatimit dhe perceptimit të shkallës së progresit;
- zbatim cilësor i strategjisë në tërësi si dokument i planifikimit strategjik;
- vegël për informimin sipas hierarkisë-udhëheqësisë përgjendjen aktuale me zbatimin, vlerësimin dhe njotimin;
- sigurim i mundësisë për reagim në kohë përmes identifikimit të problemeve dhe vështirësítë që do të dilnin në kuadër të zbatimit;
- krijimi i bazës së të dhënavë që do të shërbejë si bazë e shëndoshë për planifikimin e ardhshëm;
- zbatim i analizës dhe krahasimit ndërmjet rezultateve të planifikuara dhe atyre reale të realizuara në nivel vjetor;
- bazë për llogaridhënie cilësore dhe transparencë.

	<p>Одговорните субјекти задолжени за функционалниот систем за следење на спроведувањето, оценувањето и известувањето на ниво на кластери особена грижа посветуваат на степенот на реализација на приоритетите и целите на ниво на кластер/приоритетна област, на запазување на динамиката на спроведување на мерките и активностите, ефикасноста и ефективноста во користењето на финансиските средства и видливоста на ефектите на политиките кои се спроведуваат.</p>		<p>Subjektet përgjegjëse të angazhuara për sistemin funksional për monitorimin e zbatimit, vlerësimit dhe njoftimit në nivel të klasterëve vëmendje të veçantë i kushtojnë shkallës së realizimit të prioriteteve dhe qëllimeve në nivel të klasterit/fushës prioritare, për ruajtjen e dinamikës së zbatimit të masave dhe aktiviteteve, efikasitetit dhe efektivitetit në shfrytëzimin e burimeve financiare dhe dukshmëria e efekteve të politikave që zbatohen.</p>
4.4.	<p>Постапка и динамиката на известување и на оценување на постигнатите резултати</p> <p>Координативното тело четири пати годишно го информира Советот за степенот на реализација на Акцискиот план на Стратегијата а еднаш годишно, во првиот квартал од годината, до Советот и до Владата на Република Северна Македонија доставува годишен извештај за спроведување на Акцискиот план на Стратегијата. При подготвување на извештаите ќе се имаат во предвид следните начела: концизност и јасност; релевантност; објективност, како и информациите да бидат квантитативно и квалитетно изразени.</p> <p>Годишниот извештај за спроведување на Акцискиот план на Стратегијата ќе ја применува рамката за прибирање на податоци и следење на акцискиот план за спроведување на стратегијата прецизно утврдени во Образец 6 и 7 од Методологијата за начинот на подготвување, спроведување, следење, известување и оценување на секторските стратегии и Упатството за структурата, содржината и начинот на подготвување, спроведување, следење, известување и оценување на секторските и мултисекторските стратегии.</p> <p>Извештаите се објавуваат на веб-страницата на ВРСМ. На овој начин ќе се обезбеди преглед за степенот на реализација по стратешките области и ќе се утврдат потенцијалните ризици.</p>	4.4.	<p>Procedura dhe dinamika e njoftimit dhe e vlerësimit të rezultateve të arritura</p> <p>Trupi koordinues e informon Këshillin katër herë në vit për shkallën e zbatimit të Planit të veprimit të Strategjisë, ndërsa një herë në vit, në tremujorin e parë të vitit, deri te Këshilli dhe të Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut dorëzon raport vjetor për zbatimin e Planit të veprimit të Strategjisë. Gjatë përgatitjes së raporteve do të merren parasysh këto parime: konciziteti dhe qartësia; rëndësia; objektiviteti, si dhe informacionet të shprehen në mënyrë sasiore dhe cilësore.</p> <p>Raporti vjetor për zbatimin e Planit të veprimit të Strategjisë do të zbatojë kornizën përmbledhjen e të dhënavë dñe monitorimin e planit të veprimit për zbatimin e strategjisë të përcaktuar saktësisht në Formularin 6 dhe 7 të Metodologjisë përmblidhjen e përgatitjes, zbatimit, monitorimit, njoftimit dñe vlerësimit të strategjive sektoriale dñe Udhëzuesit për strukturën, përbajtjen dñe mënyrën e përgatitjes, zbatimit, monitorimit, njoftimit dñe vlerësimit të strategjive sektoriale dñe multisektoriale.</p> <p>Raportet publikohen në faqen e internetit të QRMV-së. Në këtë mënyrë do të sigurohet pasqyrë e shkallës së realizimit sipas fushave strategjike dñe do të përcaktohen rreziqet e mundshme.</p>
4.5.	Механизми за координација	4.5.	Mekanizma për koordinim

<p>Координативното тело при КПВСРМ во кое членуваат претставници на ресорните министерства, клучни институции и назначените „офицери за интеркултурализам“ се состануваат по потреба, зависно од динамиката на имплементацијата зацртана во акцискиот план, а најмалку двапати месечно. Тие се во постојана координација, при што согласно потребите на акцискиот план континуирано комуницираат со надлежните институции. Сите потреби кои произлегуваат од реализацијата, се дискутираат на седниците на КТ и се носат соодветни заклучоци по кои се постапува, меѓу две седници на КТ.</p> <p>Советот по правило се состанува четири пати годишно за да го разгледа извештајот за спроведување на Стратегијата и акцискиот план, но и да ја разгледа поврзаноста на приоритетите со другите стратешки документи. Дневниот ред, записниците, материјалите и заклучоците од седниците на Советот се објавуваат на веб-страниците на Владата на РСМ (важи со 4.3 и 4.5)</p> <p>Владата ги усвојува Годишните извештаи, ревидираниите сегменти од акциските планови, промените во телата и сите други нужни одлуки или измени битни во спроведувањето на Стратегијата.</p>	<p>Trupi Koordinues pranë ZKQRMV-сë нë të cilën marrin пјесë përfaqësues të ministrike resorale, institucioneve kryesore dhe "oficerë të ndërkulturalizmit" të caktuar, mblidhen sipas nevojës, нë varësi të dinamikës së zbatimit të përshkruar në planin e veprimit, të paktën dy herë нë muaj. Ata janë нë koordinim të vazhdueshëm, ku нë përputhje me nevojat e planit të veprimit, komunikojnë нë vazhdimi me institucionet kompetente. Të gjitha nevojat që dalin nga realizimi, diskutohen нë seancat e TK-сë dhe sillen konkluzionet përkatëse ndaj të cilave veprohet, ndërmjet dy seancave të TK-сë.</p> <p>Këshilli me rregull mblidhet katër herë нë vit për të shqyrta raportin për zbatimin e Strategjisë dhe planin e veprimit, por edhe për të shqyrta ndërlidhjen e prioriteteve me dokumentet e tjera strategjike. Rendi i ditës, procesverbalet, materialet dhe konkluzionet e seancave të Këshillit publikohen нë faqet e internetit të Qeverisë сë RMV-сë (vlen me 4.3 dhe 4.5).</p> <p>Qeveria i miraton Raportet vjetore, segmentet e rishikuara të planeve të veprimit, ndryshimet нë trupat dhe të gjitha vendimet e tjera тë nevojshme ose ndryshimet e rëndësishme нë zbatimin e Strategjisë.</p>
<p>5. Управување со ризици</p> <p>5.1. Утврдени ризици кои би можеле да влијаат на спроведувањето и постигнувањето на планираните општи и посебни цели</p> <ul style="list-style-type: none"> 5.1.1. Непостоење на политичка волја од засегнатите страни на национално и локално ниво 5.1.2. Промена на владините приоритети 5.1.3. Неследење и непочитување на препораките од страна на засегнатите страни дадени од експертите, КТ и Советот на Стратегијата. 	<p>5. Menaxhimi i rreziqeve</p> <p>5.1. Rreziqet e përcaktuara që mund тë ndikojnë нë zbatimin dhe arritjen e qëllimeve тë planifikuara тë përgjithshme dhe тë veçanta</p> <ul style="list-style-type: none"> 5.1.1. Mosekzistimi i vullnetit politik nga palët e prekura нë nivel nacional dhe lokal 5.1.2. Ndryshim i prioriteteve qeveritare 5.1.3. Mospërcjellja dhe mosrespektimi i rekomandimeve nga palët e prekura тë dhëna nga ekspertët, TK dhe Këshilli i Strategjisë.

<p>5.1.4. Недоволен број на претставници на власт на национално и локално ниво, како и на претставници на крајните корисници и заинтересираните страни, подгответи да учествуваат ефективно во активностите</p> <p>5.1.5. Недоволен број на учесници од граѓански сектор</p> <p>5.1.6. Губење на институционалната и општествената меморија за процесот, документите и податоците употребени при подготовкa на оваа стратегија</p> <p>5.1.7 Недоволно развиена свест и волја за потреба од подобрување на општествена кохезија</p> <p>5.1.8. Недоволна мотивираност за учество во активности за општествена кохезија на засегнатите страни</p> <p>5.1.9. Нерегулирањето на онлајн медиумите се злоупотребува и се сфаќа како право на медиумите да дезинформираат и употребуваат говор на омраза, оправдувајќи ги тие чекори како слобода на изразувањето и на говорот.</p> <p>5.1.10. Недоволна поддршка кон механизмот за саморегулација во медиумите, како начин за елиминирање на дезинформациите или пак прифаќањето и коригирањето на евентуалните грешки или пропусти кои се случуваат во медиумските содржини.</p> <p>5.1.11. Ниското ниво на медиумска писменост во земјата.</p> <p>5.1.12. Недоволната реакција на државните органи, особено јавниот обвинител за процесирање на случаите во кои се пријавува говор на омраза.</p> <p>5.1.13. Недостиг на волја од страна на раководството на јавниот сервис за да јавниот сервис биде интеркультурен медиум.</p> <p>5.1.14. Недостиг на интерес од страна на меѓународни донатори и домашни граѓански организации.</p> <p>5.1.15. Недостиг од интерес, но и непоседување на професионални знаења и вештини на новинарите и медиумските работници, вработени во НРТВ да учествуваат во процесот.</p>	<p>5.1.4. Numër i pamjaftueshëm i përfaqësuesve të pushtetit në nivel nacional dhe lokal, si dhe të përfaqësuesve të shfrytëzuesve përfundimtar dhe palëve të prekura, të përgatitur për pjesëmarrje efektive në aktivitetet</p> <p>5.1.5. Numër i pamjaftueshëm i pjesëmarrësve nga sektori civil</p> <p>5.1.6. Humbje e memorjes institucionale dhe shoqërore për procesin, dokumentet dhe të dhënat e përdorura në përgatitjen e kësaj strategie</p> <p>5.1.7. Vetëdija e zhvilluar në mënyrë të pamjaftueshme për nevojën e përmirësimit të kohezionit shoqëror</p> <p>5.1.8. Motivim i pamjaftueshëm për pjesëmarrje në aktivitetet për kohezionin shoqëror të palëve të prekura</p> <p>5.1.9. Derregullimi i mediave online keqpërdoret dhe merret si e drejtë e mediave tëdezinformojnë dhe shfrytëzojnë gjuhë të urejtjes, duke i arsyetuar ato hapa si liri e shprehjes dhe e gjuhës.</p> <p>5.1.10. Mbështetje e pamjaftueshme ndaj mekanizmave vetëregullues në mediat, si mënyrë për eliminimin e dezinformatave apo pranimin dhe korrigimin e gabimeve apo lëshimeve eventuale që ndodhin në përbajtjet mediatike.</p> <p>5.1.11. Nivel i ulët i edukimit mediatik në shtet.</p> <p>5.1.12. Reagim i pamjaftueshëm i organeve shtetërore, veçanërisht prokurorit publik për procesimin e rasteve në të cilat paraqitet gjuha e urejtjes.</p> <p>5.1.13. Mungesë e vullnetit nga udhëheqësia e servist publik, që servi si publik të jetë medium ndërkulturor.</p> <p>5.1.14. Mungesë e interesit nga donatorët ndërkombëtar dhe organizata civile vendase.</p> <p>5.1.15. Mungesë e interesit, por edhe mosposedimit të njohurive dhe aftësive profesionale të gazetarëve dhe punonjësve mediatik, të punësuar në RTVN-në për të marrë pjesë në proces.\</p>
--	---

	<p>5.1.16. Недостиг на волја на дел од медиумите за да произведуваат интеркултурна програма.</p> <p>5.1.17. Недостиг на програмски простор за интеркултурни содржини, кои би биле од голем интерес на компаниите за комерцијално рекламирање.</p>		<p>5.1.16. Mungesë e vullnetit e një pjesë të mediave për të prodhuar program ndërkulturor.</p> <p>5.1.17. Mungesë e hapësirës programore për përmbajtje ndërkulturore, të cilat nuk do të ishin të interesit të madh të kompanive për reklamimin komersial.</p>
5.2.	<p>Мерки за справување со ризиците</p> <p>5.2.1. Зголемување на степенот и бројот на консултативни состаноци и лобирање кај засегнатите страни на национално и локално ниво</p> <p>5.2.2. Притисок во јавноста, лобирање кај политичките актери/ барање за отчетност од политичките партии</p> <p>5.2.3. Зајакнување на комуникацијата помеѓу КТ и засегнатите страни, поинтезивно следење на реализацијата на препораките /инсистирање на политичка одговорност, а на административно ниво и дисциплински казни</p> <p>5.2.4. Зголемување на степенот и бројот на консултативни состаноци и лобирање кај националните и локалните власти, засегнатите страни, и крајните корисници/ конкретизирање на работните задачи што ќе помогне во избегнување на преземањето на одговорност</p> <p>5.2.5. Зголемена и редовна комуникација со граѓанскиот сектор</p> <p>5.2.6. Дигитализирање и поставување на сите материјали поврзани со стратегијата на онлајн платформа или веб страница</p> <p>5.2.7. Кампања за подигање на свеста/примери на успешни активности</p> <p>5.2.8. Зголемена комуникација и размена на информации</p> <p>5.2.9. Заокружување на правната рамка во согласност со ЕУ стандардите</p> <p>5.2.10. Зголемување на свеста кај јавноста за постоењето на алатката за поднесување на жалби/Обезбедување одржливост на Советот за етика во медиумите преку партципирање и преку финансиска поддршка</p> <p>5.2.11. Промовирање и развивање на концептот за медиумска писменост, кај сите возрасни категории и ранливите групи</p>	5.2.	<p>Masa për ballafaqimin me rreziqe</p> <p>5.2.1. Rritje e shkallës dhe numrit të mbledhjeve konsultative dhe lobimit te palët e prekura në nivel nacional dhe lokal</p> <p>5.2.2. Presion publik, lobim te aktorët politik/kërkesë për llogaridhënie nga partitë politike</p> <p>5.2.3. Përforcim i komunikimit ndërmjet TK-së dhe palëve të prekura, përcjellje më intenzive e realizimit të rekomandimeve/ insistim për përgjegjësi politike, ndërsa në nivel administrativ edhe dënlime disiplinore</p> <p>5.2.4. Rritje e shkallës dhe numrit të mbledhjeve konsultative dhe lobimit te pushteti nacional dhe lokal, palët e prekura dhe shfrytëzuesit përfundimtar/konkretizim i detyrimeve të punës që do të ndihmojë në shmangjen e marrjes së përgjegjësisë</p> <p>5.2.5. Komunikim i shtuar dhe i rregullt me sektorin civil</p> <p>5.2.6. Digitalizim dhe vendosje e të gjitha materialeve që lidhen me strategjinë në platformë online ose në faqe të internetit</p> <p>5.2.7. Fushatë për ngritjen e vetëdijes/ shembuj të aktiviteteve të suskesshme</p> <p>5.2.8. Rritja e komunikimit dhe shkëmbimit të informacioneve</p> <p>5.2.9. Rrumbullakësim i kornizës juridike në përpunje me standartet e BE-së</p>

	<p>5.2.12. Зголемување на ангажманот на државните органи особено на јавното обвинителство во насока на сузбивање на говорот на омразата и меѓуинституционална размена на искуства.</p> <p>5.2.13. Неопходни итни реформи во медиумскиот систем, кој ќе обезбедуваат транспарентен и одговорен избор на членови на Програмскиот совет, кој ќе избира нови кадри за менаџирање на НРТ.</p> <p>5.2.14. Средби со донаторите, организирање на заедничка конференција/зголемена транспарентност на активностите што се спроведуваат во рамки на стратегијата</p> <p>5.2.15. Организирање на обуки за новинарскиот кадар и другите медиумски работници, ангажирани во НРТ, за да се обучуваат за интеркултурно новинарство/формирање на интерна школа за вештини.</p> <p>5.2.16. Промовирање на кредитилниот новинарство од страна на општествените чинители.</p> <p>5.2.17. Промовирање на концептот на интеркултурализмот и општествената кохезија, со нагласок дека и бизнисот односно компаниите остваруваат јавен интерес со фактот дека се општествено одговорни/засебни медиумски содржини од независни продукции со поддршка од странски и домашни донатори.</p>	<p>5.2.10. Rritja e vetëdijes së publikut për ekzistimin e veglës për parashtrimin e ankesave/Sigurim i qëndrueshmërisë së Këshillit të Etikës në Media përmes pjesëmarrjes dhe mbështetjes financiare</p> <p>5.2.11. Promovim dhe zhvillim i konceptit të edukimit mediatik, te të gjitha kategoritë e të rriturve dhe grupeve të ceneshe</p> <p>5.2.12. Rritja e angazhimit të organeve shtetërore, veçanërisht të Prokurorisë Publike, në drejtim të çrrënjosjes së gjuhës së urejtjes dhe shkëmbimit ndërinsticinal të përvojave.</p> <p>5.2.13. Reforma të nevojshme urgjente në sistemin mediatik, të cilat do të sigurojnë përzgjedhje transparente dhe të përgjegjshme të anëtarëve të Këshillit të Programit, i cili do të zgjedhë kuadrin e ri për menaxhimin e RTN-së.</p> <p>5.2.14. Takime me donatorë, organizim i konferencës së përbashkët/rritje e transparencës së aktiviteteve të realizuara në kuadër të strategjisë</p> <p>5.2.15. Organizim i trajnimeve për kuadrin e gazetarëve dhe punonjësit e tjerë mediatik, të angazhuar në RTN-në, për t'u trajnuar në gazetarinë ndërkulturore/formim i shkollës së brendshme për aftësi.</p> <p>5.2.16. Promovimi i gazetarisë kredibile nga faktorët shoqëror.</p> <p>5.2.17. Promovim i konceptit të ndërkulturalizmit dhe kohezionit shoqëror, me theksimin se edhe biznesi, përkatësisht kompanitë realizojnë interes publik me faktin se janë përgjegjës shoqëror/përmrbajtje mediatike të ndara nga prodhimet e pavarura me mbështetjen e donatorëve të huaj dhe vendas.</p>
5.3.	<p>Начинот на ревидирање на акцискиот план</p> <p>Потребата за ревидирање на акцискиот план можно е да произлезе од следењето на имплементацијата и анализата која ја врши Координативното тело. Основа за тоа се извештаите за степенот на имплементација и наодите на КТ и Советот.</p>	<p>Mënyra e rishikimit të planit të veprimit</p> <p>Nevoja e rishikimit të planit të veprimit mund të rrjedhë nga monitorimi i zbatimit dhe analizës të cilën e kryen Trupi Koordinues. Bazë për atë janë raportet për shkallën e zbatimit dhe konstatimet e TK-së dhe Këshillit.</p>

	<p>Во насока на обезбедување транспарентност и инклузивност во процесот на следење и известување, Координативното тело, како и постојаното советодавно тело ќе остварува редовна соработка со сите засегнати страни. Имено, најмалку еднаш годишно ќе се одржуваат јавни расправи за степенот на имплементацијата и за постигнатите резултати на Стратегијата и за предлози за ревидирање на Акцискиот план на Стратегијата. Јавните расправи ќе бидат отворени за сите заинтересирани страни. Оценување ќе се прави од страна на независни експерти на среден рок (на две години), како и по истекот на временската рамка на Стратегијата 2024 – 2026. Доколку во целиот процес се утврди потреба од ревидирање на акцискиот план, Координативното тело ќе изврши ревизија, која Советот ќе ја разгледа и ќе предложи до Владата таа да го усвои ажурираниот и ревидиран акциски план.</p>	<p>Në drejtim të sigurimit të transparencës dhe gjithëpërfshtirjes në procesin e monitorimit dhe njoftimit, Trupi Koordinues, si edhe Trupi i Përherershëm Këshilldhënës do realizojë bashkëpunim të rregullt me të gjitha palët e prekura. Përkatesisht, së paku një herë në vit do të mbahen diskutime publike për shkallën e zbatimit dhe për rezultatet e arritura të Strategjisë dhe për propozimet për rishikimin e Planit të veprimit të Strategjisë. Diskutimet publike do të janë të hapura për të gjithë palët e interesuara. Vlerësimi do të bëhet nga ekspertë të pavarur në periudhën afatmesme (çdo dy vjet), si dhe pas skadimit të afatit kohor të Strategjisë 2024-2026. Në qoftë se në të gjithë procesin përcaktohet nevoja për rishikimin e planit të veprimit, Trupi Koordinues do të kryejë rishikim, të cilin Këshilli do ta shqyrtojë dhe do t'i propozojë Qeverisë që të miratojë planin e veprimit të përditësuar dhe të rishikuar.</p>
6. Акциски план	<p>Табеларен приказ на:</p> <ul style="list-style-type: none"> - мерки и активности за остварување на општите и посебните цели во секоја од утврдените приоритетни области, - показатели за успешност на ниво на резултати, исход и ефекти, - надлежни органи на државната управа задолжени за спроведување и координација на стратегијата - други органи кои учествуваат во спроведувањето, следењето и известувањето на акцискиот план, - трошоци за спроведување на мерките и активностите - рокови за спроведување на мерките и активностите <p>Во прилог.</p>	<p>6. Plani i veprimit</p> <p>Pasqyrë tabelare e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - masave dhe aktiviteteteve për realizimin e qëllimeve të përgjithshme dhe të veçanta në secilën nga fushat prioritare të përcaktuara, - treguesve për suskesshmérinë në nivel të rezultateve, përfundimeve dhe efekteve, - organeve kompetente të administratës shtetërore përgjegjëse për zbatimin dhe koordinimin e strategjisë, - organeve të tjera që marrin pjesë në zbatimin, monitorimin dhe njoftimin e planit të veprimit, - shpenzimeve për zbatimin e masave dhe aktiviteteteve - afateve për zbatimin e masave dhe aktiviteteteve. <p>Në shtojcë.</p>
7. Индикативен финансиски план	<p>Табеларен приказ на:</p> <ul style="list-style-type: none"> - потребни средства за спроведување на акцискиот план по приоритетна област, општа и посебни цели - извор на финансирање 	<p>7. Plani financiar tregues</p> <p>Pasqyrë tabelare e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mjeteve të nevojshme për zbatimin e planit të veprimit sipas fushës prioritare, qëllimet të përgjithshme dhe të veçanta - burimi i financimit

	Во прилог.		Në shtojcë.	

